

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Petra Borkovcová

**PRÁVNICKÁ OSOBA JAKO ČLEN ORGÁNU
KAPITÁLOVÉ OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Čech, LL.M., Ph. D.

Katedra obchodního práva

Datum uzavření rukopisu: 27. října 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Benešově dne 27. října 2015

.....
Petra Borkovcová

Poděkování

V první řadě bych ráda poděkovala JUDr. Petru Čechovi, LL.M., Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce a za jeho vstřícný přístup a ochotu.

Děkuji také profesoru Davidu Milmanovi z University of Lancaster za přínosné konzultace k tématu mé diplomové práce.

V neposlední řadě děkuji své úžasné rodině za to, že mě po celou dobu studia i psaní diplomové práce ve všem plně podporovala.

OBSAH

ÚVOD	1
1. PRÁVNICKÁ OSOBA JAKO ČLEN ORGÁNU KAPITÁLOVÉ OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI V PRÁVNÍCH ÚPRAVÁCH ZEMÍ KONTINENTÁLNÍ EVROPY A NĚKTERÝCH ZEMÍCH S ANGLOAMERICKÝM PRÁVNÍM SYSTÉMEM.....	5
1.1 ČLENSKÉ STÁTY EVROPSKÉ UNIE (VYJMA ČESKÉ REPUBLIKY)	5
1.1.1 Státy neumožňující členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností	6
1.1.1.1 Německo	6
1.1.1.2 Ostatní státy.....	7
1.1.2 Velká Británie	8
1.1.3 Státy umožňující členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností	13
1.1.3.1 Francie.....	13
1.1.3.2 Belgie	17
1.1.3.3 Lucembursko.....	18
1.1.3.4 Holandsko	19
1.1.3.5 Španělsko	23
1.1.3.6 Portugalsko.....	26
1.1.3.7 Řecko	27
1.1.3.8 Maďarsko	29
1.1.3.9 Bulharsko, Rumunsko	30
1.1.3.10 Kypr, Malta, Itálie	32
1.1.4 Švýcarsko, Norsko.....	35
1.2 MIMOEVROPSKÉ ZEMĚ S ANGLOAMERICKÝM PRÁVNÍM SYSTÉMEM	36
2. ČLENSTVÍ PRÁVNICKÝCH OSOB VE VOLENÝCH ORGÁNECH JINÝCH PRÁVNICKÝCH OSOB – HISTORICKÝ EXKURZ.....	38
2.1 ČLENSTVÍ PRÁVNICKÝCH OSOB VE VOLENÝCH ORGÁNECH JINÝCH PRÁVNICKÝCH OSOB PŘED REKODIFIKACÍ SOUKROMÉHO PRÁVA	38
2.1.1 Obecně k členství právnických osob ve volených orgánech jiných právnických osob.....	38
2.1.2 Členství právnických osob ve volených orgánech obchodních společností	39
2.1.3 Výjimky ze zákazu členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností	41
2.1.2 Členství právnických osob ve volených orgánech nadnárodních forem obchodních společností	42
2.2 ČLENSTVÍ PRÁVNICKÝCH OSOB VE VOLENÝCH ORGÁNECH JINÝCH PRÁVNICKÝCH OSOB PO REKODIFIKACI SOUKROMÉHO PRÁVA	44
2.2.1 Výjimky z přípustnosti právnických osob jako členů volených orgánů kapitálových společností	45
2.2.1.1 Výjimky dle zákona o obchodních korporacích	45
2.2.1.2 Výjimky vyplývající z dalších právních předpisů	48
2.2.1.3 Výjimka plynoucí z odchylné vůle společníků.....	48
3. PRÁVNICKÁ OSOBA JAKO ČLEN VOLENÉHO ORGÁNU KAPITÁLOVÉ SPOLEČNOSTI – PLATNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA	50
3.1 ZASTOUPENÍ PRÁVNICKÉ OSOBY PŘI VÝKONU FUNKCE ČLENA ORGÁNU.....	50
3.2 ROZDÍLY MEZI ZASTOUPENÍM ZMOCNĚNCEM A ČLEMEM STATUTÁRNÍHO ORGÁNU	55
3.3 SPECIFIKA ČLENSTVÍ PRÁVNICKÉ OSOBY VE VOLENÉM ORGÁNU KAPITÁLOVÉ SPOLEČNOSTI.....	60
3.3.1 Předpoklady pro výkon funkce a povinnosti člena voleného orgánu	60

3.3.2	Solidární odpovědnost právnické osoby-člena orgánu a jejího zástupce	64
3.3.3	Zápis zástupce do obchodního rejstříku	64
3.4	PLURALITA ZÁSTUPCŮ PRÁVNICKÉ OSOBY?	66
4.	VÝHODY, NEVÝHODY A RIZIKA SPOJENÁ S ČLENSTVÍM PRÁVNICKÝCH OSOB VE VOLENÝCH ORGÁNECH KAPITÁLOVÝCH OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ	74
4.1	ARGUMENTY PRO ZVOLENÍ PRÁVNICKÉ OSOBY DO FUNKCE ČLENA ORGÁNU	74
4.1.1.	Větší flexibilita a efektivita, odbornější výkon funkce a ušetření nákladů	74
4.1.2.	Více osob odpovídajících za řádný výkon funkce	76
4.1.3.	Možnost těžit ze specifických výhod.....	77
4.1.4.	Share qualification.....	79
4.1.5.	Konkrétní případy oblíbeného využití právnické osoby jako člena orgánu.....	80
4.1.5.1.	Skupina společností.....	80
4.1.5.2.	Joint ventures	81
4.1.5.3.	Corporate service providers	81
4.2	ARGUMENTY PROTI ZVOLENÍ PRÁVNICKÉ OSOBY DO FUNKCE ČLENA ORGÁNU.....	83
4.2.1.	Obtížná postižitelnost fyzických osob skutečně řídících kapitálové společnosti.....	83
4.2.2.	Anonymita skutečných vlastníků a neprůhlednost korporátních struktur jako prostředek k realizaci ilegálních činností.....	87
4.2.3.	Obcházení předpokladů pro výkon funkce	92
4.2.4.	Nemožnost ovlivnit výběr zástupce právnické osoby-člena orgánu	93
4.3	ZHODNOCENÍ ZÁVAŽNOSTI RIZIK S OHLEDEM NA DALŠÍ ASPEKTY PRÁVNÍ ÚPRAVY KAPITÁLOVÝCH SPOLEČNOSTÍ – KOMPARATIVNÍ POHLED.....	95
4.3.1.	Snadná dostupnost anonymních kapitálových společností jako faktor potenciálního zneužití	95
4.3.2.	Prekážky stojící v cestě možnému zneužití	97
ZÁVĚR	99	
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	106	
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	112	
A.	ČESKÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY	112
B.	LEGISLATIVNÍ AKTY EVROPSKÉ UNIE	113
C.	ZAHRANIČNÍ PRÁVNÍ PŘEDPISY	113
D.	MONOGRAFIE A PŘÍSPĚVKY V MONOGRAFIÍCH	119
E.	ODBORNÉ ČLÁNKY	121
F.	ČESKÁ JUDIKATURA	123
G.	ZAHRANIČNÍ JUDIKATURA	124
H.	OSTATNÍ ZDROJE	125
RESUMÉ	128	
ABSTRACT.....	130	
KLÍČOVÁ SLOVA.....	132	
KEY WORDS.....	132	

Úvod

Mezi základní pojmové znaky právnických osob patří vnitřní organizační struktura. Každá právnická osoba si tvoří jednočlenné či vícečlenné orgány, vnitřní útvary bez právní subjektivity, jejichž členové nahrazují vůli právnické osoby a projevují ji navenek. Základní rysy organizačního uspořádání každého typu právnické osoby, jakož i minimální předpoklady a požadavky pro výkon funkce člena orgánu, jsou kogentně stanoveny zákonem. Speciální požadavky se uplatňují ve vztahu ke členům orgánů, kteří jsou do funkce voleni, jmenováni nebo jinak povoláni (zákon pro ně zavádí zkratku „členové volených orgánů“¹), tj. členům všech orgánů právnické osoby s výjimkou orgánu nejvyššího, jehož členy se osoby stávají z důvodu svého členství v právnické osobě.

Podle rekodifikovaného českého soukromého práva může být členem voleného orgánu právnické osoby jak osoba fyzická, tak osoba právnická. Tato úprava nově platí i ve vztahu ke kapitálovým obchodním společnostem, členy jejichž orgánů se před přijetím nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích² mohly stát zásadně jen fyzické osoby. Kapitálovou obchodní společností se v této diplomové práci, stejně jako v zákoně o obchodních korporacích³, rozumí společnost s ručením omezeným a akciová společnost.

Členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových obchodních společností, koncipované jako obecná možnost a nikoliv jen jako výjimka z pravidla o tom, že výkon těchto funkcí náleží fyzickým osobám, představuje jednu z významných novinek v právu obchodních společností, zavedenou v souvislosti s rekodifikací soukromého práva. Tomuto, v českém právu zatím jen velmi hrubě zmapovanému, tématu se věnuje předkládaná diplomová práce.

Zejména s ohledem na to, že v českém podnikatelském a právním prostředí nejsou (a nemohou být) s tímto konceptem žádné velké zkušenosti a do dnešního dne vyšlo na toto téma v české odborné literatuře jen několik málo pojednání, není hlavním cílem této diplomové práce zabývat se podrobně všemi aspekty a výkladovými problémy platné právní úpravy členství právnických osob ve volených orgánech

¹ Ust. § 152 odst. 2 věta první zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „nový občanský zákoník“ nebo „NOZ“).

² Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) (dále jen „zákon o obchodních korporacích“ nebo „ZOK“).

³ Ust. § 1 odst. 2 ZOK.

kapitálových společností, nýbrž představit tuto problematiku v širším kontextu a poskytnout čtenáři základní představu o tom, jaké přínosy a jaká rizika s sebou tento koncept do českého práva přináší a jaká je jeho praktická využitelnost, a nabídnout mu dostatek podkladů pro zhodnocení, nakolik byla jeho implementace do českého práva úspěšná a zda-li vůbec bylo zpřístupnění funkcí ve volených orgánech kapitálových společností právníkům osobám krokem správným směrem.

Za účelem naplnění tohoto cíle bude čtenáři nabídnut přehled toho, jak k úpravě členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností přistupují zahraniční právní řády, nakolik je tento koncept (nejen v Evropě) rozšířen a jaké jsou dosavadní zahraniční, pozitivní i negativní, zkušenosti s jeho fungováním. Navzdory patrným odlišnostem v právu (zejména právu obchodních společností) těch zemí, které umožňují právníkům osobám členství ve volených orgánech kapitálových obchodních společností, lze – za podmínky respektování těchto odlišností – bezpochyby využít jejich leckde mnohaletých zkušeností s fungováním tohoto konceptu a z těch negativních se poučit, a tím se pokusit maximálně vyvarovat problémů a rizik, které obsazování právnických osob jako členů volených orgánů kapitálových obchodních společností prokazatelně přináší. Zahraniční legislativní texty, judikatura a odborná literatura rovněž slouží jako užitečné interpretační vodítko pro výkladové otázky, jež se nad touto, v českém právním prostředí doposud téměř neprozkoumanou, problematikou vznášejí.

Významná část diplomové práce je proto založena na studiu zahraniční odborné literatury a relevantních ustanoveních zahraničních právních předpisů. Komparace zahrnuje poměrně širokou škálu zahraničních právních úprav, neboť jen tak si čtenář může udělat komplexní přehled o daném tématu a o tom, jakými způsoby bylo možno k úpravě členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností přistoupit, a posoudit, zda-li se varianta zvolená českým zákonodárcem jeví ve světle zahraničních zkušeností jako to nejvhodnější, v čem případně spočívají její největší slabiny a co by se *de lege ferenda* dalo udělat lépe.

Zvláštní pozornost je přitom věnována právní úpravě ve Velké Británii, neboť v této zemi je problematika členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností aktuálně předmětem přelomových (byť zatím ne účinných) legislativních změn, spočívajících v obecném zákazu pověření právníké osoby

výkonem funkce člena orgánu kapitálové společnosti. Není pochyb o tom, že obchodní právo Spojeného království patří k nejvyspělejším a nejkvalitnějším obchodněprávním úpravám v Evropě, a ačkoliv se britské právo řadí do právní rodiny *common law*, je významným inspiračním zdrojem nejenom pro ostatní země náležející k angloamerickému typu právní kultury, ale rovněž i pro právní řády států kontinentální Evropy s civilistickou právní tradicí (*civil law*). Pro příklad ostatně nemusíme chodit daleko, britský Companies Act 2006⁴ posloužil také jako vzor pro mnohá ustanovení zákona o obchodních korporacích (např. § 68 ZOK, § 51 odst. 1 ZOK, § 63 a násl. ZOK). Britské právo obchodních společností je pro svou vysokou kvalitu, kompaktnost a funkčnost respektované v Evropě i ve světě a v mnohém určuje směr, jímž se bude úprava corporate governance ve vyspělých jurisdikcích napříště ubírat. Proto je velmi poučné sledovat, jaké nové „trendy“ se v britském právu obchodních společností v současné době projevují.

Diplomová práce je rozčleněna do čtyř kapitol. Obsahem první kapitoly je ono již zmíněné srovnání, ve kterých evropských zemích (se zaměřením na členské státy Evropské unie) a rovněž významných mimoevropských zemích (výlučně zemích s angloamerickou právní kulturou – *common law*) se může právnická osoba stát členem některého voleného orgánu kapitálové obchodní společnosti a ve kterých naopak právní řád takovou možnost nepřipouští. V případě první skupiny států je právní úprava členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností ve svých základních rysech charakterizována a v míře nezbytné zasazena do rámce společenského práva daného státu.

Obsahem druhé kapitoly je pojednání o tom, v jakém rozsahu připouštělo české právo členství právnických osob ve volených orgánech jiných právnických osob (se zaměřením na volené orgány kapitálových společností) před rekodifikací a v jakém je umožněno *de lege lata*. Pozornost je věnována mimo jiné také tomu, jak byla dříve upravena otázka právního jednání právnické osoby při výkonu funkce člena orgánu. Účelem tohoto stručného historického exkurzu je lépe porozumět platné právní úpravě členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností. Nejen

⁴ Zákon o společnostech z roku 2006 (*Companies Act 2006*), zákon č. 46/2006 ze dne 8. listopadu 2006, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Companies Act 2006“).

zahraniční právní úpravy, ale i starší česká právní úprava, totiž posloužily zákonodárci jako inspirační zdroj při formulaci nového zákonného textu.

Třetí kapitola se již plně věnuje platné právní úpravě členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností. Ve světle poznatků získaných v prvních dvou kapitolách jsou analyzována klíčová ustanovení § 154 NOZ a § 46 odst. 3 a 4 ZOK. Pojednává se o specifikách výkonu funkce právnickou osobu oproti „klasickému“ výkonu funkce fyzickou osobou a o tom, jakým způsobem právní předpisy koncipují zastoupení právnické osoby při výkonu funkce člena orgánu. Rovněž se předkládají možná řešení vybraných výkladových problémů a otázek, a to těch, jejichž zodpovězení má přímý a zásadní význam pro zhodnocení přínosů a rizik možnosti zvolit členem orgánu kapitálové společnosti právnickou osobu.

Čtvrtá, poslední kapitola představuje základní výhody, nevýhody a rizika, která se s tímto konceptem obecně pojí, a obsahuje posouzení, která z nich a v jakém rozsahu se uplatňují v podmínkách českého práva. Závažnost jednotlivých rizik se posuzuje v kontextu právní úpravy kapitálových společností jako celku.

Závěr práce shrnuje hlavní poznatky a učiněné dílčí závěry, nabízí závěrečné zhodnocení ohledně přínosnosti a reálné využitelnosti možnosti ustanovit do funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti právnickou osobu pro podnikatelskou veřejnost a rekapituluje vyslovené úvahy *de lege ferenda*.

Tato diplomová práce vychází z právního stavu účinného ke dni 31. srpna 2015.

1. Právnická osoba jako člen orgánu kapitálové obchodní společnosti v právních úpravách zemí kontinentální Evropy a některých zemích s angloamerickým právním systémem

Obsahem této kapitoly je přehled, ve kterých zemích, a to se zaměřením na evropské státy (kromě členských států Evropské unie je pro jejich hospodářský význam stručně pojednáno i o Norsku a Švýcarsku) a několik významných mimoevropských států, jejichž právním systémem je *common law*, může být právnická osoba členem některého z volených orgánů kapitálové obchodní společnosti. Zkoumané spektrum je poměrně široké a zahrnuje jak země s civilistickou právní tradicí, tak i země náležející k angloamerickému typu právní kultury.

V případě států, jejichž právní řády tuto eventualitu připouštějí, je provedena stručná analýza relevantních ustanovení právních předpisů. Nadto je doplněno ještě několik poznámek k některým dalším rysům právní úpravy obchodních společností v těchto státech, a to k těm, které s otázkou členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových obchodních společností úzce souvisejí (tj. zejména přípustnost jednočlenných společností, zákonný požadavek na minimální výši základního kapitálu a úprava minimálního počtu členů řídicích a kontrolních orgánů u jednotlivých forem kapitálových společností, členem jejichž voleného orgánu se může stát i právnická osoba). Jedná se o významné srovnávací parametry, neboť teprve ve vzájemné souvislosti všech těchto poznatků si lze vytvořit komplexní pohled na úpravu dané problematiky v jednotlivých zemích, jehož bude zapotřebí v dalších kapitolách pro zhodnocení kvality české právní úpravy a pro analýzu výhod, nevýhod a rizik, které s sebou tento koncept do českého práva přináší.

1.1 Členské státy Evropské unie (vyjma České republiky)

Z autorského zkoumání právních předpisů jednotlivých členských států Evropské unie vyplývá, že postoj těchto zemí k členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových obchodních společností není převážně negativní ani pozitivní. Situace v Evropské unii (nepočítaje Českou republiku) je v současné době totiž taková, že národní právo přesně poloviny zbylých členských států je postaveno na zásadě,

že výkon funkcí ve výkonných a kontrolních orgánech kapitálových obchodních společností má náležet výhradně fyzickým osobám, zatímco druhých třináct členských států ve svých právních řádech s většími či menšími výjimkami členství právnických osob v takových orgánech připouští.

Typickým reprezentantem prvně zmíněné skupiny států je Německo. Do druhé skupiny států patří Francie, země Beneluxu a členské státy jižní a jihovýchodní Evropy; v rámci tohoto pododdílu bude podrobněji rozebrána zejména úprava francouzská a holandská, neboť na jejich příkladech lze dobře demonstrovat dvě základní varianty, jak může zákonodárce k úpravě této problematiky přistoupit.

Zvláštní pozornost, a to s ohledem na probíhající legislativní změny v otázce podmínek členství ve volených orgánech kapitálových obchodních společností (jak již bylo zmíněno v úvodu této práce), je věnována právní úpravě ve Velké Británii. Proto je pojednání o ní vyčleněno do samostatného oddílu.

1.1.1 Státy neumožňující členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností

1.1.1.1 Německo

Německý zákon o akciových společnostech (*Aktiengesetz*)⁵ stanoví, že členem představenstva nebo dozorčí rady akciové společnosti může být pouze fyzická osoba, jejíž způsobilost právně jednat nebyla omezena⁶. Tatáž podmínka výkonu funkce je zákonem o společnostech s ručením omezeným (*GmbH-Gesetz*)⁷ stanovena pro jednatele a členy dozorčí rady společnosti s ručením omezeným⁸.

Tímto zákonným omezením se zdůrazňuje význam osobní odpovědnosti konkrétního člověka za výkon funkce (člena) orgánu kapitálové obchodní společnosti⁹. Současně jde o projev myšlenky, že odpovědnost, která je spojena s funkcí jednatele, člena představenstva či dozorčí rady, mohou s ohledem na osobní povahu těchto

⁵ *Aktiengesetz*, zákon ze dne 6. září 1965, BGBl. I 1089, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „AktG“).

⁶ Ust. § 76 odst. 3 a § 100 odst. 1 AktG.

⁷ *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung*, zákon ze dne 20. dubna 1892, BGBl. III/FNA 4123-1, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „GmbHG“).

⁸ Ust. § 6 odst. 2 a § 52 (odkazující na § 100 odst. 1 AktG) GmbHG.

⁹ PFISTERER in SAENGER, I., INHESTER, M., BAYER, F. (Hrsg.) *GmbHG. Handkommentar*. 2. Aufl. Baden-Baden : Nomos, 2013. 1747 s. ISBN 978-3-8487-0006-6.r, str. 184.

činností nést pouze fyzické osoby¹⁰. S vedením a řízením kapitálové obchodní společnosti, jakož i s řádným výkonem dohledu nad tímto řízením, je totiž spojena rozsáhlá morální a právní (a to jak soukromoprávní, tak i veřejnoprávní) odpovědnost osob, které takovou činnost z titulu funkce (členů) výkonných, respektive kontrolních, orgánů těchto společností vykonávají. Je-li subjektem této odpovědnosti (z důvodu svého členství v orgánu kapitálové společnosti) právnická osoba, je tím do značné míry limitováno „potrestání“ konkrétních fyzických osob, které její kroky řídily, neboť veškeré důsledky porušení pravidel řádného výkonu funkce (člena) orgánu nese zásadně jen tato právnická osoba a fyzické osoby za ní stojící – skuteční viníci – tak mohou z celého problému vyváznout takřikajíc „s čistým štítem“¹¹. Nelze totiž přehlížet jasně daný fakt, že vůli každé právnické osoby jakožto neživé entity vždy utvářejí osoby fyzické, neboť jen ty jsou pro svoji povahu živých a myšlením obdařených organismů tvorby vůle schopny. Shledáme-li tudíž jako odpovědnou právnickou osobu, může dojít k naplnění účelu odpovědnosti jen po stránce materiální (náhrada újmy), nikoliv též v ostatních aspektech¹², a k nelibosti poškozených osob často nedochází k postihu skutečných viníků, když v mnoha případech nelze ani zjistit jejich totožnost.

1.1.1.2 Ostatní státy

Těžko může být překvapením, že právnické osoby jako členy volených orgánů kapitálových obchodních společností netolerují dále právní řády těch zemí, jejichž obchodní právo je silně ovlivněno německým vzorem. K těmto státům můžeme zařadit zejména další státy střední Evropy, jako jsou Rakousko, Polsko a Slovensko, a také Chorvatsko. Pouze fyzická osoba se tak může stát jednatelem či členem dozorčí rady rakouské společnosti s ručením omezeným¹³ nebo členem představenstva či dozorčí rady rakouské akciové společnosti¹⁴. Totéž platí dle polského zákoníku obchodních

¹⁰ HEFERMEHL a SPINDLER in KROPFF, B., SEMLER, J. (Hrsg.). *Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. Bd. 3, §§ 76–117. 2. Aufl.* München : C. H. Beck, c2004. 1479 s. ISBN 3-406-45303-1, str. 95.

¹¹ Samozřejmě jen za předpokladu, že z jejich jednání nevyvodí žádné důsledky ani sama odpovědná právnická osoba, což bude zejména vždy, je-li těmito fyzickými osobami kontrolována.

¹² Tak například jen fyzickou osobu, která musí osobně snášet negativní právní následky porušení svých povinností při výkonu funkce (člena) orgánu kapitálové obchodní společnosti, lze prostřednictvím těchto sankcí reálně odradit od toho, aby v budoucnu podobné nežádoucí jednání opakovala. To však neplatí ani pro právnické osoby v pozici (člena) orgánu, když ty logicky takto „poučit“ nelze, a tím spíše ani pro fyzické osoby za těmito právnickými osobami stojícími, které se díky postihu právnické osoby mohou své vlastní osobní odpovědnosti zcela vyhnout.

¹³ Ust. § 15 odst. 1 a § 30a odst. 1 rakouského zákona o společnostech s ručením omezeným (*Gesetz über Gesellschaften mit beschränkter Haftung*), zákon ze dne 6. března 1906, RGBl č. 58/1906, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴ Ust. § 75 odst. 2 a § 86 odst. 1 rakouského akciového zákona (*Aktiengesetz*), zákon ze dne 31. března 1965,

společností pro polské kapitálové společnosti¹⁵ a dle chorvatského zákona o obchodních společnostech pro chorvatskou akciovou společnost a společnost s ručením omezeným¹⁶. Platná slovenská právní úprava je obsažena v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obchodní zákoník“ nebo „ObchZ“)¹⁷, tudíž lze na poměry ve slovenských kapitálových společnostech plně vztáhnout závěry obsažené v podkapitolách 2.1.2 a 2.1.3, pojednávajících o stavu české právní úpravy členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností před účinností nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích.

Dalšími zástupci této skupiny států jsou pak skandinávské země – Dánsko¹⁸, Finsko¹⁹ a Švédsko²⁰ (k Norsku viz níže, neboť není členem Evropské unie) a pobaltské republiky – Estonsko²¹, Lotyšsko²² a Litva²³. Na rozdíl od Velké Británie, v níž došlo k uzákonění pravidla, že členem voleného orgánu obchodní společnosti může být pouze fyzická osoba, až na jaře letošního roku (viz níže), dle příbuzného irského práva je funkce *directora* (člena správní rady) kapitálové obchodní společnosti (*limited liability company*) vyhrazena fyzickým osobám již několik desetiletí²⁴.

1.1.2 Velká Británie

Organizační struktura obou skupin britských kapitálových společností s omezeným ručením, jak veřejných (otevřených) – *public limited companies*, tak soukromých (uzavřených) – *private limited companies*, se vyznačuje monistickým

BGBI. 98/1965, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵ Čl. 18 § 1 polského zákoníku obchodních společností (Kodeks spółek handlowych), zákon ze dne 15. září 2000, Dz. U. 2000 č. 94 pol. 1037, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶ Čl. 239 odst. 2, čl. 255 odst. 1, čl. 423 odst. 1, čl. 436 odst. 1 chorvatského zákona o obchodních společnostech (*Zakon o trgovačkim društvima*), zákon ze dne 23. listopadu 1993, NN 111/93, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷ Ust. § 135 odst. 2, § 138 odst. 2, § 194 odst. 7 a § 200 odst. 3 ObchZ.

¹⁸ Kapitola 7, § 112 odst. 1 dánského zákona o společnostech (*Selskabsloven*), zákon č. 470/2009, ve znění pozdějších předpisů. V odstavci 2 téhož ustanovení je stanovena výjimka pro přepravní veřejné společnosti (*public limited shipping companies*).

¹⁹ Kapitola 6, § 10 odst. 1 finského zákona o společnostech (*Osakeyhtiölaki*), zákon č. 624/2006 ze dne 21. 7. 2006, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰ Kapitola 8, § 10 švédského zákona o společnostech (*Aktiebolagslagen*), zákon č. 2005:551, ve znění pozdějších předpisů.

²¹ Ust. § 180 odst. 2, § 189 odst. 2, § 308 odst. 2 a § 318 odst. 1 estonského obchodního zákoníku (*Äriseadustik*), zákon ze dne 15. února 1995, RT I 1995, 26, 355, ve znění pozdějších předpisů.

²² Čl. 221 odst. 3, čl. 295 odst. 1 a čl. 304 odst. 2 lotyšského obchodního zákona.

²³ Čl. 19, čl. 33 odst. 6 a čl. 37 odst. 2 zákona o společnostech Litevské republiky (*Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas*), zákon č. VIII-1835 ze dne 13. července 2000, ve znění pozdějších předpisů. Výjimka ovšem platí pro členy dozorčích rad, jimiž mohou být i právnické osoby – čl. 2.81 odst. 4 občanského zákoníku Litevské republiky (*Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas*), zákon č. VIII-1864 ze dne 18. července 2000, ve znění pozdějších předpisů.

²⁴ Zákaz tzv. *corporate directors* se poprvé objevil v čl. 176 irského zákona o společnostech z roku 1963 (*Companies Act 1963*, zákon č. 33/1963 ze dne 23. prosince 1963) a v současné době je obsažen v čl. 130 irského zákona o společnostech z roku 2014 (*Companies Act 2014*, zákon č. 38/2014 ze dne 23. prosince 2014).

systemem vnitřní struktury. V obou formách kapitálové společnosti je jediným obligatorním voleným orgánem správní rada (*Board of Directors*), která je vrcholným řídicím orgánem kapitálové společnosti, spojující v sobě zároveň působnost výkonnou i kontrolní. Členové správní rady jsou označováni jako *directors*, a pokud jsou tito členové právníckými osobami, vžilo se pro ně v teorii i právní praxi označení *corporate directors*. Oba termíny budou pro zjednodušení a ve shodném významu nadále používány i v této diplomové práci.

V současné době je podstatná část britského *company law* upravena formou zákona, a to v nejdelším legislativním aktu v celé historii Velké Británie, totiž v anglickém zákoně o společnostech z roku 2006 (*Companies Act 2006*). Dříve však mnoho zásad týkajících se správy a řízení obchodních společností nevyplývalo ze zákona, nýbrž jejich výlučným zdrojem byl soudní precedent jako formálně závazný pramen práva. Svůj odraz tedy taková pravidla nenacházela v zákonném textu, existovala pouze jako součást soudcovského práva (*case law*).

Zákony zprvu neposkytovaly odpověď ani na otázku, zda se *directorem* obchodní společnosti může stát také právnícká osoba; právní předpis tuto eventualitu výslovně nepředpokládal, ale zároveň ji ani nijak nevylučoval, nestanovil jako podmínku pro výkon funkce *directora* to, že se musí jednat o fyzickou osobu. V rozhodnutí Kancléřské divize Vrchního soudu Anglie a Walesu ze dne 23. července 1907 ve věci *Re Bulawayo Market and Offices Co Ltd.*²⁵ bylo poprvé judikováno, že ačkoliv je běžnou praxí obsazovat do funkce *directora* fyzické osoby, nic v právních předpisech nebrání tomu, aby byla v případě vůle společníků *directorem* kapitálové společnosti (a to dokonce i jediným) zvolena právnícká osoba. Tímto precedentem, založeným na zásadě legální licence, se tak právníckým osobám oficiálně otevřela cesta k výkonu funkce *directora* v anglických kapitálových společnostech.

Pojem *corporate directors* a principy jejich fungování však zůstaly výlučně věcí soudcovského práva a doktríny. Žádný ze zákonů o obchodních společnostech tuto problematiku neupravoval, a to ani ten nejnovější z nich z roku 2006. Na druhou stranu, *Companies Act 2006* alespoň nepřímou stvrdil akceptaci *corporate directors* tím, že v čl. 155 odst. 1 zavedl zcela nové pravidlo, a to takové, že společnost musí mít alespoň jednoho *directora*, který je fyzickou osobou. Z toho implicitně vyplývá,

²⁵ [1907] 2 Ch. 458 (dále jen „*Re Bulawayo Market and Offices Co Ltd.*“).

že *directorem* kapitálové společnosti může být rovněž právnická osoba; to však jen za předpokladu, že společnost má minimálně jednoho dalšího *directora*, který je fyzickou osobou. Od 1. října 2008, kdy předmětné ustanovení nabylo účinnosti²⁶, je tudíž nepřipustné, aby právnické osoby byly v postavení tzv. *sole director*, tj. jediného člena správní rady kapitálové společnosti, nebo aby v případě vícečlenné správní rady všechny posty zastávaly pouze právnické osoby. Podle vládních dokumentů k připravované reformě společenského práva bylo účelem tohoto ustanovení zajistit, aby ve správní radě každé kapitálové společnosti zasedal vždy alespoň jeden člověk, jenž se v případě nutnosti bude moci osobně zodpovídat z jednání společnosti²⁷.

Přijetí čl. 155 odst. 1 Companies Act 2006 znamenalo první významné omezení pro fungování *corporate directors* v britském právu²⁸. Již při přípravách tohoto zákona se ovšem diskutovalo také o mnohem radikálnější variantě, a to o jejich úplném zákazu²⁹. Tehdy se ještě vláda Spojeného království přiklonila k mírnější formě regulace. Nikoliv však na dlouho.

V roce 2013 vyhlásila britská vláda jako svůj primární cíl zvýšení transparentnosti v oblasti vlastnictví a kontroly kapitálových společností, od něhož si slibuje další posílení důvěry v britské podnikatelské prostředí a ekonomický růst země. Za tímto účelem bylo navrženo, a široké veřejnosti k diskuzi předloženo, několik významných reforem v oblasti corporate governance, které mají ve svém souhrnu přispět k potlačení anonymity korporátních struktur a k odkrytí totožnosti osob, jež vlastní a kontrolují obchodní společnosti³⁰. Mezi čtyři základní navrhovaná opatření patřilo zavedení registru skutečných vlastníků obchodních společností (*People with Significant Control register*), zákaz vydávání listinných akcií na majitele (*bearer shares*), regulace tzv. *nominee directors*³¹ a obecný zákaz *corporate directors*

²⁶ The Companies Act 2006 (Commencement No. 5, Transitional Provisions and Savings) Order 2007, SI 2007/3495, čl. 5.

²⁷ UK Government. Department of Trade and Industry. *Company Law Reform* [online]. Norwich : The Stationery Office, 2005 [cit. 2015-10-27]. Crown copyright. Dostupné z [www: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.dti.gov.uk/cld/WhitePaper.pdf>](http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.dti.gov.uk/cld/WhitePaper.pdf) (dále jen „Company Law Reform“), str. 24.

²⁸ Nutno dodat, že praktický dopad tohoto omezení nebyl pravděpodobně nikterak dramatický, neboť dle údajů britské vlády existovalo v roce 2005 jen malé procento společností, v jejichž správních radách by nezasedaly žádné fyzické osoby, tj. kde by všemi členy tohoto orgánu byly právnické osoby (Company Law Reform, 2005, op. cit. sub. 27, str. 276).

²⁹ Company Law Reform, 2005, op. cit. sub. 27, str. 24.

³⁰ UK Government. Department for Business Innovation & Skills. *Transparency & Trust: Enhancing the Transparency of UK Company Ownership and Increasing Trust in UK Business. Discussion Paper* [online] July 2013 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z [www: <https://www.gov.uk/government/consultations/company-ownership-transparency-and-trust-discussion-paper>](https://www.gov.uk/government/consultations/company-ownership-transparency-and-trust-discussion-paper) (dále jen „Transparency & Trust : Discussion Paper“).

³¹ Toto označení se používá pro „nastrčené“ fyzické osoby, které sice formálně vystupují jako členové orgánů obchodních společností (ať již ve firemních dokumentech či v zápisech ve veřejných rejstřících), ve skutečnosti však

(s možností uzákonění určitých výjimek pro případy, kdy je jejich využívání spjato s většími výhodami a menšími riziky zároveň).

V materiálech k připravované reformě³² bylo jako hlavní důvod výrazného omezení *corporate directors* uváděno to, že tito (podobně jako *nominee directors*) mohou způsobovat neprůhlednost korporátních struktur a ztěžovat identifikaci osob, které skutečně řídí kapitálové společnosti, a tím usnadňovat provádění trestné a jiné nezákonné činnosti, k níž jsou kapitálové společnosti často zneužívány (zj. praní špinavých peněz, daňové úniky, korupce, financování terorismu a další). V této souvislosti se poukazovalo na to, že celou čtvrtinu *corporate directors* britských kapitálových společností představují kapitálové společnosti inkorporované v zahraničí, čímž může být vystopování skutečného vlastníka společnosti, v níž takové právnické osoby funkci *directora* zastávají, ještě složitější a nejistější, neboť bude v mnoha případech podmíněno (ničím nezaručenou) spoluprací tamních úřadů. Vedle tohoto primárního argumentu se dále upozorňovalo zejména na to, že pokud se z výkonu funkce zodpovídá *corporate director* a nikoliv konkrétní fyzické osoby, které v konečném důsledku o řízení a správě kapitálové společnosti skutečně rozhodují, stoupá riziko, že bude společnost spravována nekvalitně či jiným nevyhovujícím způsobem.

Po necelých dvou letech diskusí a legislativních příprav prošly výše uvedené reformy zákonodárným procesem. Dne 26. března 2015 byl přijat zákon o malých společnostech, podnikání a zaměstnanosti (*Small Business, Enterprise and Employment Act 2015*)³³, jenž zavádí registr skutečných vlastníků, zakazuje nové emise listinných akcií na majitele a stanoví obecný zákaz *corporate directors* ve Velké Británii³⁴, neboť doplňuje do Companies Act 2006 nový článek 156A, dle kterého může být *directorem* kapitálové společnosti zvolena pouze fyzická osoba.

při výkonu funkce pouze realizují pokyny osoby, která je do této funkce „nominována“, totiž skutečného vlastníka společnosti, který si přeje zůstat v anonymitě (OECD. *Behind the Corporate Veil : Using Corporate Entities for Illicit Purposes* [online]. Paříž : OECD Publications, 2001 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z [www: <http://www.oecd.org/corporate/ca/43703185.pdf>](http://www.oecd.org/corporate/ca/43703185.pdf), str. 31).

³² Transparency & Trust : Discussion Paper, July 2013, op. cit. sub. 30, zj. str. 50–51. UK Government. Department for Business Innovation & Skills. *Transparency & Trust: Enhancing the Transparency of UK Company Ownership and Increasing Trust in UK Business. Government Response* [online] April 2014 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z [www: <https://www.gov.uk/government/consultations/company-ownership-transparency-and-trust-discussion-paper>](https://www.gov.uk/government/consultations/company-ownership-transparency-and-trust-discussion-paper), zj. str. 44–46. UK Government. Department for Business Innovation & Skills. *Corporate Directors : Scope of Exceptions to the Prohibition of Corporate Directors* [online]. November 2014 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z [www: <https://www.gov.uk/government/consultations/corporate-directors-exceptions-to-prohibition>](https://www.gov.uk/government/consultations/corporate-directors-exceptions-to-prohibition) (dále jen „Corporate Directors : Scope of Exceptions“), zj. str. 4–8.

³³ Zákon č. 26/2015 ze dne 26. března 2015 (dále jen „Small Business, Enterprise and Employment Act 2015“).

³⁴ Čl. 81, 84 a 87 Small Business, Enterprise and Employment Act 2015.

Přestože toto ustanovení zatím nenabýlo účinnosti, jedná se o významnou koncepční změnu v britském společenstevním právu. Nicméně vyloučení právnických osob z možnosti vykonávat funkci *directora* kapitálové společnosti nebude bezvýjimečné; zákaz nikdy nebyl zamýšlen jako absolutní, neboť se uznává, že v určitých případech je využití *corporate directors* opřeno o legitimní obchodní důvody a přináší s sebou jisté výhody³⁵. Vláda Spojeného království proto současně s přípravou novely pracovala rovnou také na konkrétním návrhu těchto výjimek (a to opět ve spolupráci s širokou veřejností, jež měla možnost se k jejich povaze a rozsahu vyjádřit).

Podle vládního návrhu³⁶ by mohlo být využití *corporate directors* nadále přípustně zejména v případech, kdy jsou kapitálové společnosti povinny respektovat vysoké standardy corporate governance a podléhají rozsáhlým informačním a zveřejňovacím povinnostem, čímž se snižuje riziko jejich zneužití pro ilegální aktivity, jejichž zastření lze usnadnit zneprůhledněním korporátní struktury mj. prostřednictvím *corporate directorů*³⁷. To je konkrétně případ veřejných akciových společností, jejichž akcie byly přijaty k obchodování na regulovaném trhu. Výjimka by se pak mohla vztahovat nejen na tyto společnosti samotné, ale i na další společnosti, se kterými tvoří koncern (byť by tyto další společnosti své akcie veřejně neobchodovaly, a tudíž by samy o sobě nesplňovaly výše uvedené předpoklady pro uplatnění výjimky ze zákazu)³⁸. Konkrétně na které z dalších členů skupiny by se mohla výjimka také aplikovat, zůstává nadále předmětem diskusí³⁹. Není však větších pochyb o tom, že právě v rámci skupin společností může být využití *corporate directors* zdrojem mnoha podstatných výhod (např. výrazné zjednodušení řízení dceřiných společností, ušetření administrativních nákladů atd.)⁴⁰.

Závěrem lze poznamenat, že praktický dopad obecného zákazu *corporate directors* v britském právu nebude nikterak zásadní, protože jejich využívání nebylo v praxi příliš časté – ze statistik vyplývá, že právnické osoby tvořily jen zhruba 0,4 % z celkového množství všech *directors* ve Velké Británii a podílely se na řízení jen asi

³⁵ Transparency & Trust : Discussion Paper, July 2013, op. cit. sub. 30, str. 50. K těmto výhodám blíže ve čtvrté kapitole.

³⁶ Corporate Directors : Scope of Exceptions, November 2014, op. cit. sub. 32.

³⁷ Ibid, str. 4.

³⁸ Rozšíření výjimky i na další společnosti ze skupiny je umožněno tím, že obsahem zveřejňovací povinnosti člena skupiny, který obchoduje své akcie na regulovaném trhu, je rovněž mnoho informací o skupině (zj. detailní zprávy o vztazích ve skupině, konsolidované účetní závěrky apod.). Díky tomu splňují požadovanou úroveň transparentnosti i další společnosti ve skupině.

³⁹ Corporate Directors : Scope of Exceptions, November 2014, op. cit. sub. 32, str. 9–11.

⁴⁰ K možným výhodám spojených s využíváním *corporate directors* blíže v kapitole čtvrté.

1,2 % britských společností⁴¹. Přesto můžeme tuto změnu hodnotit jako přelomovou, neboť dochází k razantnímu odklonu od pojetí, které se ve Velké Británii prosazovalo prakticky od vzniku konceptu kapitálové společnosti. Takový posun v britské úpravě corporate governance vysílá směrem k ostatním státům jasný signál o zásadním významu důvodů stojících za přijetím tohoto opatření, tj. zejména o stále rostoucím významu transparentnosti vlastnických a kontrolních struktur kapitálových společností.

1.1.3 Státy umožňující členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností

1.1.3.1 Francie

Francouzské právo obchodních společností je kodifikováno v druhé knize francouzského obchodního zákoníku⁴². Kapitálovými formami obchodních společností jsou akciová společnost (*société anonyme, SA*), tzv. zjednodušená společnost na akcie (*société par actions simplifiée, SAS*) a společnost s ručením omezeným (*société à responsabilité limitée, SARL*).

Organizační struktura a podmínky členství v jednotlivých orgánech se u každé formy společnosti liší. V případě SA se tradičně využívá monistického modelu řízení, ale upraven je i model dualistický. V monistickém systému řídí společnost správní rada (*conseil d'administration*), přičemž výkon každodenního managementu společnosti (obchodního vedení) a funkce statutárního orgánu náleží generálnímu řediteli (*directeur général*), kterým je buď předseda správní rady (klasický model), nebo jiná osoba zvolená správní radou (v tomto případě jsou funkce předsedy správní rady a generálního ředitele odděleny); generálnímu řediteli může asistovat jeden nebo více náměstků (*directeur général délégué*). Právnická osoba může být pouze řadovým členem správní rady; nemůže zastávat funkci předsedy správní rady ani generálního ředitele ani náměstka generálního ředitele, jimiž mohou být pouze fyzické osoby⁴³. Správní rada

⁴¹ Transparency & Trust : Discussion Paper, July 2013, op. cit. sub. 30, str. 50. Corporate Directors : Scope of Exceptions, November 2014, op. cit. sub. 32, str. 8.

⁴² *Code de commerce*, ve znění pozdějších předpisů (nařízení č. 2000-912 ze dne 18. prosince 2000 týkající se legislativní části obchodního zákoníku ratifikováno zákonem č. 2003-7 ze dne 3. ledna 2003) (dále jen „francouzský obchodní zákoník“ nebo „CC“).

⁴³ Čl. L225-47 alinea první, čl. L225-51-1 alinea první a čl. L225-53 alinea první CC.

musí mít vždy minimálně tři členy⁴⁴. V dualistickém systému náleží řízení společnosti představenstvu (*directoire*), jehož kontrolu vykonává druhý obligatorní orgán společnosti – dozorčí rada (*conseil de surveillance*). Právnícké osoby mohou být pouze členy dozorčí rady⁴⁵ (s výjimkou funkce předsedy a místopředsedy dozorčí rady⁴⁶), nikoliv členy představenstva⁴⁷. Dozorčí rada musí být vždy alespoň tříčlenná; představenstvo menších společností (pokud základní kapitál společnosti nepřevyšuje 150 000 €) může mít i jen jediného člena – *a contrario*, v ostatních případech musí být představenstvo alespoň dvoučlenné⁴⁸.

Společnost ve formě SAS je ve Francii možné založit od roku 1994 a původně měla sloužit zejména pro dceřiné společnosti v rámci skupin společností⁴⁹. Tato forma společnosti se, jak již ostatně vyplývá z jejího zákonného označení, vyznačuje jednoduchostí založení a fungování (např. možnost založení jediným zakladatelem⁵⁰, zákon neurčuje minimální výši základního kapitálu⁵¹) a také značnou flexibilitou jejího možného vnitřního uspořádání, neboť úprava organizační struktury, obsazování a fungování orgánů společnosti, vzájemných vztahů mezi společníky atd. je zákonem ponechána na společenské smlouvě⁵² (hovoří se o „*tailor-made company*“ – společníci si mohou společnost tzv. „ušít na míru“⁵³). Díky těmto dvěma charakteristickým rysům se SAS těší mezi podnikateli velké oblibě. V souladu s uvedenou flexibilitou je pak také to, že (jediným) členem jakéhokoliv voleného orgánu společnosti, včetně orgánu statutárního (*président*), může být také právnícká osoba.

V případě SARL řídí společnost jeden nebo více jednatelů (*gérants*). Jednateli však mohou být pouze fyzické osoby⁵⁴.

Lze tedy v tomto bodě shrnout, že právnícké osoby mohou v orgánech francouzských kapitálových společností (s výjimkou flexibilní SAS) zastávat pouze

⁴⁴ Čl. L225-17 alinea první CC.

⁴⁵ Čl. L225-76 alinea první CC.

⁴⁶ Čl. L225-81 alinea druhá CC.

⁴⁷ Čl. L225-59 alinea třetí CC.

⁴⁸ Čl. L225-69 alinea první a čl. L225-58 alinea druhá CC.

⁴⁹ GERNER-BEUERLE C., PAECH, P., SCHUSTER, E. P. *Annex to Study on Director's Duties and Liability* [online]. London : LSE Enterprise, 2013 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z [www: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/board/2013-study-reports_en.pdf>](http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/board/2013-study-reports_en.pdf), str. A 289.

⁵⁰ Čl. L227-1 alinea první a druhá CC. Oproti tomu k založení klasické akciové společnosti (SA) se vyžaduje minimálně 7 zakladatelů (čl. L. 225-1 CC).

⁵¹ Čl. L227-1 alinea třetí CC.

⁵² Čl. L227-5 CC. Jediným obligatorním orgánem společnosti je prezident, který zastupuje společnost navenek vůči třetím osobám (čl. 227-6 CC).

⁵³ Practical Law. *Establishing a Business in France* [online] [cit. 2015-10-27]. Dostupné z [www: <http://uk.practicallaw.com/4-550-7105>](http://uk.practicallaw.com/4-550-7105).

⁵⁴ Čl. L223-18 alinea první CC.

funkce „nevýkonné“ (s kontrolní působností), tedy takové, s nimiž není spjato obchodní vedení společnosti a činnost statutárního orgánu (řadový člen správní rady monistické SA, řadový člen dozorčí rady dualistické SA). Výkonné pozice (jednatel SARL, generální ředitel monistické SA, člen představenstva dualistické SA) a funkce předsedů (místopředsedů) orgánů, jimž rovněž náleží určitá forma řídicí a reprezentační působnosti (v tomto případě ne na úrovni společnosti, ale na úrovni příslušného orgánu), jsou vyhrazeny výlučně fyzickým osobám. Jedná se o dobře promyšlený systém, zákonodárce nestanovuje podmínky pro výkon funkce členů orgánů nahodile.

Pokud je členem orgánu zvolena právnická osoba, je její povinností určit svého stálého zástupce (*représentant permanent*) – fyzickou osobu, která ji bude při výkonu funkce trvale zastupovat⁵⁵. Jinak by se kupříkladu mohlo stát, že bude právnická osoba na schůzích příslušného orgánu zastoupena pokaždé jinou fyzickou osobou, čímž by docházelo k nežádoucímu rozměňování povinností a odpovědnosti spojených s výkonem funkce člena orgánu⁵⁶. Nikdo jiný než tento stálý zástupce není, zásadně⁵⁷, oprávněn právnickou osobu při výkonu funkce zastupovat; to platí i pro její statutární orgán. Proto musí být zástupce určen ihned po jmenování právnické osoby do funkce člena orgánu, resp. nejpozději ve chvíli, kdy právnická osoba tuto funkci přijme⁵⁸, a nemůže být odvolán, aniž by právnická osoba současně určila jeho nástupce, tj. svého nového stálého zástupce⁵⁹. Mandát stálého zástupce trvá po celé funkční období právnické osoby-člena orgánu, kterou zastupuje, ledaže pozbude předpokladů pro výkon funkce stálého zástupce, zemře, je odvolán nebo odstoupí ze své funkce, o čemž (a současně o totožnosti nového stálého zástupce) je právnická osoba-člen orgánu povinna neprodleně informovat společnost, v níž funkci člena orgánu vykonává⁶⁰. Vznik a zánik mandátu stálého zástupce je třeba uveřejnit stejným způsobem jako v případě člena orgánu obchodní společnosti⁶¹. Údaje o zástupci se zapisují do obchodního rejstříku⁶² a figurují i na oficiálním výpisu (*Kbis*).

⁵⁵ Čl. L225-20 alinea první a čl. 225-76 alinea první CC. Ustanovení v platnosti od roku 1966.

⁵⁶ MERLE, P. *Droit commercial : sociétés commerciales*. 17e éd. (2014). Paříž : Dalloz, 2013. 977 s. ISBN 978-2-247-13011-5, str. 442.

⁵⁷ Například si lze představit, že se stálý zástupce nechá pro určité právní jednání zastoupit na základě plné moci.

⁵⁸ COZIAN, M., VIANDIER, A., DEBOISSY, F. *Droit des sociétés*. 16e éd. Paříž : Litec, 2003. 749 s. ISBN 2-7110-0311-6, str. 260.

⁵⁹ Čl. L225-20 alinea druhá a čl. 225-76 alinea druhá CC.

⁶⁰ Čl. R225-16 CC.

⁶¹ Čl. R225-17 CC.

⁶² Čl. R123-54 CC.

Zástupcem může být jakákoli fyzická osoba, která splňuje zákonné a případné další (např. ve stanovách uvedené) předpoklady pro výkon funkce člena orgánu. Může jím být i fyzická osoba, která je statutárním orgánem právnické osoby-člena orgánu; jak již ale bylo naznačeno výše, nestává se jím automaticky z důvodu svého generálního jednatelského oprávnění, ale do funkce zástupce by musela být speciálně ustanovena úplně stejně, jako je tomu v případě jiných osob⁶³. Je však vyloučeno, aby fyzická osoba, která je sama členem orgánu, působila v témže orgánu zároveň jako stálý zástupce právnické osoby nebo aby jedna fyzická osoba byla současně stálým zástupcem dvou či více členů (právnických osob) téhož orgánu⁶⁴. Zástupce právnické osoby vykonává funkci za stejných podmínek a vztahují se na něj stejné povinnosti, jako kdyby byl sám členem orgánu. Rovněž za porušení těchto povinností odpovídá zástupce stejně jako člen orgánu; spolu s ním je navíc solidárně odpovědná také právnická osoba, kterou zastupuje⁶⁵. Odměny za výkon funkce však náležejí právnické osobě-členovi orgánu⁶⁶.

Výše uvedené platí pro zástupce právnické osoby, která je členem správní rady monistické SA nebo členem dozorčí rady dualistické SA. Poněkud odlišně bylo zákonodárcem upraveno zastoupení právnické osoby jako člena orgánu SAS. V tomto případě není subjektem podmínek, povinností a odpovědnosti spojených s členstvím v orgánu stálý zástupce, jehož by právnická osoba-člen orgánu měla ze zákona povinnost určit, nýbrž osoby, které tuto právnickou osobu řídí (čl. L227-7 CC). V obchodním rejstříku musí být zveřejněny jak údaje o právnické osobě (název, sídlo, právní forma), tak i údaje o jejích zákonných zástupcích – statutárních orgánech (jméno, příjmení, datum a místo narození, bydliště, státní příslušnost)⁶⁷, aby nebylo pochyb o tom, kdo je oprávněn jménem právnické osoby-člena orgánu jednat navenek, a rovněž tak lze v některých případech zjistit totožnost osob, na které dopadá výše zmíněné ustanovení čl. L227-7 CC⁶⁸.

⁶³ MERLE 2013, op. cit. sub. 56, str. 443.

⁶⁴ To by kolidovalo se smyslem kolektivního orgánu, jehož podstatou je rozhodování ve sboru na základě skupinové debaty, a deformovalo pravidla týkající se usnášeníschopnosti a většinového rozhodování kolektivního orgánu (*Code des sociétés. Commenté*. 30e éd. Paris : Dalloz, 2013. 2751 s. ISBN 978-2-247-12950-8, str. 472).

⁶⁵ Čl. L225-20 alinea první CC.

⁶⁶ *Code des sociétés* 2013, op. cit. sub. 64, str. 472.

⁶⁷ Rozhodnutí Koordinačního výboru francouzského obchodního rejstříku (*Comité de coordination du registre du commerce et des sociétés*) ze dne 1. dubna 1999.

⁶⁸ Nelze však opomíjet, že ne všichni členové řídicího orgánu právnické osoby musejí být současně jejími zákonnými zástupci (např. řídicím orgánem dualistické SA je představenstvo, ale zákonným zástupcem [statutárním orgánem] společnosti je pouze jeho předseda – viz čl. L225-66 alinea první CC) a že ne každý zákonný zástupce je současně členem řídicího orgánu právnické osoby (např. generální ředitel monistické SA, pokud je jím osoba odlišná od předsedy správní rady – viz čl. L225-51-1 alinea první ve spojení s čl. L225-56 odst. 1 alinea druhá CC).

Dá se shrnout, že francouzské právo rozeznává dvě varianty zastoupení člena orgánu, který je právnickou osobu, při výkonu funkce, a to zastoupení stálým zástupcem a zastoupení členy řídicího orgánu. V obou případech se na zástupce hledí tak, jako kdyby byl sám členem orgánu.

1.1.3.2 Belgie

Belgické právo obchodních společností čerpá v mnoha ohledech z práva francouzského. Belgický zákoník o společnostech⁶⁹ upravuje dvě formy kapitálových obchodních společností – akciovou společnost (*société anonyme, SA*) a soukromou společnost s ručením omezeným (*société privée à responsabilité limitée, SPRL*). K založení⁷⁰ a řízení⁷¹ SPRL stačí jedna osoba, zákonem určená minimální výše základního kapitálu⁷² však patří ve srovnání s obdobnými formami společností v jiných členských státech EU k jednomu z nejvyšších. K založení akciové společnosti (SA) je třeba minimálně dvou osob⁷³, organizační struktura SA je monistická – řídicím orgánem je správní rada, která musí být zásadně tříčlenná⁷⁴.

Na rozdíl od úpravy ve francouzském obchodním zákoníku, dle belgického zákoníku o společnostech není členství právnických osob vyloučeno v žádném z obligatorních orgánů kapitálových obchodních společností⁷⁵ – právnická osoba může být jednatelem SPRL (*gérant*), členem správní rady SA (*administrateur*) nebo členem výkonného výboru (*comité de direction*) správní rady SA (zřizován fakultativně), může být pochopitelně také členem správní rady, resp. členem představenstva nebo dozorčí rady, evropské akciové společnosti se sídlem v Belgii⁷⁶. Právnická osoba je povinna

⁶⁹ *Code des sociétés*, zákon ze dne 7. května 1999, č. 1999-05-07/69, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „belgický zákoník o společnostech“ nebo „CS“).

⁷⁰ Čl. 201 CS. Pro jednočlenné společnosti se však uplatní četná omezení. Platí, že jedna fyzická osoba může být jediným společníkem pouze jedné SPRL; pokud se stane jediným společníkem další SPRL (ať už jako jediný zakladatel nebo z důvodu pozdější koncentrace 100% podílu na společnosti v jejích rukou), pak neomezeně ručí za závazky této další společnosti, a to dokud není společnost zrušena nebo do ní nevstoupí další společník (čl. 212 CS). Ještě hůře jsou na tom jediní společníci – právnické osoby. Je-li právnická osoba jediným společníkem SARL déle než 1 rok, ručí neomezeně za závazky společnosti, které po uplynutí této doby vzniknou; ručení zaniká zrušením společnosti nebo vstupem nového společníka (čl. 213 § 2 alinea druhá CS).

⁷¹ Čl. 255 alinea první CS.

⁷² 18 550 € (čl. 214 § 1 CS).

⁷³ Čl. 1 alinea první CS.

⁷⁴ Čl. 518 § 1 CS.

⁷⁵ S jedinou drobnou výjimkou, která se uplatní pro jednatele tzv. *SPRL starter* (čl. 255 alinea druhá ve spojení s čl. 211bis CS), jež představuje speciální variantu SPRL určenou pro začínající podnikatele. SPRL starter utváří základní kapitál v nižší výši, než zákon požaduje pro klasickou SPRL (stačí 1 €), a jejími společníky mohou být pouze fyzické osoby.

⁷⁶ Čl. 61 § 2 CS.

určit stálého zástupce (*représentant permanent*)⁷⁷, který bude jejím jménem a na její účet danou funkci vykonávat a který se zapisuje do obchodního rejstříku. Tímto zástupcem (na rozdíl od francouzské úpravy) nemůže být zcela libovolná fyzická osoba; zákon požaduje, aby mezi zástupcem a právnickou osobou, kterou bude zastupovat (nikoliv právnickou osobou, o jejíž orgán se jedná), existoval určitý kvalifikovaný právní vztah. Proto lze stálým zástupcem určit pouze některého z jejích členů, některého ze členů jejího řídicího orgánu nebo některého z jejích zaměstnanců⁷⁸. Ztratí-li zástupce po svém jmenování toto kvalifikované postavení, pozbývá tím jeden z předpokladů pro výkon funkce stálého zástupce a jeho funkce v důsledku toho zaniká. Jinak platí o postavení zástupce totéž, co bylo řečeno výše u francouzské právní úpravy. Právnická osoba-člen orgánu může jmenovat pouze jednoho stálého zástupce a není oprávněna určit jeho suplenta; zato však může dopředu stanovit jeho nástupce, tj. osobu, která ho v případě zániku jeho funkce nahradí.

1.1.3.3 Lucembursko

Lucemburský zákon o obchodních společnostech⁷⁹ je výrazně inspirován francouzským obchodním zákoníkem a belgickým zákoníkem o společnostech. Proto též v případě lucemburských kapitálových obchodních společností platí, že pokud je členem orgánu právnická osoba (a zákon tuto eventualitu pro žádný orgán nevyklučuje), musí určit svého stálého zástupce (*représentant permanent*)⁸⁰. Příslušná zákonná ustanovení jsou obsahově i formulačně takřka úplně shodná s francouzským vzorem (čl. L225-20 CC), není proto nutné znovu opakovat to, co již bylo uvedeno výše.

Lucemburská úprava je ve vztahu ke kapitálovým společnostem ještě o něco liberálnější než úprava francouzská či belgická. Obě národní formy kapitálových společností (*société anonyme [SA]*, *société à responsabilité limitée [SARL]*) mohou být jednočlenné⁸¹ a jednočlenný může být také jejich řídicí orgán (u SARL obecně, u monisticky uspořádaných SA za podmínky, že mají jediného akcionáře, a u dualistických SA, mají-li jediného akcionáře a základní kapitál nižší než

⁷⁷ Zavedeno novelou belgického zákoníku o společnostech v roce 2002 (zákon č. 2002-08-02/41).

⁷⁸ Čl. 61 § 2 CS.

⁷⁹ *Loi concernant les sociétés commerciales*, zákon ze dne 10. srpna 1915, Mém. č. 90 z 10/08/1915, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „lucemburský zákon o obchodních společnostech“ nebo „LZOS“).

⁸⁰ Čl. 51bis, čl. 60bis-4 a čl. 60bis-14 LZOS.

⁸¹ Čl. 23 odst. 1 a čl. 179 odst. 2 LZOS.

500 000 €)⁸². Ovšem stejně jako v Belgii i v případě lucemburské SARL platí, že k jejímu založení je třeba poměrně vysokého základního kapitálu⁸³.

1.1.3.4 Holandsko

Na úvod nutno konstatovat, že holandská úprava členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností se od těch ostatních beneluxských a také té francouzské výrazně odchyľuje, a to ve dvou základních směrech.

Zaprvé, holandské právo nevyužívá institut stálého zástupce. Právnická osoba, která je členem voleného orgánu kapitálové společnosti, nemusí určit konkrétní fyzickou osobu, která by jejím jménem, na její účet a zásadně během celé doby trvání její funkce měla vykonávat práva a povinnosti s danou funkcí spojená a nést za to příslušnou odpovědnost. Právnickou osobu tedy mohou při výkonu funkce zastoupit různé fyzické osoby dle potřeby; jednou to může být například člen jejího statutárního orgánu, jindy zase zaměstnanec mající na starost správu jejích majetkových účastí (zj. pokud její členství v orgánu společnosti souvisí s jejím podílem na této společnosti) nebo externí odborník na určitou problematiku. V každém případě dopadá odpovědnost za výběr vhodných osob a celkově za řádný výkon funkce člena orgánu na členy řídicího orgánu právnické osoby, a to ze zákona (viz dále). Do zápisu společnosti, členem jejíhož orgánu je právnická osoba, v obchodním rejstříku se zapisuje jen tato právnická osoba, nikoliv i konkrétní fyzické osoby, které by ji měly v orgánu zastupovat.

Zadruhé, zatímco dle francouzského pojetí mohou být právnické osoby pouze členy kontrolních orgánů kapitálových společností, resp. „nevýkonnými“ (*non-executive*, bez výkonných pravomocí, kontrolou pověřenými) členy správních rad v rámci monistického systému vnitřního řízení, v Holandsku je tomu přesně naopak – kontrolní funkce v kapitálových obchodních společnostech, tj. akciové společnosti (*naamloze vennootschap, NV*) a soukromé společnosti s ručením omezeným (*besloten vennootschap mit beperkte aansprakelijkheid, BV*), mohou vykonávat jen fyzické osoby⁸⁴.

⁸² Čl. 51 alinea první, čl. 60bis-2 odst. 2 a čl. 191 alinea první LZOS.

⁸³ 12 394,68 € (čl. 182 LZOS). Pro srovnání – minimální základní kapitál lucemburské SA je zhruba jen dvojnásobně vyšší (čl. 26 odst. 1 bod LZOS).

⁸⁴ Čl. 2:129a odst. 1 („nevýkonní“ členové správní rady monistické NV), čl. 2:140 odst. 1 a 2:158 odst. 2 (členové dozorčí rady dualistické NV), čl. 2:239a odst. 1 („nevýkonní“ členové správní rady BV), čl. 2:250 odst. 1 a 2:268 odst. 2 (členové dozorčí rady BV) občanského zákoníku (*BurgerlijkWetboek*), zákon č. 395/1976 ze dne 1. 7. 1976, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „holandský občanský zákoník“ nebo „HOZ“).

Výkonné funkce (člen správní rady s výkonnými pravomocemi monistické NV i BV, člen představenstva dualistické NV i BV) mohou zastávat osoby fyzické i právnické.

V Holandsku se svého času zvažovala i možnost úplného zákazu členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností (např. po vzoru Německa)⁸⁵. Jedním z důvodů pro tyto úvahy byla skutečnost, že povinnosti člena orgánu jsou převážně osobní povahy. Dále se poukazovalo na to, o jak těžkopádnou konstrukci se jedná – právnická osoba má zastupovat jinou právnickou osobu (kapitálovou obchodní společnost), za právnickou osobu-zástupce ale rovněž musejí jednat nějací zástupci (fyzické osoby), neboť žádná právnická osoba není ze své podstaty (v mimoprávním světě) schopna vlastního jednání⁸⁶. V konečném důsledku tak či tak reálně jednájí osoby fyzické, tedy ať již do chodu společnosti zasahují přímo z pozice členů jejích orgánů nebo zprostředkovaně prostřednictvím jimi řízených (ovládaných) právnických osob-členů jejích orgánů. Z tohoto pohledu proto není důvod bránit se uvedení zákonného požadavku, aby členy všech volených orgánů kapitálových společností byly pouze fyzické osoby.

Hlavním bodem kritiky členství právnických osob ve volených orgánech holandských kapitálových společností však byla ještě jiná, závažnější skutečnost – často totiž docházelo k tomu, že fyzické osoby této možnosti legálně zneužívaly k tomu, aby se vyhnuly vlastní, osobní odpovědnosti za nesprávné řízení kapitálové společnosti⁸⁷. Probíhalo to zhruba následujícím způsobem: pozice (člena) řídicího orgánu kapitálové společnosti (A) byla obsazena jinou kapitálovou společností (B), která jako jediná nesla odpovědnost za porušení povinností spojených s výkonem funkce. Dříve platná holandská právní úprava totiž neumožňovala postihnout i další osoby, a to především členy řídicího orgánu společnosti B, ačkoliv právě oni *de facto* rozhodovali o tom, jakým způsobem bude společnost B plnit svá práva a povinnosti spojená s výkonem řídicí funkce ve společnosti A, a tedy i nepřímo určovali, jak bude společnost A spravována. Přesto se díky této konstrukci mohli v případě nesprávných rozhodnutí či jiného porušení právních povinností při výkonu funkce člena orgánu „skrýt“ za právní osobnost společnosti B a vyloučit svůj vlastní majetkový postih, který

⁸⁵ Article 2:11 BW doorbraak van aansprakelijkheid bij de rechtspersoon-bestuurder [online] [cit. 2015-10-27]. Diplomová práce (autor anonymizován). Universiteit van Amsterdam, 2013. Dostupné z [www: <http://dare.uva.nl/cgi/arno/show.cgi?fid=493249>](http://dare.uva.nl/cgi/arno/show.cgi?fid=493249), str. 4.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Ibid, str. 3.

by jim jinak – pokud by funkci člena řídicího orgánu vykonávali sami – za takto špatný management hrozil. To by ovšem nebyl tak zásadní problém, pokud by tímto současně nedocházelo ke zhoršení postavení poškozených osob (resp. věřitelů společnosti A, přivedlo-li ji špatné řízení ze strany společnosti B do úpadku). Protože se však tito mohli uspokojit pouze z majetku společnosti B, který byl ve většině případů nulový nebo zcela minimální, dostalo se jim zpravidla nižšího odškodnění, než kdyby za škodu odpovídaly osoby skutečně odpovědné.

Jak je vidět, výše uvedeným postupem mohly být právní osobnost kapitálové společnosti a s ní spojené privilegium omezeného ručení jejich společníků úmyslně a v rozporu s dobrými mravy, avšak za pomoci dostupných legálních prostředků, zneužity k újmě třetích osob. Přesto se holandské vládě zdál úplný zákaz členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností příliš přísným opatřením, a to i vzhledem k tomu, že tento koncept přináší také jisté výhody⁸⁸ (k tomu blíže viz podkapitola 4.1). Jako kompromisní řešení bylo do holandského občanského zákoníku vloženo ustanovení 2:11⁸⁹, které stanoví obecné pravidlo, že vznikne-li právnické osobě odpovědnost v souvislosti s výkonem funkce (člena) řídicího orgánu (*bestuurder*) jiné právnické osoby, odpovídají společně a nerozdílně s touto právnickou osobou i osoby, které byly v okamžiku vzniku odpovědnosti členy jejího řídicího orgánu. Pokud je tímto členem znovu právnická osoba, pravidlo se opakuje, a takto se může aplikovat znovu a znovu, až se dojde k fyzické osobě stojící na konci řetězce právnických osob⁹⁰. Rozšíření odpovědnosti i na tyto další osoby by mělo eliminovat výhody výše popsaného nekalého chování a umožnit postih fyzických osob v postavení faktických vedoucích (*de facto directors*). Především tím ale dochází ke zvětšení okruhu osob, z jejichž majetku mohou být uspokojeni věřitelé spravované kapitálové společnosti. Identifikace spoluodpovědných osob však může být v mnoha případech velmi obtížná (viz dále).

Rozhodovací praxe holandských soudů z poslední doby navíc ukazuje, že možnost aplikace čl. 2:11 holandského občanského zákoníku má i další výrazné limity. Dle rozhodnutí nizozemského Nejvyššího soudu ze dne 18. března 2011 ve věci

⁸⁸ Ibid, str. 5-7.

⁸⁹ V účinnosti od 1. 1. 1992.

⁹⁰ *Article 2:11 BW doorbraak van aansprakelijkheid bij de rechtspersoon-bestuurder* 2013, op. cit. sub. 85, str. 4.

*D Group v. Schreurs*⁹¹ nelze toto ustanovení aplikovat ve vztahu mezi zahraniční právnickou osobou a členy jejího řídicího orgánu. V posuzovaném případě se jednalo o řetězec tří právnických osob – na jeho vrcholu stála belgická akciová společnost D Group Europe NV, která řídila holandskou společnost D Freight Group BV, jež dále řídila holandskou společnost Weys Logistic BV. Obě dvě holandské společnosti skončily v důsledku špatného řízení v konkursu. Soud judikoval, že na základě čl. 2:11 holandského občanského zákoníku bude věřitelům obou holandských společností odpovídat společnost D Group Europe NV, ale už ne členové jejího řídicího orgánu, neboť vnitřní poměry této společnosti, vč. úpravy odpovědnosti členů jejích orgánů, se řídí právem inkorporace, tedy právem belgickým, a nelze na ně proto aplikovat ustanovení holandského občanského zákoníku. Tento právní názor byl posléze potvrzen v rozhodnutí téhož soudu ve věci *L Van der Meer v. Pieper*⁹² ze dne 24. října 2012. Z toho vyplývá, že faktičtí vedoucí holandských kapitálových společností mohou i nadále účinně uniknout své odpovědnosti za špatné řízení společnosti, pokud jako prostředníka k výkonu tohoto řízení zneužijí zahraniční právnickou osobu a pokud právo, kterým se tato právnická osoba řídí, neposkytuje právní nástroje k jejich postihu.

Závěrem ještě několik poznámek k dalším aspektům holandské právní úpravy kapitálových společností. Holandský občanský zákoník připouští jednočlenné kapitálové společnosti⁹³. Organizační struktura NV a BV se nijak zásadně neliší. Tradiční je dualistické uspořádání, tedy rozdělení pravomocí mezi představenstvo (*bestuur*) a dozorčí radu (*raad van commissarissen*), přičemž každý orgán může být tvořen pouze jedním členem⁹⁴. To neplatí pro NV a BV, které splňují zákonná kritéria velkých společností⁹⁵, jejichž dozorčí rada musí mít alespoň tři členy, přičemž zřízení dozorčí rady je povinné (dualistický systém je obligatorní)⁹⁶. Jinak lze zvolit i monistický model – v tom případě stanovy určí, že povinnosti členů správní rady (*bestuurders*) jsou rozděleny mezi jednoho či více výkonných (*uitvoerende*) členů správní rady a jednoho či více nikoli výkonných (*niet uitvoerende*) členů správní rady⁹⁷.

⁹¹ JOR 2011/144.

⁹² JOR 2013/3.

⁹³ Čl. 2:64 odst. 2 a čl. 2:175 odst. 2 HOZ.

⁹⁴ Čl. 2:129, 2:140 odst. 1, 2:239 a 2:250 odst. 1 HOZ.

⁹⁵ Čl. 2:153 a čl. 2:263 HOZ.

⁹⁶ Čl. 2:154, 2:158 odst. 2, 2:264, 2:268 odst. 2 HOZ.

⁹⁷ Čl. 2:129a a čl. 2:239a HOZ.

„Nevýkonným“ (kontrolní působnost majícím) členem správní rady a členem dozorčí rady může být – jak již bylo řečeno výše – pouze fyzická osoba.

Z výše uvedeného vyplývá, že žádné organizační schéma holandské kapitálové obchodní společnosti se neobejde bez účasti fyzických osob. Právnícká osoba sice může být jediným členem statutárního orgánu (tj. jediným výkonným členem správní rady, resp. jediným členem představenstva), popřípadě současně i jediným společníkem, způsob jejího řízení společnosti však vždy podléhá kontrole ze strany jedné nebo více fyzických osob (nevýkonných členů správní rady / členů dozorčí rady). Tím se částečně snižují rizika, která jsou s obsazením právnícké osoby jako člena orgánu spjata, a to zejména nebezpečí zneprůhlednění vlastnické a ovládající struktury společnosti a s tím spojené obtížné, ne-li nemožné, identifikace spoluodpovědných osob ve smyslu výše zmíněného ust. čl. 2:11 holandského občanského zákoníku. To proto, že fyzická osoba, která řádně vykonává svou funkci (člena) orgánu s kontrolní působností, může napomoci tyto osoby identifikovat (např. díky přístupu k interním dokumentům společnosti nebo možnosti vyžádat si od právnícké osoby-člena orgánu informace o aktuálním složení jejího řídicího orgánu, nejsou-li tyto informace jednoduše veřejně přístupné – např. jde-li o zahraniční právníckou osobu nebo neodpovídají-li zveřejněné údaje skutečnosti apod.). Nevykonává-li své povinnosti řádně ani kontrolou pověřený člen orgánu (např. proto, že je loajální k ovládající osobě kapitálové společnosti, která je zároveň ovládající osobou právnícké osoby-člena orgánu), je možné „hnát k odpovědnosti“ alespoň jeho, což může do jisté míry přinést osobám poškozeným jednáním právnícké osoby-člena orgánu onu satisfakci, jež se pojí s určením konkrétního viníka – konkrétního člověka.

1.1.3.5 Španělsko

Právní úprava kapitálových obchodních společností ve Španělsku, tj. akciové společnosti (*sociedad anónima, SA*) a společnosti s ručením omezeným (*sociedad de responsabilidad limitada, SRL*), je v současné době obsažena v zákoně o kapitálových společnostech⁹⁸, jímž došlo ke konsolidaci právních norem v této oblasti, do té doby rozestých v několika různých právních předpisech, do jednoho legislativního aktu.

⁹⁸ *Ley de Sociedades de Capital*, královský legislativní dekret č. 1/2010 ze dne 2. července 2010, kterým se schvaluje konsolidovaný text zákona o obchodních společnostech (dále jen „španělský zákon o kapitálových společnostech“ nebo „ŠZKS“).

Tyto formy jsou si ve Španělsku velmi blízké⁹⁹. Pro tuto diplomovou práci je relevantní, že obě mohou být založeny jediným zakladatelem¹⁰⁰, mají monistickou organizační strukturu a řízení a správa společnosti může být v obou případech svěřena i jen jediné osobě¹⁰¹, kterou může být jak osoba fyzická, tak právnická¹⁰². SRL je povinna vytvářet základní kapitál minimálně ve výši 3 000 €, SA ve výši 60 000 €¹⁰³.

S účinností od 2. října 2011 je výslovně stanoveno zákonem¹⁰⁴, že je-li právnická osoba řídicím orgánem (jeho členem) španělské kapitálové obchodní společnosti (*administrador*), musí určit jednu fyzickou osobu, která za ni bude trvale (soustavně) vykonávat práva a povinnosti s touto funkcí spojená. Odvolání zástupce bez současného určení osoby, která ho má nahradit, nemá žádné právní účinky. Právnická osoba-člen orgánu i její zástupce se zapisují do obchodního rejstříku, přičemž bez uvedení totožnosti svého zástupce nemůže být právnická osoba jako člen orgánu do obchodního rejstříku zapsána¹⁰⁵. Lze konstatovat, že se jedná o období institutu stálého zástupce (*représentant permanent*), který je vlastní francouzské, belgické a lucemburské právní úpravě.

Vložením čl. 212bis do španělského zákona o kapitálových společnostech přitom v podstatě došlo pouze k uzákonění zásad již dříve formulovaných v rozhodovací praxi španělského Generálního ředitelství rejstříků a notářství (*Dirección General de los Registros y del Notariado, DGRN*)¹⁰⁶. Uveďme na tomto místě ty nejdůležitější, jež mohou poskytnout cenný srovnávací materiál při hledání odpovědí na výkladové otázky vznášející se nad českou právní úpravou.

Zaprvé, je to právnická osoba-člen orgánu a nikoliv kapitálová společnost, o jejíž orgán se jedná, kdo je oprávněn (povinen) jmenovat fyzickou osobu, která bude právnickou osobu-člena orgánu při výkonu její funkce zastupovat.

⁹⁹ Tomu odpovídá i systematika španělského zákona o kapitálových společnostech, jenž není rozdělen na obecnou a zvláštní část, jak je obvyklé v jiných právních řádech, nýbrž je strukturován dle jednotlivých základních otázek fungování kapitálových společností (např. vznik, vklady do základního kapitálu, řízení a správa, likvidace apod.) a případná specifika té které formy kapitálové společnosti jsou upravena přímo v rámci příslušné věcné problematiky. Vlastní rubrika je vyhrazena pro evropské akciové společnosti a pro SA, jejichž akcie byly přijaty k obchodování na regulovaném trhu.

¹⁰⁰ Čl. 12 ŠZKS.

¹⁰¹ Čl. 210 odst. 1 ŠZKS. Řízení společnosti je svěřeno buďto jedné osobě nebo několika osobám jednajícím samostatně nebo několika osobám jednajícím společně anebo správní radě.

¹⁰² Čl. 212 odst. 1 ŠZKS.

¹⁰³ Čl. 4 odst. 1 a čl. 4 odst. 2 ŠZKS.

¹⁰⁴ Čl. 212bis ŠZKS.

¹⁰⁵ Čl. 143 odst. 1 nařízení o obchodním rejstříku (královský dekret č. 1784/1996 ze dne 19. července 1996, kterým se schvaluje nařízení o obchodním rejstříku).

¹⁰⁶ Rozhodnutí Generálního ředitelství rejstříků a notářství ze dne 10. července 2013 [online]. Dostupné z [www: <http://www.boe.es/boe/dias/2013/08/08/pdfs/BOE-A-2013-8780.pdf>](http://www.boe.es/boe/dias/2013/08/08/pdfs/BOE-A-2013-8780.pdf).

Zadruhé, právnická osoba může mít pouze jednoho zástupce, není možné, aby určila zástupců více¹⁰⁷, takové jmenování by bylo neplatné. To má své praktické důvody a smyslem je zajistit funkčnost (akceschopnost) tohoto uspořádání. DGRN poukazovalo i na to, že obdobně řeší zákon situaci, kdy je podíl v kapitálové obchodní společnosti ve spoluvlastnictví několika osob – v takovém případě totiž není možné, aby byla společnická práva vykonávána současně více osobami (všemi spoluvlastníky), ale mohou být vykonávána jen jednou osobou, kterou spoluvlastníci určí¹⁰⁸. Rovněž argumentovalo tím, že je žádoucí, aby byl výkon funkce (člena) řídicího orgánu jistým způsobem stabilní, ustálený, koncepční, čehož se obvykle dosáhne daleko snadněji, rozhoduje-li o něm a vykonává-li jej jeden člověk, nežli v případě plurality zástupců, z nichž každý může mít úplně jiné představy o správném řízení a správě společnosti či může docházet k závažným chybám ve vzájemné komunikaci apod.

Zatřetí, zástupce jedná jménem právnické osoby-člena orgánu (jedná se tedy o přímé zastoupení) a je jmenován na dobu neurčitou.

Začtvrté, jmenování zástupce spadá do působnosti řídicího (statutárního) orgánu právnické osoby-člena orgánu. Přitom není vyloučeno, aby stanovy vyhradily rozhodování o této otázce nejvyššímu orgánu právnické osoby; takové vnitřní omezení jednatelského oprávnění statutárního orgánu však není účinné vůči třetím osobám¹⁰⁹.

Zapáté, je přípustné, aby (případně i jediný) člen statutárního orgánu právnické osoby-člena orgánu jmenoval jejím zástupcem v této funkci sám sebe, a to bez dalšího – nejedná se zde o problém samokontraktace.

A konečně poslední významná zásada: do příslušné vložky obchodního rejstříku (určené pro kapitálovou společnost, o jejíž orgán se jedná) je nutné současně se zápisem právnické osoby jako člena orgánu zapsat i totožnost jejího zástupce.

Jak je vidět, většina výše uvedených pravidel, léta prověřených a DGRN konstantně aplikovaných, našla později své explicitní vyjádření v zákonném textu (čl. 212bis). Co však zákonodárce do tohoto ustanovení nezařadil, byla solidární odpovědnost právnické osoby-člena orgánu a jejího zástupce za výkon funkce, ačkoliv

¹⁰⁷ A to, ani kdyby tito zástupci měli jednat společně, tedy vlastně „jako jeden muž“, ani v případě, že stanovy právnické osoby-člena orgánu vyžadují, aby za ni jednali (někteří) členové jejího řídicího (statutárního) orgánu společně. I v těchto případech může právnickou osobu zastoupit při výkonu funkce *administradora* kapitálové obchodní společnosti pouze jediná osoba, lhotejně, zda některý z členů jejího řídicího orgánu, nebo jiná osoba.

¹⁰⁸ Čl. 126 ŠZKS.

¹⁰⁹ Čl. 234 odst. 1 ŠZKS.

její zakotvení bylo součástí legislativního záměru (jednoduše na to zapomněl)¹¹⁰. Nápravu sjednala až novela španělského zákona o kapitálových společnostech ze dne 3. prosince 2014¹¹¹, která změnila obsah čl. 236 odst. 5 tohoto zákona. Dle aktuálního znění tohoto ustanovení platí, že zástupce právnické osoby, která je *administradorem* kapitálové společnosti, musí sám splňovat požadavky stanovené zákonem pro výkon této funkce a podléhá stejným povinnostem, jako by byl sám *administradorem*. Za výkon funkce odpovídá společně a nerozdílně s právnickou osobou. Tím se španělská koncepce úpravy členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností ještě více přiblížila té francouzské (a dalším z ní odvozených), takže mezi nimi dnes již prakticky neexistuje žádný významnější rozdíl.

1.1.3.6 Portugalsko

Portugalský zákoník o obchodních společnostech¹¹² sice nabízí z pohledu srovnávacího práva několik originálních řešení, ale jinak vychází ze zahraničních právních úprav, především německé a francouzské¹¹³. Po vzoru francouzského obchodního zákoníku i v Portugalsku platí, že pokud je členem řídicího orgánu (*administrador*) akciové společnosti (*sociedade anónima, SA*) právnická osoba, musí jmenovat fyzickou osobu, aby za ni funkci člena orgánu vykonávala; tato fyzická osoba odpovídá za řádný výkon funkce společně (solidárně) s právnickou osobou. Na rozdíl od francouzské úpravy však zástupce nejedná jménem právnické osoby-člena orgánu, ale vlastním jménem¹¹⁴ – jde tedy o nepřímé zastoupení. Do obchodního rejstříku se proto zapisují jen údaje o zástupci. Právnická osoba nemůže být jednatelem (*gerente*) společnosti s ručením omezeným (*sociedade por quotas, Lda*).

Akciová společnost může být založena jediným akcionářem, pokud jím je jiná SA nebo Lda¹¹⁵. Zákoník nabízí tři varianty organizačního uspořádání akciové společnosti¹¹⁶, přičemž s výjimkou anglo-saského modelu¹¹⁷ může mít řídicí orgán

¹¹⁰ MUÑOZ, L. B. *La persona física y la reforma de las sociedades de capital* [online]. 2015 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z [www: <http://www.expansion.com/2015/02/04/juridico/1423075480.html>](http://www.expansion.com/2015/02/04/juridico/1423075480.html)

¹¹¹ Zákon č. 31/2014, kterým se mění španělský zákon o kapitálových společnostech.

¹¹² *Código das Sociedades Comerciais*, zákonný dekret č. 262/86 ze dne 2. září 1986, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „portugalský zákoník o obchodních společnostech“ nebo „PZOS“).

¹¹³ GERNER-BEUERLE, PAECH, SCHUSTER 2013, op. cit. sub. 49, str. A672.

¹¹⁴ Čl. 390 odst. 4 PZOS.

¹¹⁵ Čl. 488 odst. 1 PZOS.

¹¹⁶ Klasický model (se správní radou jako řídicím orgánem a separátní kontrolní radou), anglo-saský model (klasický monistický systém s jediným orgánem – správní radou, jejíž součástí je kontrolní výbor, složený z jejích

společnosti jen jediného člena – za předpokladu, že to umožňují stanovy společnosti a základní kapitál společnosti nepřevyšuje 200 000 €¹¹⁸. Je proto možné, aby právnická osoba byla jediným *administradorem* (a případně též společníkem) jednočlenné akciové společnosti. K jejímu založení je však vždy třeba základního kapitálu ve výši 50 000 €¹¹⁹.

1.1.3.7 Řecko

Řecké právo bylo donedávna vůči členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností dosti benevolentní a v zásadě v tomto směru právnické osoby oproti osobám fyzickým nijak neznevýhodňovalo. To se výrazně změnilo v roce 2012 se zavedením zbrusu nové formy kapitálové společnosti, tzv. soukromé kapitálové společnosti (*Idiotiki Kefalaiochiki Etairia, IKE*), na jejímž řízení se mohou právnické osoby podílet jen velmi omezeně (viz níže). Přitom IKE je jakousi novější verzí společnosti s ručením omezeným (*Etairia Periorismenis Euthinis, EPE*), kterou je v Řecku možné založit od roku 1955. IKE je ovšem mnohem modernější a flexibilnější a byla konstruována tak, aby co nejlépe vyhovovala potřebám dnešních podnikatelů, zejména v oblasti malého a středního podnikání, a očekává se, že starší a rigidnější variantu společnosti s ručením omezeným postupně zcela nahradí¹²⁰. Právě IKE by se měla do budoucna stát nejčastější právní formou podnikání v Řecku. Ve světle této skutečnosti osobně nepovažuji vyloučení právnických osob z řízení IKE jen za jakýsi vrtoch zákonodárce, nýbrž za koncepční změnu v jeho přístupu k otázce předpokladů pro výkon funkce (člena) řídicího orgánu kapitálové společnosti.

Za jakých podmínek tedy může být v současné době právnická osoba členem voleného orgánu řecké kapitálové společnosti?

V případě akciové společnosti (*Anonymi Etairia, AE*) i nadále platí, že právnická osoba může být členem jejího jediného obligatorního voleného orgánu – správní rady¹²¹,

„nevýkonných“ členů) a německý model (klasický dualistický systém s představenstvem a dozorčí radou).

¹¹⁷ Čl. 278 odst. 5 PZOS. Neboť součástí správní rady je i kontrolní výbor, který musí mít minimálně 3 členy – čl. 423-B odst. 2 PZOS)

¹¹⁸ Čl. 278 odst. 2, čl. 390 odst. 2 a čl. 424 odst. 2 PZOS.

¹¹⁹ Čl. 276 odst. 5 PZOS.

¹²⁰ Practical Law. *Establishing a Business in Greece* [online] [cit. 2015-10-27]. Dostupné z [www:<http://us.practicallaw.com/9-553-3885>](http://us.practicallaw.com/9-553-3885).

¹²¹ Správní rada AE musí být minimálně tříčlenná – čl. 18. odst. 2 věta druhá řeckého zákona o akciových společnostech (*Nomos peri Anonymon Etaireion*), zákon č. 2190/1920 ze dne 30. června 1920, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o AE“).

pokud takovou možnost připustí stanovy¹²². *A contrario*, není-li ve stanovách takového ustanovení, může být členem správní rady pouze fyzická osoba. Ve vztahu k AE tedy jistá preference fyzických osob jako členů řídicího orgánu existovala vždy. Dále už je úprava vcelku tradiční: právnická osoba, která je členem správní rady, musí jmenovat fyzickou osobu k tomu, aby za ni její funkci vykonávala¹²³. Za újmu způsobenou jednáním (či opomenutím) svého zástupce v rámci výkonu svěřené činnosti nese právnická osoba odpovědnost; zástupce odpovídá solidárně s ní¹²⁴.

Co se týče dvou výše uvedených forem společnosti s ručením omezeným (EPE¹²⁵ a IKE¹²⁶), je vhodné začít tím, že otázka založení společnosti a i celková koncepce řízení společnosti je v obou případech řešena stejným způsobem. Společnost může být založena jednou nebo více fyzickými či právnickými osobami (v případě EPE se však uplatní zákaz řetězení jednočlenných společností)¹²⁷, přičemž stačí základní kapitál ve výši 1 €¹²⁸, resp. ve výši volně určené ve stanovách společnosti¹²⁹. Řízení a zastupování společnosti navenek vykonává jeden nebo více manažerů (*diacheiristés*), přičemž je specifické, že se rozlišuje management na základě zákona a management na základě stanov společnosti – neurčí-li totiž stanovy společnosti něco jiného, uplatní se subsidiární zákonné ustanovení, dle něhož společnost řídí a vůči třetím osobám zastupují společně všichni její společníci (popř. její jediný společník)¹³⁰. Pokud ovšem stanovy obsahují vlastní úpravu toho, kdo a jakým způsobem má společnost řídit a zastupovat (tj. management na základě stanov)¹³¹, výše uvedené subsidiární ustanovení se nepoužije.

V čem se ovšem EPE a IKE zásadně liší je to, že zákon o IKE výslovně stanoví, že manažerem IKE může být pouze fyzická osoba¹³². Pokud by měla být „zákonným manažerem“ společnosti právnická osoba (s ohledem na svůj status společníka), má povinnost jmenovat fyzickou osobu, která bude namísto ní, vlastním jménem, ovšem

¹²² Čl. 18 odst. 2 věta třetí zákona o AE.

¹²³ Čl. 18 odst. 2 in fine zákona o AE.

¹²⁴ Čl. 71 řeckého občanského zákoníku (*Astikos Kodikas*), zákon ze dne 23. února 1946, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „řecký občanský zákoník“).

¹²⁵ Upravena řeckým zákonem o společnostech s ručením omezeným (*Nomos peri Etaireion Periorismenis Euthynis*), zákon č. 3190/1955 ze dne 16. dubna 1955, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o EPE“).

¹²⁶ Upravena řeckým zákonem o soukromé kapitálové společnosti (*Nomos peri tis Idiotikis Kefalaiouchikis Etairias*), zákon č. 4072/2012 ze dne 11. dubna 2012, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o IKE“).

¹²⁷ Čl. 43A odst. 1 a 2 zákona o EPE a čl. 49 odst. 1 a 43 odst. 4 zákona o IKE.

¹²⁸ Čl. 43 odst. 3 věta první zákona o IKE.

¹²⁹ Čl. 4 odst. 1 zákona o EPE.

¹³⁰ Čl. 16 zákona o EPE a čl. 56 zákona o IKE.

¹³¹ Čl. 17 zákona o EPE a čl. 57 zákona o IKE.

¹³² Čl. 58 věta první zákona o IKE.

v jejím zájmu (v její prospěch), funkci manažera vykonávat (nepřímé zastoupení). Manažerem je tedy oficiálně tato fyzická osoba; právnická osoba, v jejímž zájmu jedná, je však za řízení společnosti odpovědná společně a nerozdílně s ní¹³³. Starší zákon o EPE takové omezení nikdy neobsahoval a neobsahuje, a proto může být manažerem EPE jak podle zákona (jako společník), tak podle stanov společnosti, osoba právnická stejně jako fyzická. Jak postupovat v případě, kdy jím je právnická osoba, zákon o EPE neřeší; lze tudíž dovodit, že právnickou osobu-manažera EPE mohou zastoupit různí zástupci (dle potřeby), ať již její statutární orgán či osoba jednající na základě dohody o plné moci atp.¹³⁴ Jak již ale bylo naznačeno výše, využívání této právní formy podnikání je stále méně časté; oproti tomu, IKE se těší velké oblibě a jejich počet neustále stoupá.

1.1.3.8 Mad'arsko

Maďarsko je (vedle České republiky) v současnosti jedinou zemí střední Evropy, jejíž právní řád připouští, aby se právnická osoba stala členem voleného orgánu kapitálové obchodní společnosti. I v maďarském právu jde přitom stejně jako v právu českém o novinku zavedenou v souvislosti s rekodifikací soukromého práva. Je tomu tak proto, že právo obchodních společností obou těchto postkomunistických zemí, „znovuzrozené“ po obnovení demokratického zřízení na přelomu 80. a 90. let minulého století, vycházelo do značné míry z německého společenstevního práva¹³⁵, po jehož vzoru požadovalo, aby členem voleného orgánu kapitálové společnosti byla vždy pouze fyzická osoba plně způsobilá k právnímu jednání. K revizi tohoto přístupu došlo v Maďarsku zhruba ve stejné době jako v České republice – v roce 2013, a to s přijetím nového maďarského občanského zákoníku¹³⁶, který nahradil dosavadní občanský zákoník z roku 1959 a mj. také maďarský zákon o společnostech z roku 2006, neboť úprava obchodních společností je nově začleněna do občanského zákoníku.

¹³³ Čl. 58 věta druhá a třetí zákona o IKE.

¹³⁴ I na tento případ pravděpodobně dopadá obsah ustanovení čl. 71 řeckého občanského zákoníku upravující solidární odpovědnost právnické osoby a jejího zástupce (viz poznámka sub. 124).

¹³⁵ Maďarské obchodní právo, včetně práva obchodních společností, bylo silně ovlivněno německou doktrínou již před druhou světovou válkou. V období transformace bylo na tuto předválečnou právní tradici navázáno a obchodněprávní předpisy z této doby posloužily jako základ postkomunistické právní úpravy obchodních společností (GERNER-BEUERLE, PAECH, SCHUSTER 2013, op. cit. sub. 49, str. A 391).

¹³⁶ *Polgári Törvénykönyvről*, zákon V/2013 ze dne 26. 2. 2013, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „maďarský občanský zákoník“ nebo „MOZ“). V účinnosti od 15. března 2014.

Na rozdíl od České republiky došlo v Maďarsku k prolomení zákazu členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností pouze částečně. Maďarský občanský zákoník sice v rámci obecných ustanovení o právnických osobách (třetí kniha) stanoví obecné pravidlo, jak postupovat v případě, kdy je členem statutárního orgánu právnické osoby jiná právnická osoba¹³⁷, co se ale týče kapitálových obchodních společností, může taková situace nastat jen u společnosti s ručením omezeným (*korlátolt felelősségű társaság, Kft*)¹³⁸. V případě (obou typů) akciové společnosti (*résztvénytársaság*)¹³⁹ zákon stanoví, že členem jejího statutárního orgánu (tj. představenstva v případě dualistické struktury nebo správní rady v monistickém systému) může být pouze fyzická osoba¹⁴⁰. Totéž platí obecně o členech dozorčí rady jakékoli právnické osoby¹⁴¹.

Z výše uvedeného vyplývá, že jediným voleným orgánem kapitálové společnosti, jehož členem může být osoba fyzická i právnická, je v Maďarsku statutární orgán Kft (jednatel). V ostatních případech zůstalo členství i nadále vyhrazeno fyzickým osobám. Kft může být založena i řízena jedinou osobou (fyzickou i právnickou)¹⁴², musí však mít základní kapitál minimálně ve výši 3 miliony forintů (tj. asi 10 000 €)¹⁴³. Je-li jednatelem Kft právnická osoba, má (dle obecného ustanovení) povinnost určit fyzickou osobu, která bude jejím jménem a v jejím zájmu funkci vykonávat. Všechna pravidla týkající se členů statutárních orgánů se v takovém případě vztahují na oba subjekty – jak na právnickou osobu-jednatele, tak i na jí určenou fyzickou osobu, která ji při výkonu funkce zastupuje¹⁴⁴.

1.1.3.9 Bulharsko, Rumunsko

Rovněž o těchto dvou balkánských zemích platí, že jejich právní řády v určitém rozsahu tolerují právnické osoby jako členy volených orgánů kapitálových obchodních společností a pro tyto případy mají speciální zákonnou úpravu. Ta však není ničím

¹³⁷ § 3:22 odst. 2 MOZ.

¹³⁸ § 3:196 odst. 1 MOZ.

¹³⁹ Zákon rozlišuje akciové společnosti soukromé (*zártkörűen működő részvénytársaság, Zrt*) a veřejné (*nyilvánosan működő részvénytársaság, Nyrt*). Nyrt jsou akciové společnosti, jejichž akcie byly přijaty k obchodování na regulovaném trhu, Zrt představuje akciovou společnost s nekótovanými akciemi (čl. 3:211 odst. 1 a 2 MOZ).

¹⁴⁰ § 3:282 odst. 1 a § 3:286 odst. 1 MOZ.

¹⁴¹ § 3:26 odst. 1 a 2 MOZ.

¹⁴² Ust. § 3:208 a § 3:196 odst. 1 MOZ.

¹⁴³ Ust. § 3:161 odst. 4 MOZ. Až do přijetí tohoto zákona přitom postačoval základní kapitál ve výši šestinásobně nižší, tj. 500 000 HUF.

¹⁴⁴ Ust. § 3:22 odst. 2 MOZ.

specifická a nenabízí vlastní, originální řešení toho, jak by tento koncept mohl v praxi efektivně, a pro všechny zúčastněné maximálně uspokojivě, fungovat. V podstatě pouze více či méně důsledně kopíruje zahraniční vzory, dle kterých je právnická osoba-člen orgánu povinna určit zástupce (fyzickou osobu) k tomu, aby vykonával její práva a povinnosti spojená s členstvím v orgánu, a dle kterých je právní postavení zástupce stejné, jako by sám byl členem orgánu. K tomuto způsobu zastoupení právnické osoby-člena orgánu již bylo vše podstatné řečeno výše, postačí tedy jen stručně shrnout relevantní právní úpravu a upozornit na případné drobné odlišnosti.

Dle bulharského obchodního zákona¹⁴⁵ může být jednatelem společnosti s ručením omezeným (*druzhestvo s ograničena otgovornost*) pouze fyzická osoba¹⁴⁶. Právnická osoba oproti tomu může být členem jakéhokoliv voleného orgánu akciové společnosti (*aktsionerno družhestvo*), ale jen pokud tak určí statuty společnosti¹⁴⁷. Bulharská akciová společnost může mít monistickou i dualistickou organizační strukturu¹⁴⁸; všechny obligatorně zřizované orgány (tj. buďto správní rada, anebo představenstvo a dozorčí rada) zákon koncipuje jako kolektivní – musejí být alespoň tříčlenné¹⁴⁹. Je-li členem orgánu právnická osoba, určí zástupce, na kterého se plně vztahují práva a povinnosti náležející členům orgánu, stanovená v čl. 237 bulharského obchodního zákona¹⁵⁰; za újmu jím způsobenou odpovídá právnická osoba neomezeně, a to společně a nerozdílně s ostatními členy orgánu¹⁵¹. Na rozdíl od většiny jiných úprav se tedy neuplatní solidární odpovědnost právnické osoby-člena orgánu a jejího zástupce, neboť přímá odpovědnost zástupce vůči třetím osobám není zákonem dána. Věřitelé tak nemohou vymáhat náhradu újmy vzniklé porušením povinnosti člena orgánu a způsobené zástupcem přímo po tomto zástupci, ale jen po plnoprávných členech orgánu – ti mohou následně vůči zástupci uplatnit regresní nárok.

Kapitálovými společnostmi rumunského práva jsou společnost s ručením omezeným (*societate cu răspundere limitată, SRL*) a akciová společnost (*societate pe*

¹⁴⁵ *Turgovski zakon*, zákon č. 48 ze dne 18. června 1991, SG 48/18.06.1991, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „bulharský obchodní zákon“ nebo „BOZ“).

¹⁴⁶ Čl. 141 BOZ. Arceland Finance. *Limited Liability Companies* [online] [cit. 2015-10-27]. Dostupné z [www: <http://www.arceland.bg/?id=8>](http://www.arceland.bg/?id=8).

¹⁴⁷ Čl. 234 odst. 1 věta druhá BOZ.

¹⁴⁸ Čl. 219 odst. 1 bod 2 BOZ.

¹⁴⁹ Čl. 241 odst. 4, čl. 242 odst. 2 in fine a čl. 244 odst. 1 in fine BOZ.

¹⁵⁰ Čl. 237 odst. 6 BOZ.

¹⁵¹ Čl. 234 odst. 1 věta třetí a čtvrtá BOZ. Solidární odpovědnost členů kolektivního orgánu za újmu způsobenou kterýmkoliv z nich je obecným pravidlem, které je zakotveno v čl. 240 odst. 2 BOZ. Tato solidární odpovědnost se tedy uplatní i v případě, kdy újmu nezpůsobil člen orgánu, který je právnickou osobou, přímo, ale prostřednictvím svého zástupce.

actiuni, SA). SRL řídí jeden nebo více jednatelů (*administrator*), kterým může být i právnická osoba, ačkoliv to zákon výslovně nestanoví (ale zároveň ani nevylučuje)¹⁵². K založení SRL stačí jedna osoba a minimální základní kapitál ve výši pouhých 200 RON (cca 45 €)¹⁵³. Přesto nelze SRL zakládat úplně „jako na běžícím pásu“, neboť se uplatní dvě omezení – zaprvé, fyzická i právnická osoba může být jediným společníkem pouze jedné SRL, a zadruhé, jediným společníkem SRL nemůže být jiná jednočlenná SRL¹⁵⁴.

Co se týče úpravy podmínek členství právnických osob ve volených orgánech rumunské SA, vychází rumunský zákon o obchodních společnostech z francouzského obchodního zákoníku. To prvně znamená, že právnická osoba-člen orgánu musí jmenovat stálého zástupce, přičemž jeho právní postavení je definováno zcela shodně jako ve francouzském obchodním zákoníku (čl. L225-20 CC)¹⁵⁵. Zadruhé, právnická osoba může být zásadně jen takovým členem orgánu, který má pouze kontrolní pravomoci a není součástí výkonného managementu společnosti – tedy členem dozorčí rady dualistické SA¹⁵⁶ nebo členem správní rady (*consiliul de administrație*) monistické SA¹⁵⁷, který zároveň není výkonným ředitelem společnosti (*director*). Správní rada totiž může (a u SA, které jsou povinny mít účetní závěrku ověřenou auditorem, je dokonce povinna) delegovat obchodní vedení společnosti na jednoho nebo více výkonných ředitelů, kterými mohou být jak členové správní rady, tak i třetí osoby, vždy ale pouze jen fyzické osoby¹⁵⁸.

1.1.3.10 Kypr, Malta, Itálie

Společným jmenovatelem právních předpisů těchto zemí, jimiž je upravena organizační struktura kapitálových obchodních společností, je to, že se nevyjadřují

¹⁵² Čl. 197 odst. 1 rumunského zákona o obchodních společnostech (*Legea societătilor comerciale*), zákon č. 31/1990 ze dne 16. listopadu 1990, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „rumunský zákon o obchodních společnostech“ nebo „RZOS“). CUC, V. *Directors and Administrators of Romanian Companies* [online] [cit. 2015-10-27]. Dostupné z [www: <http://www.romanianlawoffice.com/administrators-directors-romania.htm>](http://www.romanianlawoffice.com/administrators-directors-romania.htm). Podrobnější úpravu pro případ, kdy je jednatelem SRL právnická osoba, zákon neobsahuje.

¹⁵³ Čl. 5 odst. 2 a čl. 11 odst. 1 RZOS.

¹⁵⁴ Čl. 14 odst. 1 a 2 RZOS.

¹⁵⁵ 153¹³ odst. 2 RZOS.

¹⁵⁶ Čl. 153¹³ odst. 2 věta první RZOS. Členem představenstva mohou být jen fyzické osoby (čl. 153¹³ odst. 1 RZOS). Dozorčí rada musí být na rozdíl od představenstva vždy alespoň tříčlenná (čl. 153⁶ odst. 3 a čl. 153¹ odst. 3 a 5 RZOS).

¹⁵⁷ Čl. 153¹³ odst. 2 věta první RZOS. Správní rada SA může mít i jen jediného člena, s výjimkou auditovaných společností, v jejichž případě musí být alespoň tříčlenná (čl. 137 odst. 1 a 2 RZOS).

¹⁵⁸ Čl. 143 odst. 1, 2 a 4 a čl. 153¹³ odst. 1 RZOS.

k povaze subjektu, který může být členem orgánu těchto společností, a pro případ, že by jím byla osoba právnická, neobsahují žádnou speciální právní úpravu – nestanovují, kdo za právnickou osobu vykonává práva a povinnosti spojená s jejím členstvím v orgánu, jaké je právní postavení tohoto zástupce, kdo a jakým způsobem odpovídá za výkon funkce atd. Tím se odlišují od ostatních právních řádů členských zemí Evropské unie, které umožňují, aby se právnická osoba stala členem voleného orgánu kapitálové obchodní společnosti (a o nichž bylo pojednáno výše).

Mezi italskými akademiky i osobami z právní praxe se stále vedou spory dokonce i o té nejzákladnější otázce, tedy nejen za jakých podmínek, ale zda vůbec je možné, aby členem voleného orgánu italské kapitálové společnosti – akciové společnosti (*società per azioni*) nebo společnosti s ručením omezeným (*società a responsabilità limitata*) – byla právnická osoba. Italský občanský zákoník¹⁵⁹, který obsahuje i úpravu obchodních společností, o tomto mlčí a ani v něm nenajdeme nic, co by indikovalo, že tomu tak být může. Přestože v současné době převažuje názor, že to možné je¹⁶⁰, s ohledem na právní nejistotu v této oblasti nebude jmenování právnických osob do funkcí členů volených orgánů kapitálových společností časté. Proto by bylo nadbytečné se italskou právní úpravou nějak podrobněji zabývat.

V případě Kypru a Malty nejsou pochyby na místě – možnost, aby členem voleného orgánu kapitálové společnosti byla i právnická osoba, sice není v právních předpisech vyjádřena výslovně, přesto implicitně vyplývá z jejich textu¹⁶¹. Jak kyperský zákon o společnostech¹⁶², tak maltský zákon o společnostech¹⁶³ velmi úzce vycházejí z anglického společenstevního práva (*company law*)¹⁶⁴, což je dáno tím, že obě země jsou bývalými britskými koloniemi. Kyperské právo je navíc založeno na tradicích angloamerického práva (ač se mírně projevují i vlivy práva kontinentálního) a kyperští

¹⁵⁹ *Codice Civile*, královský dekret č. 262 ze dne 16. března 1942, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁰ GERNER-BEUERLE, PAECH, SCHUSTER 2013, op. cit. sub. 49, str. A 466.

¹⁶¹ Např. čl. 192 odst. 2 písm. (b) kyperského zákona o společnostech (obsahuje výčet údajů, které musí společnost evidovat v registru členů statutárního orgánu o takovém členovi, který je právnickou osobou) a čl. 69 odst. 1 písm. (g) maltského zákona o společnostech (určuje údaje, které musí obsahovat společenská smlouva společnosti o prvních členech statutárního orgánu, přičemž rozlišuje, je-li tímto členem osoba fyzická nebo právnická).

¹⁶² *The Companies Law*, CAP 113/1951, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „kyperský zákon o společnostech“ nebo „KZS“).

¹⁶³ *Companies Act*, zákon č. 25/1995, Cap. 386, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „maltský zákon o společnostech“ nebo „MZS“).

¹⁶⁴ DeMontford Bell. *Malta Private Companies* [online] [cit. 2015-10-27]. Dostupné z [www: <http://www.demontfordbell.com/malta-private-companies>](http://www.demontfordbell.com/malta-private-companies). GERNER-BEUERLE, PAECH, SCHUSTER 2013, op. cit. sub. 49, str. A 139.

soudci aplikují a rozhodují v souladu s principy *common law* a *equity*¹⁶⁵. Proto i v kyperském a maltském právním prostředí mají svou váhu významné anglické precedenty týkající se problematiky *corporate directors*, jako např. *Re Bulawayo Market and Offices Co Ltd.* (viz oddíl 1.1.2) nebo *Revenue and Customs Commissioners v Holland*¹⁶⁶, o němž je pojednáno níže a podrobněji též v oddílu 4.2.1.

Jak se podává z inspirace anglickou úpravou, lze na Kypru i na Maltě založit kapitálovou společnost buď ve formě soukromé společnosti s ručením omezeným (*private limited company, Ltd*) nebo veřejné společnosti s ručením omezeným (*public limited company, Plc*). Organizační struktura je vždy monistická, společnost řídí správní rada, jejímž členem (*director*) – jak výše uvedeno – může být fyzická i právnická osoba¹⁶⁷. Správní rada kyperské Plc a obou forem maltské kapitálové společnosti musí mít vždy alespoň dva členy¹⁶⁸. Zákonné požadavky týkající se založení a řízení kyperské Ltd jsou minimální – společnost může být založena jedinou osobou (fyzickou i právnickou), minimální výše základního kapitálu není stanovena a správní rada může být jednočlenná (jediným členem může být fyzická i právnická osoba)¹⁶⁹. Oproti tomu k založení maltské Ltd je třeba alespoň dvou osob a základního kapitálu ve výši minimálně 1 164,69 €; řízení společnosti však rovněž může být v rukou jediné osoby¹⁷⁰.

S ohledem na absenci zákonné regulace je plně záležitostí právnické osoby, která je členem správní rady maltské nebo kyperské kapitálové společnosti, rozhodnout, které fyzické osoby budou jejím jménem vykonávat práva a povinnosti člena správní rady. Zákony nestanoví žádné limity, může se proto jednat prakticky o jakoukoli fyzickou osobu způsobilou k právnímu jednání, která prokáže své oprávnění jednat za právnickou osobu-člena orgánu v dané záležitosti; pečlivý výběr je nicméně na místě, neboť jako člen správní rady nese právnická osoba významnou odpovědnost. Nejčastěji proto půjde o (pověřeného) člena řídicího orgánu nebo jiného vysoce postaveného manažera či zaměstnance právnické osoby. Nemusí se přitom pokaždé jednat o tutéž

¹⁶⁵ GERNER-BEUERLE, PAECH, SCHUSTER 2013, op. cit. sub. 49, str. A 139.

¹⁶⁶ [2010] UKSC 51. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojeného království ze dne 24. listopadu 2010 (dále jen „*Revenue and Customs Commissioners v Holland*“).

¹⁶⁷ Jediná výjimka platí pro tzv. osvobozenou soukromou společnost (*exempt private company*). Jedním z předpokladů pro získání tohoto „*exempt*“ statusu je mj. to, že členství ve správní radě je vyhrazeno fyzickým osobám (čl. 211 odst. 2 písm. (b) MZS). Výhodou tohoto statusu je např. možnost založení jen jednou osobou, prolomení zákazu půjček mezi společnostmi a členy jejího statutárního orgánu nebo vyhotovování zjednodušených účetních výkazů (čl. 211 a čl. 212 odst. 1 MZS).

¹⁶⁸ Čl. 170 KZS a čl. 68 MZS.

¹⁶⁹ Čl. 3 odst. 1, čl. 4 odst. 4 písm. (a) a čl. 4A odst. 1 *a contrario*, čl. 170 KZS.

¹⁷⁰ Čl. 68 a čl. 72 odst. 1 alinea druhá a čl. 137 odst. 2 MZS.

osobu, právnickou osobu mohou reprezentovat různé fyzické osoby dle aktuální potřeby a možností. Do registru členů správní rady vedeného společností i do obchodního rejstříku se zapisují pouze údaje o právnické osobě-členovi orgánu (název, sídlo)¹⁷¹.

Odpovědnost za újmu způsobenou společností nebo třetím osobám porušením povinnosti při výkonu funkce nese standardně pouze právnická osoba (jako *de iure* člen orgánu) a nikoliv (též) fyzické osoby, které ji při tom zastupují. Maltské i kyperské právo však stejně jako právo anglické a další právní řády zná i odpovědnost tzv. faktických vedoucích (*de facto directors*)¹⁷², které lze zjednodušeně charakterizovat jako osoby, které ačkoliv nejsou *de iure* členy řídicího orgánu, ve skutečnosti se chovají tak, jako by jimi byli, fakticky přebírají roli *directora*¹⁷³ (tj. ve vztahu k řízení společnosti *de facto* vykonávají stejné činnosti, stejná práva a povinnosti, které jsou obsahem funkce *directora* společnosti). Vzniká tedy otázka, zda se členové řídicího orgánu právnické osoby, která je členem správní rady kapitálové společnosti (*corporate directorem*), nacházejí vůči této společnosti v pozici faktických vedoucích (a tedy mohou být subjektem určitých povinností a odpovědnosti stejně jako *de iure* členové orgánu), když na základě svého faktického vlivu působí na chování společnosti obdobným způsobem, jako kdyby sami byli jejími *directory*. Anglický Nejvyšší soud ve svém (kontroverzním) rozhodnutí ze dne 24. listopadu 2010 ve věci *Revenue and Customs Commissioners v Holland* judikoval, že členové řídicího orgánu právnické osoby, která je *corporate directorem* kapitálové společnosti, nejsou bez dalšího – jen z důvodu své funkce *directora* v právnické osobě – *de facto directors* této kapitálové společnosti.

1.1.4 Švýcarsko, Norsko

Ač nečlenské státy Evropské unie, patří Švýcarsko a Norsko k nejvyspělejším evropským zemím a vyspělé jsou i jejich právní řády; zejména švýcarský občanský zákoník z roku 1907, jenž představuje jeden z hlavních ideových zdrojů nového občanského zákoníku, patří k nejkvalitnějším civilistickým kodexům v Evropě. Považují proto za vhodné zařadit do komparativního přehledu i jejich právní úpravy.

¹⁷¹ Čl. 192 odst. 2 (b) KZS.

¹⁷² Čl. 2 odst. 1 MZS, čl. 174 KZS.

¹⁷³ *Re Hydrodam (Corby) Ltd* [1994] 2 BCLC 180. Rozhodnutí Kancelářské divize Vrchního soudu Anglie a Walesu ze dne 17. prosince 1993.

Ani švýcarské, ani norské právo ovšem nevnaší do problematiky členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových obchodních společností nové světlo, neboť příslušné právní předpisy neumožňují, aby se členem voleného orgánu kapitálové společnosti stala právnická osoba. Pouze fyzické osoby mohou být členy správních rad norských kapitálových společností (vždy monistický systém)¹⁷⁴. Švýcarský obligační zákon¹⁷⁵ stanoví, že chce-li se právnická osoba, která je společníkem kapitálové společnosti, podílet na řízení společnosti, může tak činit jedine prostřednictvím jí určených zástupců (fyzických osob), kteří (na rozdíl od ní) mohou být zvoleni členy řídicího orgánu společnosti¹⁷⁶. Pokud by měla být právnická osoba členem orgánu ze zákona¹⁷⁷, musí určit fyzickou osobu, která bude namísto ní funkci vykonávat (členem orgánu je tato fyzická osoba)¹⁷⁸.

1.2 Mimoevropské země s angloamerickým právním systémem

Naprostá většina právních řádů nejvýznamnějších mimoevropských zemí náležejících k angloamerickému typu právní kultury se – na rozdíl od anglického práva, svého vzoru a kolébky právního systému *common law* – vydala cestou úplného zákazu *corporate directors*, ať již explicitně vyjádřeného v právních předpisech či implicitně vyplývajícího z požadavku, že *directorem* kapitálové společnosti musí být fyzická osoba, resp. „jednotlivec“ (*individual*), nebo z požadavku na minimální věk *directora*. Ačkoliv se právnická osoba ve většině případů nemůže stát *de iure directorem* společnosti, není tím vyloučeno, aby se nacházela v postavení *de facto* nebo *shadow director*¹⁷⁹ (faktický, resp. stínový vedoucí).

¹⁷⁴ Ust. § 6-11 odst. 2 norského zákona o veřejných společnostech s ručením omezeným (*Lov om allmennaksjeselskaper*, zkr. *Allmennaksjeloven*, zákon č. 45/1997 ze dne 13. června 1997, ve znění pozdějších předpisů) a ust. § 6-11 odst. 2 norského zákona o soukromých společnostech s ručením omezeným (*Lov om aksjeselskaper*, zkr. *Aksjeloven*, zákon č. 44/1997 ze dne 13. června 1997, ve znění pozdějších předpisů).

¹⁷⁵ *Obligationenrecht*, spolkový zákon č. 220 ze dne 30. března 1911, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „švýcarský obligační zákon“ nebo „OR“).

¹⁷⁶ Čl. 707 odst. 3 a čl. 809 odst. 2 OR.

¹⁷⁷ Dle dispozitivní zákonné úpravy jsou jednateli švýcarské společnosti s ručením omezeným (*Gesellschaft mit beschränkter Haftung*) všichni její společníci (čl. 809 odst. 1 OR). Jednatelům však může být jenom fyzická osoba (čl. 809 odst. 2 věta první OR).

¹⁷⁸ Čl. 809 odst. 2 OR.

¹⁷⁹ *Shadow director* se v angloamerickém právu rozumí osoba, v souladu s jejímiž příkazy nebo instrukcemi jsou zvyklí jednat *de iure directors* společnosti (nebo alespoň většina z nich), přičemž jednání dle pokynů stínového vedoucího musí být pro ně běžnou praxí (nepostačuje *ad hoc* vyhovění pokynu). Srov. např. čl. 251 odst. 1 Companies Act 2006 a rozhodnutí anglických soudů ve věci *Ultraframe (UK) Ltd v Fielding* [2005] EWHC 1638 (Ch), *Re Unisoft Group Ltd (No 3)* [1994] 1 BCLC 609, *Lord v Sinai Securities Ltd* [2004] EWHC 1764 (Ch) a dalších.

Jedinými státy USA, jejichž právo nezakazuje *corporate directors*, jsou Aljaška, Arkansas, Illinois, Michigan, Nové Mexiko a Rhode Island¹⁸⁰. Úplný zákaz právnických osob v pozici *directora* naopak platí v ostatních státech USA a dále také v Kanadě¹⁸¹, Austrálii¹⁸², na Novém Zélandu¹⁸³, v Singapuru¹⁸⁴ nebo třeba v Jižní Africe¹⁸⁵. Z obecného zákazu *corporate directors* v hongkongské právní úpravě kapitálových společností je připuštěna výjimka v případě *private companies* (nejsou-li členem skupiny společností, která zahrnuje i společnost s kótovanými akciemi), jejichž *directorem* může být i právnická osoba, pokud má společnost současně alespoň jednoho dalšího *directora*, který je fyzickou osobou¹⁸⁶ (obdobný požadavek jako v anglickém Companies Act 2006, čl. 155 odst. 1).

Využívání *corporate directors* je naopak typické v tzv. *offshore* finančních centrech, jako jsou například Cookovy ostrovy, Kajmanské ostrovy, Bermudské ostrovy, Jersey, Quernsey nebo Britské Panenské ostrovy¹⁸⁷. Poskytování služeb *corporate directors* je zde jednou z hlavních složek portfolia společností, které podnikají v oblasti poskytování korporátních služeb (*corporate service providers*). Někdy se v případě těchto jurisdikcí hovoří dokonce o tzv. *directors-for-hire* průmyslu („členové správních rad k pronájmu“)¹⁸⁸. Činnost správcovských společností (resp. *corporate directors*) ovšem obvykle bývá předmětem veřejnoprávního dohledu a regulace¹⁸⁹, její provozování je na některých z výše uvedených územích podmíněno získáním příslušné licence (např. Jersey, Quernsey, Bermudy), popř. splněním dalších podmínek (např. udržování kapitálu *corporate director* alespoň v určité minimální výši, povinné pojištění *corporate director* nebo obsazení řídicího orgánu *corporate director* pouze fyzickými osobami)¹⁹⁰.

¹⁸⁰ PRUDHOE, T. Corporate Directors – Problems With and From Them. In *Gore-Browne on Companies : Special Release 2014*. 2014, s. SR104–SR116, str. SR 116.

¹⁸¹ Čl. 105 odst. 1 písm. (c) kanadského zákona o obchodních korporacích z roku 1985 (*Business Corporations Act 1985*, Cap. 50, R.S.C., 1985, c. C-44, ve znění pozdějších předpisů).

¹⁸² Čl. 201B odst. 1 australského zákona o korporacích z roku 2001 (*Corporations Act 2001*, č. 50/2001, ve znění p.p.).

¹⁸³ Čl. 151 odst. 3 novozélandského zákona o společnostech z roku 1993 (*Companies Act 1993*, č. 105/1993, ve znění p.p.).

¹⁸⁴ Čl. 145 odst. 2 singapurského zákona o společnostech z roku 1967 (*Companies Act*, č. 42/1967, Cap. 50, ve znění p.p.).

¹⁸⁵ Čl. 69 odst. 7 písm. (a) jihoafrického zákona o společnostech z roku 2008 (*Companies Act 2008*, č. 71/2008, ve znění p.p.).

¹⁸⁶ Čl. 456 a 457 hongkongského nařízení o společnostech (*Companies Ordinance*, Cap. 622, L. N. 163/2013, ve znění pozdějších předpisů).

¹⁸⁷ Slouží k formálnímu obsazení orgánů kapitálových společností, které mají z daňových důvodů v těchto zemích („daňových rájích“) své oficiální sídlo a správu, ačkoliv podnikatelskou činnost vyvíjejí v jiných státech.

¹⁸⁸ PRUDHOE 2014, op. cit. sub. 180, str. SR 105.

¹⁸⁹ Cílem státního dohledu nad činností *corporate service providers* a jejich regulace je snížení rizika jejich zneužívání k realizaci ilegálních aktivit, jako je zj. praní špinavých peněz nebo financování terorismu (k těmto rizikům podrobněji viz oddíl 4.2.2).

¹⁹⁰ FIFE, A. Corporate Directors and the Limits of Responsibility. *Trust Quarterly Review*. Prosinec 2013, s. 3–15. Dostupné také z [www: <http://www.step.org/journal/tqr-december-2013/corporate-directors-and-limits-responsibility>](http://www.step.org/journal/tqr-december-2013/corporate-directors-and-limits-responsibility), str. 5–6.

2. Členství právnických osob ve volených orgánech jiných právnických osob – historický exkurz

2.1 Členství právnických osob ve volených orgánech jiných právnických osob před rekodifikací soukromého práva

2.1.1 Obecně k členství právnických osob ve volených orgánech jiných právnických osob

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník 1964“ nebo „ObčZ“) neobsahoval obecnou úpravu orgánů právnických osob, ta byla ponechána jednotlivým zvláštním zákonům (ve vztahu k obchodním společnostem a družstvům obchodnímu zákoníku), popřípadě stanovám či obdobnému vnitřnímu předpisu právnické osoby¹⁹¹.

Zkraje je nutné zdůraznit, že možnost, aby právnická osoba působila jako volený orgán nebo člen voleného orgánu jiné právnické osoby, existovala již před přijetím nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích. Pro české právo tedy není tento koncept obecně neznámý.

Jako příklad lze uvést členství právnických osob – vlastníků jednotek – ve volených orgánech společenství vlastníků jednotek, subjektu prohlášeného za právnickou osobu *sui generis* zákonem č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů¹⁹², respektive od 1. 1. 2014 ustanovením § 1194 NOZ. Právnické osoby též mohly v závislosti na konkrétní úpravě stanov zastávat funkci (člena) voleného orgánu sdružení ve smyslu ust. § 2 odst. 1 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, neboť úprava orgánů sdružení byla dle ust. § 6 odst. 2 písm. e) tohoto zákona ponechána zcela na stanovách každého takového sdružení – právnické osoby¹⁹³ – bez jakéhokoliv zákonného omezení.

Pro tuto diplomovou práci je však klíčové členství právnických osob ve volených orgánech obchodních společností. Stav právní úpravy v této oblasti ke konci roku 2013 mapuje následující oddíl.

¹⁹¹ Viz např. úprava orgánů sdružení ve smyslu zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

¹⁹² Ust. § 9 odst. 1.

¹⁹³ Ust. § 18 odst. 2 písm. a) OZ, § 2 odst. 3 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

2.1.2 Členství právnických osob ve volených orgánech obchodních společností

Členství právnických osob ve volených orgánech obchodních společností bylo do konce roku 2013 upraveno v obchodním zákoníku, a to zvláště pro každou právní formu obchodní společnosti. Zákon i v tomto aspektu činil zásadní rozdíl mezi společnostmi osobními, tj. veřejnou obchodní společností a komanditní společností, na straně jedné, a společnostmi kapitálovými, tj. společností s ručením omezeným a akciovou společností, na straně druhé.

Zatímco v případě osobních obchodních společností se statutárním orgánem společnosti mohl stát jakýkoli její společník (resp. jakýkoli komplementář v případě komanditní společnosti) bez ohledu na to, zda jím byla osoba fyzická či osoba právnická¹⁹⁴, z výkonu funkce (členů) statutárních a kontrolních orgánů společností s ručením omezeným a akciových společností byly právnické osoby zásadně vyloučeny – dle ust. § 194 odst. 7 ObchZ mohla být členem představenstva akciové společnosti zvolena, za splnění dalších zákonných podmínek, pouze fyzická osoba starší 18 let. Totéž omezení platilo pro členy dozorčí rady akciové společnosti (§ 200 odst. 3 ObchZ), jednatele společnosti s ručením omezeným (§ 135 odst. 2 ObchZ) a konečně i pro členy dozorčí rady společnosti s ručením omezeným, byla-li dozorčí rada zřízena (§ 138 odst. 2 ObchZ).

Důvod tohoto odlišného přístupu lze spatřovat zejména ve zcela rozdílné povaze osobních a kapitálových obchodních společností a částečně též v jisté návaznosti na předchozí právní úpravu. Socialistické právo totiž vycházelo z koncepce, že statutárním orgánem může být jenom fyzická osoba, popř. skupina fyzických osob, jedná-li se o kolektivní statutární orgán¹⁹⁵.

Dle obchodního zákoníku mohly být společníky obchodních společností fyzické i právnické osoby. Jedním z hlavních znaků osobních společností je osobní, neomezené a solidární ručení společníků za závazky společnosti a dále to, že právě a pouze takovým společníkům (a nikoliv též společníkům, jejichž ručení je omezeno, či dokonce třetím osobám, které nejsou společníky, jako v případě kapitálových společností) může náležet obchodní vedení společnosti a právo jednat jménem společnosti dovnitř i navenek vůči třetím osobám. Z toho důvodu muselo být výše uvedené pojetí

¹⁹⁴ Ust. § 86 ObchZ a § 101 ObchZ.

¹⁹⁵ PELIKÁNOVÁ, I., ČERNÁ, S. a kol. *Obchodní právo. 2. díl. Společnosti obchodního práva a družstva*. 1. vyd. Praha : ASPI, 2006. 545 s. ISBN 80-7357-149-8, str. 60.

statutárních orgánů jako výhradně fyzických osob v případě osobních společností prolomeno. Vyloučení společníků – právnických osob z možnosti vykonávat funkci statutárního orgánu společnosti by bylo apriori diskriminační a jdoucí proti povaze a smyslu existence a fungování osobních společností. Takto zákonem nastavená nerovnováha v právech a povinnostech společníka – právnické osoby spočívající v tom, že takový společník by sice neomezeně a společně a nerozdílně s ostatními neomezeně ručícími společníky ručil za závazky společnosti, avšak nebyl by (na rozdíl od společníků – fyzických osob) oprávněn vykonávat funkci statutárního orgánu, tedy právně jednat jménem společnosti, by výrazně odrazovala právnické osoby od účasti v osobních společnostech a navíc by taková úprava byla jednoznačně v rozporu s jednou z obecných zásad společenstevního práva – zásadou rovného zacházení se společníky obchodních společností.

V souladu s výše uvedeným závěrem, že statutárním orgánem osobní společnosti mohou být i osoby právnické, byla zákonem č. 370/2000 Sb. do obchodního zákoníku doplněna ustanovení určující, kdo jménem právnické osoby, která je společníkem veřejné obchodní společnosti nebo komplementářem komanditní společnosti, vykonává její práva a povinnosti spojená s účastí ve společnosti (tedy i výkon funkce statutárního orgánu). Takovou osobou mohla být pouze fyzická osoba, a to buď statutární orgán této právnické osoby, nebo jím pověřený zástupce, který zároveň splňoval podmínky, za kterých se mohla fyzická osoba stát společníkem veřejné obchodní společnosti nebo komplementářem komanditní společnosti¹⁹⁶ (§ 76 odst. 2, 3 a § 93 odst. 2, 3 ObchZ). Tímto způsobem bylo zajištěno, aby všechny osoby reálně vykonávající funkci statutárního orgánu (tedy jak fyzické osoby v postavení neomezeně ručících společníků, tak zástupci právnických osob v postavení neomezeně ručících společníků) podléhaly stejným zákonným požadavkům. Fyzická osoba jednající jménem právnické osoby v postavení statutárního orgánu se zapisovala do obchodního rejstříku (§ 35 f) ObchZ).

¹⁹⁶ Mezi tyto podmínky patřilo splnění všeobecných podmínek provozování živnosti a neexistence překážky provozování živnosti podle živnostenského zákona (zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů).

2.1.3 Výjimky ze zákazu členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností

Jak již bylo konstatováno výše, obchodní zákoník umožňoval členství ve volených orgánech kapitálových obchodních společností zásadně jen fyzickým osobám. Zásadně, a tedy nikoliv bezvýjimečně – můžeme totiž definovat tři okruhy případů, kdy se voleným orgánem (jeho členem) akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezeným mohla stát i právnická osoba. Nutno dodat, že se pohybujeme převážně v rovině teoretické, neboť k takovým situacím docházelo v praxi pouze zřídka.¹⁹⁷

První a druhé skupině výjimek je společně to, že členství právnické osoby ve voleném orgánu kapitálové společnosti mohlo nastat jen v důsledku vnějšího zásahu do vnitřní organizace společnosti – z rozhodnutí soudu, a nikoliv tedy z vůle samotné právnické osoby.

Dle výslovné dikce ust. § 71 odst. 2 ObchZ mohl soud, který rozhodl o likvidaci společnosti, jmenovat jejím likvidátorem kromě jiných osob¹⁹⁸ též některého z jejích společníků, její statutární orgán nebo člena jejího statutárního orgánu. Nic proto nebránilo tomu, aby byl na základě tohoto ustanovení jmenován likvidátorem kapitálové společnosti její společník, který byl právnickou osobou¹⁹⁹. Jménem právnické osoby vykonávala funkci likvidátora jí určená fyzická osoba, jinak její statutární orgán nebo jeho členové (§ 71 odst. 2 věta pátá ObchZ). Teorie dovozovala, že v případě kolektivního statutárního orgánu nebo více individuálních statutárních orgánů (nedošlo-li k určení jiné fyzické osoby) vykonávalo funkci likvidátora osob více (každý z těchto členů / každý orgán)²⁰⁰. Jejich působnost se pak řídila ust. § 70 odst. 3 ObchZ. Osobní údaje fyzických osob, které vykonávaly činnost likvidátora za právnickou osobu, podléhaly zápisu do obchodního rejstříku podle ust. § 38g ObchZ.²⁰¹

¹⁹⁷ Nicméně, stopy toho, že k takovým situacím docházelo, nalezneme i v judikatuře Nejvyššího soudu ČR – např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2003, sp. zn. 29 Odo 223/2003, uveřejněné pod č. 82/2004 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek, dostupné na www.nsoud.cz (žalobkyně ve sporu byla akciová společnost, jež byla jediným členem představenstva jiné akciové společnosti).

¹⁹⁸ V tomto případě jen osob fyzických (§ 71 odst. 1 věta druhá ObchZ).

¹⁹⁹ Srov. např. DĚDIČ, J. *Obchodní zákoník. Komentář. Díl I, § 1–92e*. 1. vyd. Praha : Polygon, 2002. 847 s. ISBN 80-7273-071-1, str. 696–698; I. Štenglová in ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vyd. Praha : C. H. Beck, 2010. 1447 s. ISBN 978-80-7400-354-7, str. 296; PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 2. díl, § 56–104e*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha : Aspi Publishing, 2004. 574 s. ISBN 0-86395-99-5, str. 353; J. Pokorná in POKORNÁ, J., KOVARÍK, Z., ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2009. 1079 s. ISBN 978-80-7357-491-8, str. 399–400.

²⁰⁰ I. Štenglová in ŠTENGLOVÁ, PLÍVA, TOMSA 2010, op. cit. sub. 199, str. 296.

²⁰¹ Jmenovat likvidátorem (jakoukoli) právnickou osobu umožňovaly též některé zvláštní právní předpisy – např. zákon o bankách (§ 36 odst. 2 věta první zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění účinném do 31. 12. 2013).

Dle ust. § 194 odst. 2 ObchZ pak mohl soud na návrh osoby, jež na tom osvědčila právní zájem, jmenovat člena představenstva akciové společnosti (a na základě zákonných odkazů²⁰² také člena dozorčí rady akciové společnosti a jednatele nebo člena dozorčí rady, byla-li zřízena, společnosti s ručením omezeným), jestliže z důvodu poklesu počtu členů takového orgánu nebyl tento orgán schopen plnit svoje funkce. Ustanovení § 71 odst. 2 věta druhá ObchZ zde platilo obdobně a soud tak mohl takovou osobu i v tomto případě vybrat ze společníků společnosti, včetně těch, kteří byli právníckými osobami²⁰³. Na základě těchto dvou zákonných ustanovení se tak právníckým osobám otevřela – jinak neexistující – možnost členství ve statutárním a kontrolním orgánu kapitálové společnosti.

Třetí okruh výjimek pak tvořilo eventuální členství právníckých osob v jiných orgánech kapitálových společností, než které upravoval obchodní zákoník, tj. v dalších orgánech společnosti zřízených na základě dobrovolného rozhodnutí společníků, obsaženého ve společenské smlouvě nebo stanovách. S ohledem na absenci zákonné úpravy bylo třeba v takovém dokumentu vymezit působnost a stanovit veškerá potřebná pravidla fungování a obsazování takových orgánů. Přitom nic nebránilo tomu, aby v duchu zásady smluvní volnosti a legální licence bylo členství v těchto fakultativních orgánech kapitálových společností povoleno i právníckým osobám.

2.1.2 Členství právníckých osob ve volených orgánech nadnárodních forem obchodních společností

Pro úplnost je ještě třeba uvést, zda a popřípadě za jakých podmínek se před rekodifikací soukromého práva mohly právnícké osoby stát členy volených orgánů evropského hospodářského zájmového sdružení (EHZS) a evropské akciové společnosti (SE). Závěry nejsou nikterak překvapivé, uvážíme-li, že EHZS je svou povahou blízké veřejné obchodní společnosti a SE je jakousi „evropskou příbuznou“ české akciové společnosti. Jednotlivá nařízení upravující tyto nadnárodní formy obchodních společností navíc ponechávají prostor členským státům, aby si dílčí otázky fungování těchto společností upravily v souladu se zažitými koncepcemi, které jsou obsaženy v jejich národním právu.

²⁰² Ust. § 135 odst. 2, § 138 odst. 2 a § 200 odst. 3 ObchZ.

²⁰³ Srov. např. DĚDIČ, J. *Obchodní zákoník. Komentář. Díl III, § 176–220zb.* 1. vyd. Praha : Polygon, 2002. S. 1747–3055. ISBN 80-7273-071-1, str. 2410 a 2422; PELIKÁNOVÁ 2004, op. cit. sub. 199, str. 353.

Nařízení o EHZS²⁰⁴ tak například ponechává na vůli členských států, zda umožní, aby funkci jednatele, tj. statutárního a jediného obligatorního voleného orgánu EHZS, mohly vykonávat také právnické osoby²⁰⁵. Český zákonodárce tuto variantu připustil, a to navzdory tomu, že se právní úprava jednatele EHZS více než úpravě statutárního orgánu veřejné obchodní společnosti podobá úpravě jednatele společnosti s ručením omezeným (s ohledem na název orgánu, otevřenost členství i pro „nečleny“ sdružení²⁰⁶ a subsidiární aplikovatelnost úpravy s.r.o.²⁰⁷). Jednatel EHZS se sídlem v České republice tedy mohla být i právnická osoba, pověřila-li před svým jmenováním jednu nebo více fyzických osob (zástupců), aby jejím jménem funkci vykonávaly²⁰⁸. Takto pověření zástupci právnické osoby museli splňovat stejné předpoklady a požadavky, jež byly stanoveny pro výkon funkce jednatele fyzickým osobám, stejně tak odpovídali za porušení právních povinností, jako kdyby byli sami jednatele, a jejich osobní údaje se rovněž povinně zapisovaly do rejstříku²⁰⁹.

Členství právnických osob ve volených orgánech evropské společnosti se sídlem na území České republiky bylo s ohledem na propojení evropské právní úpravy s národním akciovým právem každého členského státu vyloučeno²¹⁰. Dle čl. 47 odst. 1 evropského nařízení o SE²¹¹ totiž platí, že stanovy SE mohou povolit, aby členem jejího orgánu byla i právnická osoba, ovšem jen za předpokladu, že to dovolují také právní předpisy státu sídla vztahující se na akciové společnosti – a obchodní zákoník takovou možnost zásadně nedával, nebo alespoň ne ve vztahu k akciovým společnostem s dualistickým systémem vnitřní struktury (§ 194 odst. 7 a § 200 odst. 3 ObchZ, s výjimkami uvedenými v předchozím oddílu). Ve vztahu k monistickému systému vylučoval možnost členství právnických osob ve správní radě SE zákon o evropské společnosti²¹² (§ 26 odst. 1, zrušený k 1. 1. 2014). Zda byla tato úprava obsažená v zákoně o SE v souladu s evropským právem či zda se jednalo o překročení zmocnění

²⁰⁴ Nařízení Rady (EHS) č. 2137/85, o evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS) (dále jen „nařízení o EHZS“).

²⁰⁵ Čl. 19 odst. 2 nařízení o EHZS.

²⁰⁶ Čl. 19 odst. 1 nařízení o EHZS.

²⁰⁷ Ust. § 8 odst. 3 zákona č. 360/2004 Sb., o evropském hospodářském zájmovém sdružení, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „zákon o EHZS“).

²⁰⁸ Čl. 19 odst. 2 nařízení o EHZS ve spojení s ust. § 8 odst. 2 zákona o EHZS.

²⁰⁹ Ibid.

²¹⁰ Srov. DĚDIČ, J., ČECH, P. *Evropská akciová společnost*. 1. vyd. Praha : Polygon, 2006. 619 s. ISBN 80-7273-133-5, str. 301–302. DĚDIČ, J., ČECH, P. *Evropské právo společností*. 1. vyd. Praha : Polygon, 2004. 531 s. ISBN 80-7273-110-6, str. 160.

²¹¹ Nařízení Rady (ES) č. 2157/2001, o statutu evropské společnosti (SE).

²¹² Zákon č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o SE“).

plynouceho z čl. 43 odst. 4 nařízení o SE, bylo sporné²¹³. Bez ohledu na to se však dovozovalo, že členství právnických osob ve správní radě monistické SE nebylo možné tak či tak, neboť takový zákaz vyplýval nejen ze zákona o SE, ale i z obecného akciového práva (§ 194 odst. 7 ObchZ)²¹⁴.

2.2 Členství právnických osob ve volených orgánech jiných právnických osob po rekodifikaci soukromého práva

Při rekodifikaci soukromého práva došlo k velmi výraznému rozšíření obecných ustanovení o právnických osobách, která jsou obsažena v kodexu občanského práva a která se aplikují na všechny typy právnických osob, nestanoví-li speciální úprava v tomto kodexu obsažená nebo zvláštní právní předpis jinak. Občanský zákoník 1964 obsahoval pouhých 7 takových obecných ustanovení (§ 18 – § 20a ObčZ). V novém občanském zákoníku se naopak této obecné úpravě právnických osob věnuje téměř stovka paragrafů (§ 118 – § 209 NOZ) a nově je do ní zahrnuta například problematika veřejných rejstříků právnických osob, účelu právnických osob, jejich přeměn nebo likvidace, ale zejména je do nového občanského zákoníku začleněna i obecná úprava orgánů právnické osoby (§ 151 – § 160 NOZ), která ve starém kodexu obsažena nebyla.

Základní předpoklady pro výkon funkce člena voleného orgánu právnické osoby (tj. člena, který je do funkce volen, jmenován či jinak povolán) jsou stanoveny v ust. § 152 odst. 2 a 3 a § 154 NOZ – z nich se podává, že členem voleného orgánu právnické osoby může být obecně jak osoba fyzická, tak osoba právnická. Fyzická osoba, která má být zvolena členem orgánu právnické osoby, musí být zásadně plně svéprávná; od tohoto požadavku se lze v zakladatelském právním jednání právnické osoby odchýlit jenom za podmínek uvedených v odstavci třetím § 152 NOZ. Pro tuto diplomovou práci je ovšem zcela klíčová dikce ustanovení § 154 NOZ, týkajícího se členství právnických osob: *„Je-li členem voleného orgánu právnické osoby jiná právnická osoba, zmocní fyzickou osobu, aby ji v orgánu zastupovala, jinak právnickou osobu zastupuje člen jejího statutárního orgánu.“*

Na ustanovení § 154 NOZ navazuje úprava obsažená v ust. § 152 odst. 2 věta druhá NOZ, dle které musí být zástupce právnické osoby, která je členem voleného

²¹³ Srov. PELIKÁNOVÁ, ČERNÁ 2006, op. cit. sub. 195, str. 267 a 525.

²¹⁴ Ibid.

orgánu jiné právnické osoby, plně svéprávný. Je-li právnická osoba členem voleného orgánu obchodní korporace, aplikuje se na zástupce také speciální úprava obsažená v třetím a čtvrtém odstavci § 46 ZOK (viz zj. podkapitola 3.3).

K povaze voleného orgánu ani právnické osoby, o jejíž orgán se jedná, ani právnické osoby, která má být členem tohoto orgánu, se nový občanský zákoník blíže nevyjadřuje. Z toho vyplývá, že od 1. ledna 2014 může být obecně jakákoliv právnická osoba (domácí i zahraniční, jakékoliv právní formy) členem obecně jakéhokoliv voleného orgánu (obligatorního i fakultativního, pojmenovaného i nepojmenovaného) obecně jakékoliv právnické osoby (včetně nadnárodních forem obchodních společností).

Převedeno do jazyka kapitálových obchodních společností (§ 1 odst. 2 ZOK) – *lex generalis* je takový, že jakákoliv právnická osoba může být členem jakéhokoliv voleného orgánu akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným.

2.2.1 Výjimky z přípustnosti právnických osob jako členů volených orgánů kapitálových společností

Jako z každého pravidla, tak i z obecného právního pravidla o tom, že právnická osoba může být členem voleného orgánu kapitálové společnosti, existují výjimky. Ty v první řadě vyplývají ze zvláštních právních předpisů a mohou též pramenit ze zakladatelského právního jednání nebo stanov společnosti.

2.2.1.1. Výjimky dle zákona o obchodních korporacích

Zákon o obchodních korporacích stanoví dvě zásadní odchylky²¹⁵ a obě se týkají akciové společnosti s monistickým systémem vnitřní struktury – statutárním ředitelem takové společnosti nebo předsedou její správní rady může být pouze fyzická osoba (§ 461 odst. 2 a § 463 odst. 2 ZOK). Jinými slovy, právnická osoba může být pouze řadovým členem správní rady monistické akciové společnosti.²¹⁶ Naproti tomu,

²¹⁵ Přesněji řečeno, jednu odchylku z pravidla, že právnická osoba může být členem voleného orgánu kapitálové společnosti. Druhá odchylka se totiž netýká přímo členství v orgánu, nýbrž výkonu funkce předsedy kolektivního orgánu. Považuji však za vhodné pojednat o obou.

²¹⁶ Dle mého názoru není vyloučeno, aby v případě, kdy stanovy společnosti určí, že správní rada má jednoho člena (§ 457 ZOK), byla tímto jediným členem právnická osoba. Teleologickým výkladem lze dovodit, že jediný člen správní rady vykonává i působnost náležející předsedovi správní rady (kterým může být pouze fyzická osoba), nicméně tímto předsedou (pojmově) není, neboť, jak se domnívám, předsedu může mít (a volit) z logiky věci pouze kolektivní orgán (srov. ust. § 44 odst. 3 ZOK) – shodně DĚDIČ, J., LASÁK, J. Monistický systém řízení akciové společnosti: výkladové otázky (1. část). *Obchodněprávní revue*. 2013, roč. 5, č. 3, s. 65–71. ISSN 1803-6554,

v případě dualisticky uspořádané akciové společnosti zákon žádné obdobné omezení neobsahuje – není vyloučeno, aby právnická osoba byla (i jediným) členem představenstva nebo dozorčí rady nebo aby zastávala funkci předsedy těchto orgánů (§ 439 odst. 1 a 2 a § 448 odst. 1 a 3 ZOK). Přitom zejména mezi postavením statutárního ředitele, kterým právnická osoba být nemůže, a jediného člena představenstva, kterým právnická osoba být může, je minimální rozdíl – v obou případech přísluší obchodní vedení akciové společnosti a role statutárního orgánu *de facto* jediné osobě. Výrazné odlišnosti nepanují ani mezi postavením a působností předsedy správní rady, který současně není statutárním ředitelem, a předsedy dozorčí rady.

Proč zákonodárce zvolil ve vztahu k akciovým společnostem s monistickým systémem vnitřního řízení takto odlišný přístup, důvodová zpráva neobjasňuje. Pouze naznačuje, že vzorem pro českou úpravu monistického systému byla především francouzská právní úprava²¹⁷, což by oním důvodem být mohlo, neboť i francouzský obchodní zákoník stanoví, že předsedou správní rady nebo generálním ředitelem (tj. totéž, co statutární ředitel podle ZOK) monistické akciové společnosti může být pouze fyzická osoba (čl. L225-47 alinea první a čl. L225-51-1 alinea první CC, viz pododdíl 1.1.3.1 této diplomové práce). Důvod vyloučení právnických osob z výkonu těchto funkcí ovšem nemá svůj původ v nějaké speciální povaze monistické organizační struktury, nýbrž je projevem obecné koncepce zaujaté ve francouzském obchodním zákoníku, dle níž mohou být členy orgánu kapitálové společnosti, kterým náleží výkonná působnost (obchodní vedení společnosti a funkce statutárního orgánu) nebo předsednictví orgánu, pouze fyzické osoby – v souladu s tím se ve Francii právnická osoba nemůže stát ani členem představenstva nebo předsedou (místopředsedou) dozorčí rady dualistické akciové společnosti, ani jednatelem společnosti s ručením omezeným. Zákon o obchodních korporacích ovšem takovou koncepci nesleduje, a proto vyloučení právnických osob z možnosti být předsedou správní rady nebo statutárním ředitelem monistické akciové společnosti působí poněkud nahodile a nekoncepčně.

Snad jediné rozumné vysvětlení tohoto odlišného přístupu by se mohlo zakládat na tom, že v monistickém systému (a jedině v něm) může dojít k tomu, že se působnost

str. 69. Ust. § 461 odst. 2 proto dle mého názoru nebrání tomu, aby právnická osoba byla jediným členem správní rady.

²¹⁷ Ta byla ostatně vzorem i pro vůbec první úpravu monistické struktury obchodní společnosti v českém právním řádu, která byla vytvořena pro evropskou společnost a obsažena v § 26 – § 42 zákona o SE, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (DĚDIČ, ČECH 2004, op. cit. sub. 210, str. 165).

obou obligatorních volených orgánů společnosti (zde správní rady a statutárního ředitele) kumuluje „v rukou“ jedné osoby, neboť zákon umožňuje, aby se statutárním ředitelem společnosti stal předseda její správní rady (§ 463 odst. 3 ZOK). V takovém případě je jediné osobě svěřena ve svém souhrnu obrovsky široká působnost (integrující v sobě působnost výkonnou a kontrolní, reprezentační i koordinační), která je spojena s velikou mírou odpovědnosti a která nemá v české právní úpravě akciových společností (ba ani obchodních společností obecně²¹⁸) obdoby. Zákonodárce proto mohl považovat za vhodné, aby byl tento tak rozsáhlý soubor práv a povinností svěřen pouze fyzické osobě, a to takové, jež má důvěru akcionářů společnosti (neboť ti ji zvolili členem správní rady) i samotné správní rady (neboť ta ji zvolila svým předsedou a zásadně²¹⁹ též statutárním ředitelem) a jež je jim dobře známa. To samé totiž o zástupcích právnické osoby vždy platit nemusí. Navíc rizika, která jsou obecně s členstvím právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností spojena (viz podkapitola 4.2), by se v případě takovéto koncentrace moci uvnitř společnosti (ve prospěch právnické osoby) jevila mnohem závažněji.

Mám tedy za to, že kogentní úprava obsažená v ust. § 461 odst. 2 a § 463 odst. 2 má primárně sloužit k ochraně třetích osob (zj. věřitelů a zaměstnanců společnosti), která v tomto konkrétním případě zvítězila nad liberálností a smluvní svobodou, jež jsou jinak pro nové české korporativní právo příznačné. Jedná se však pouze o spekulace.

Vzhledem k tomu, že zákon o obchodních korporacích nestanoví žádné další výjimky z pravidla, že právnická osoba může být členem voleného orgánu kapitálové obchodní společnosti, lze shrnout, že právnická osoba může být (obecně) jednatelem a členem dozorčí rady společnosti s ručením omezeným a členem představenstva, dozorčí rady a správní rady akciové společnosti. Může být také likvidátorem obou forem kapitálových společností (§ 189 odst. 1 věta první za středníkem NOZ)²²⁰. Pochopitelně není vyloučeno ani členství právnických osob ve fakultativních orgánech kapitálové společnosti (např. ve výboru pro audit, který povinně zřizují tzv. subjekty

²¹⁸ Myšleno s ohledem na obrovský význam, jaký má řádné řízení a řádná správa akciové společnosti, neboť právě akciová společnost představuje hlavní právní formu podnikání pro velké podniky a její špatné řízení s sebou z tohoto důvodu zpravidla nese velmi závažné následky, a to nejen pro společnost a její akcionáře, ale také pro třetí osoby (zj. věřitele a zaměstnance společnosti).

²¹⁹ Podle některých názorů – odkazujících na ust. § 421 odst. 2 písm. e) ZOK – mohou stanovy společnosti svěřit pravomoc volit a odvolávat statutárního ředitele do působnosti valné hromady (srov. DĚDÍČ, J., LASÁK, J. Monistický systém řízení akciové společnosti: výkladové otázky (2. část). *Obchodněprávní revue*. 2013, roč. 5, č. 4, s. 97–105. ISSN 1803-6554, str. 102).

²²⁰ Zřejmě opět s výjimkou akciové společnosti s monistickým systémem vnitřního řízení, neboť právnická osoba není způsobilá být členem statutárního orgánu takové společnosti – statutárním ředitelem (§ 463 odst. 1 a 2 ZOK).

veřejného zájmu²²¹; do 13. ledna 2015 byl výbor pro audit ze zákona zvláštním obligatorním orgánem těchto subjektů²²², dle současné právní úpravy je orgánem jen tehdy, určí-li tak zakladatelské právní jednání²²³).

2.2.1.2. Výjimky vyplývající z dalších právních předpisů

Další výjimky stanoví některé zvláštní právní předpisy upravující specifické typy kapitálových obchodních společností. Lze jmenovat např. zákon o bankách, který stanoví, že členem statutárního orgánu, správní rady a dozorčí rady banky může být pouze fyzická osoba²²⁴, nebo zákon o penzijním připojištění, dle kterého může být členem představenstva a dozorčí rady penzijního fondu jen fyzická osoba²²⁵ (tento zákon zatím nebyl uveden do souladu s NOZ a ZOK, a proto na rozdíl od novelizovaného zákona o bankách nevztahuje stejný požadavek i na člena správní rady, ačkoliv by to bylo nepochybně na místě). Banka i penzijní fond jsou vždy akciovými společnostmi²²⁶.

2.2.1.3. Výjimka plynoucí z odchylné vůle společníků

Domnívám se, že možnost, aby se členem voleného orgánu kapitálové společnosti stala právnická osoba, lze rovněž ad hoc vyloučit v zakladatelském právním jednání společnosti. Přestože úprava obsažená v ust. § 152 – § 154 NOZ je nepochybně kogentní povahy, neboť se jedná o otázky statusové (§ 1 odst. 2 NOZ), nelze se od ní odchýlit v tom směru, že by společenská smlouva²²⁷ připustila buďto členství i jiných entit než fyzických a právnických osob (tedy útvarů bez právní subjektivity – např. společnosti ve smyslu § 2716 odst. 1 NOZ) nebo členství fyzických a právnických osob, které nesplňují zákonné předpoklady (např. fyzických osob s omezenou

²²¹ Ust. § 44 odst. 1 ve spojení s § 2a zákona č. 93/2009 Sb., o auditorech a o změně některých zákonů (zákon o auditorech), ve znění pozdějších předpisů.

²²² Ust. § 44 odst. 1 věta druhá zákona o auditorech, ve znění účinném do 12. 1. 2015. Novelizováno zákonem č. 334/2014 Sb, kterým se mění zákon č. 93/2009 Sb., o auditorech a o změně některých zákonů (zákon o auditorech), ve znění pozdějších předpisů.

²²³ Srov. ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2015. 637 s. ISBN 978-80-7478-735-5, str. 154, 353, 434.

²²⁴ Ust. § 8 odst. 9 zák. č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o bankách“).

²²⁵ Ust. § 7 odst. 2 zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o penzijním připojištění“).

²²⁶ Ust. § 1 odst. 1 zákona o bankách a § 3 odst. 2 zákona o penzijním připojištění.

²²⁷ Nebo stanovy nebo zakladatelská listina (společenská smlouva, zakladatelská listina a stanovy společně dále jen „společenská smlouva“).

svéprávností, nejde-li o případ uvedený v ust. § 152 odst. 3 NOZ). Podle mého názoru tím ale není vyloučeno, aby společenská smlouva v rámci výše uvedených zákonných limitů stanovila (zúžila), že členy volených orgánů společnosti mohou být pouze (způsobilé) fyzické osoby a nikoliv též právnické osoby, jak dovoluje zákon.

Dokonce se domnívám, že v teoretické rovině není zapovězen ani opačný postup, tedy aby společníci kapitálové společnosti ve společenské smlouvě určili, že členem jejího voleného orgánu může být pouze právnická osoba – samozřejmě za předpokladu, že zákon ve vztahu k tomuto orgánu připouští členství fyzických i právnických osob (např. jednatel společnosti s ručením omezeným, nikoliv statutární ředitel akciové společnosti).

3. Právnícká osoba jako člen voleného orgánu kapitálové společnosti – platná právní úprava

3.1 Zastoupení právnické osoby při výkonu funkce člena orgánu

Rekodifikované soukromé právo pohlíží na právnickou osobu jako na umělý konstrukt, který nemá vlastní vůli a který není způsobilý vlastním právním jednáním nabývat pro sebe práva a zavazovat se k povinnostem (dle terminologie nového občanského zákoníku není právnická osoba svéprávná). Z toho plyne, že aby mohla právnická osoba právně jednat, musí být zastoupena. Ani jednání jejího statutárního orgánu proto není přímým (osobním) jednáním právnické osoby, jako tomu bylo za účinnosti obchodního zákoníku (§ 13 odst. 1 ObchZ), ale i členové statutárního orgánu právnickou osobu ponovu zastupují (právně za ni jednají – nahrazují její vůli a tuto vůli následně projevují navenek), a to způsobem a v rozsahu, který stanoví zákon, popřípadě zakladatelské právní jednání (§ 151 odst. 1 NOZ).

Zákon svěřuje členům statutárního orgánu právnické osoby generální zástupčí oprávnění. Dle obecného ustanovení § 164 odst. 1 NOZ mohou členové statutárního orgánu zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech; jejich jednatelské oprávnění je zásadně neomezené (jeho rozsah koresponduje s rozsahem právní subjektivity právnické osoby) a navenek neomezitelné. Rozsah jednatelského oprávnění členů statutárního orgánu právnické osoby však může s účinky vůči třetím osobám omezit zákon (např. nachází-li se právnická osoba v likvidaci, uplatní se omezení obsažená v ustanoveních § 188 a § 193 NOZ).

Takovým speciálním ustanovením k obecné úpravě generálního jednatelského oprávnění členů statutárního orgánu, obsažené v § 164 odst. 1 NOZ, je také ustanovení § 154 NOZ, jež upravuje zastoupení právnické osoby při výkonu funkce člena voleného orgánu jiné právnické osoby, tedy i kapitálové společnosti. Dle tohoto ustanovení platí, že právnickou osobu v takovém případě zastupuje fyzická osoba, kterou k tomu zmocní, jinak člen jejího statutárního orgánu.

Zmocněním dle ust. § 154 NOZ vzniká fyzické osobě monopol na zastupování právnické osoby při výkonu funkce člena voleného orgánu, tzn. jiné osoby nemohou právnickou osobu v orgánu zastupovat, a to ani členové jejího statutárního orgánu (ust. § 164 odst. 1 se nepoužije, uplatní se princip *lex specialis derogat generali*).

Po dobu trvání tohoto zmocnění a v jeho rozsahu tak ze zákona dochází k omezení generálního jednatelského oprávnění členů statutárního orgánu právnické osoby.

Nedojde-li ke zmocnění fyzické osoby, zastupuje právnickou osobu při výkonu funkce *člen jejího statutárního orgánu*. Z této dikce dovozují, že má-li právnická osoba více individuálních statutárních orgánů (např. § 44 odst. 4 a 5 ZOK) nebo kolektivní statutární orgán, může ji zastupovat kterýkoliv z členů jejího statutárního orgánu, resp. člen kteréhokoli jejího statutárního orgánu, který splňuje zákonné požadavky²²⁸ (neboť zákon nespecifikuje *jaký* člen), a to samostatně (tj. bez ohledu na obecný způsob jednání členů statutárního orgánu za společnost určený v zakladatelském právním jednání a zapsaný v obchodním rejstříku)²²⁹. Domnívám se, že kdyby byl úmysl zákonodárce takový, aby v případě absence zmocnění fyzické osoby zastupovali právnickou osobu v orgánu členové jejího statutárního orgánu standardním způsobem, tj. způsobem určeným v zakladatelském právním jednání, použil by obdobnou nekonkretizovanou formulaci jako např. v ustanoveních § 232 odst. 2 nebo § 443 NOZ.

Ustanovení § 154 NOZ je třeba dále rozumět tak, že zákon preferuje zastoupení právnické osoby na základě smlouvy o zastoupení a předpokládá, že právnická osoba udělí vhodné a způsobilé fyzické osobě plnou moc k tomu, aby ji v orgánu zastupovala. Nicméně, tento postup je takříkajíc pouze doporučený, nikoliv povinný. Nebude-li totiž k zastupování právnické osoby v orgánu zmocněna fyzická osoba, uplatní se podpůrné pravidlo, dle kterého právnickou osobu zastupuje člen jejího statutárního orgánu. Tak se stane ve všech ostatních případech (zákonná dikce „jinak“), tj. zejména v případech, kdy ke zmocnění fyzické osoby vůbec nedojde (ať již z důvodu nečinnosti právnické osoby nebo následkem neplatnosti či dokonce nicotnosti daného právního jednání), ale i tehdy, hledí-li se na povolání zástupce, jako by se nestalo, nebo ztratí-li zmocněnec během trvání zmocnění způsobilost k výkonu funkce (§ 155 NOZ ve spojení s § 46 odst. 3 ZOK) anebo zanikne-li zmocnění z jakéhokoliv důvodu.

Česká úprava obsažená v § 154 NOZ se podstatně odlišuje od ostatních evropských úprav členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností, a to i od těch, které jsou stejně jako ona založeny na principu, že práva

²²⁸ Ust. § 152 odst. 2 věta druhá NOZ, § 46 odst. 3 a 4 ZOK.

²²⁹ Shodně viz I. Štenglová a B. Havel in ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F. et al. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013. 994 s. ISBN 978-80-7400-480-3, str. 119.

a povinnosti spojená s členstvím v orgánu vykonává jménem právnické osoby-člena orgánu *konkrétní* osoba (zástupce), jejíž postavení je speciálně upraveno zákonem²³⁰.

Tyto zahraniční úpravy však oproti novému občanskému zákoníku volí jednodušší a obecnější formulaci – stanoví, že jménem právnické osoby vykonává funkci člena orgánu *fyzická osoba* (zástupce), kterou tato právnická osoba *určí (označí, ustanoví)*. Jak je vidět, není dáno žádné podpůrné pravidlo jako v ustanovení § 154 NOZ, neboť je *povinností* právnické osoby takovou fyzickou osobu určit, a v případě jakéhokoliv „defektu“ v zástupčím oprávnění takto určené fyzické osoby či zániku tohoto oprávnění je právnická osoba bezodkladně povinna určit osobu jinou (resp. zaniká-li zástupčí oprávnění odvoláním zástupce, musí být jeho nástupce určen současně s tímto odvoláním).

Druhý podstatný rozdíl oproti české úpravě tkví v tom, že není specifikováno, na čem se má zakládat oprávnění *určené* fyzické osoby jednat jménem právnické osoby-člena orgánu²³¹, a to protože to není pro naplnění účelu zákona podstatné – stačí, že takové oprávnění existuje. Podstatné je pouze to, aby vždy došlo k identifikaci *konkrétní fyzické osoby*, která bude *de facto* funkci člena orgánu vykonávat, tj. fyzicky realizovat jednotlivá práva a povinnosti náležející právnické osobě jako *de iure* členovi orgánu, a na kterou se tak bude vztahovat ona speciální zákonná úprava regulující postavení (práva, povinnosti a odpovědnost) zástupce právnické osoby-člena orgánu.

Totéž bylo zjevně cílem úpravy obsažené v ustanovení § 154 NOZ, leč se toho kvůli jeho nepřilíživě šťastně zvolené formulaci nepodařilo zcela dosáhnout. Může totiž nastat situace, že členem statutárního orgánu právnické osoby, která je členem voleného orgánu kapitálové společnosti, bude opět jen právnická osoba (popř. všichni členové kolektivního statutárního orgánu nebo všechny statutární orgány budou právnickými osobami). Pokud v takovém případě právnická osoba-člen orgánu nezmocní fyzickou osobu, aby ji v orgánu zastupovala (což *nemusí*), pak by ji dle ust. § 154 NOZ měl v orgánu zastupovat člen jejího statutárního orgánu – tedy další právnická osoba.

²³⁰ Viz úprava francouzská, belgická, lucemburská, španělská, řecká, bulharská, rumunská a maďarská.

²³¹ V úvahu tedy přichází široký okruh osob s nejrůznějšími druhy vztahů k právnické osobě – může se jednat o smluvního zástupce, zaměstnance se zástupčím oprávněním, člena statutárního orgánu, osobu oprávněnou jednat jménem právnické osoby na základě rozhodnutí orgánu veřejné moci atd. Žádná ze skupin zástupců přitom není zákonem preferována.

To je ovšem naprostý nonsens²³², neboť člen orgánu, který je právnickou osobou, potřebuje zástupce právě proto, že je právnickou osobou, a tedy není ze své podstaty schopen prakticky realizovat výkon funkce (docházet na zasedání orgánu, hlasovat zvednutím ruky apod.); prostřednictvím subjektu, který je zase jen právnickou osobou, se tento deficit nemůže vyřešit. Aplikace ustanovení § 154 NOZ se tak v tomto případě zcela míjí účinkem, neboť se jí nedobereme fyzické osoby, která má právnickou osobu v orgánu zastupovat, ba naopak, dojde k dalšímu zkomplikování již tak poměrně složité právní konstrukce založené členstvím neživého subjektu v orgánu právnické osoby.

Dojde-li k situaci nastíněné výše, nezbyvá, než analogicky (§ 10 odst. 1 NOZ) postupovat podle § 154 NOZ²³³, tj. právnická osoba, která je členem statutárního orgánu právnické osoby – člena voleného orgánu kapitálové společnosti, buďto zmocní fyzickou osobu, aby ji v dotčeném orgánu zastupovala, nebo ji bude zastupovat člen jejího statutárního orgánu (k obdobnému závěru dospěla i komentářová literatura k ust. § 76 odst. 3 ObchZ²³⁴, z něhož ust. § 154 NOZ vychází²³⁵). Toto řešení, byť pravděpodobně jediné možné, je ovšem krajně problematické, a to zejména ze dvou důvodů.

Zprvée, v případě zastoupení člena orgánu, který je právnickou osobou, se jedná o nutnou a logickou výjimku z pravidla osobního výkonu funkce, obsaženého v § 159 odst. 2 NOZ (které brání tomu, aby se člen orgánu nechal při výkonu funkce zastoupit jinak než pro jednotlivý případ²³⁶), jejímž výhradním účelem je umožnit právnické osobě výkon funkce v plném rozsahu. Při řešení popsaném výše ovšem fakticky dochází k tomu, co zákon skrze požadavek osobního výkonu funkce implicitně zakazuje, tj. že se výkon funkce člena orgánu zcela přenáší do dispozice jiného subjektu, než který byl zvolen členem orgánu, totiž do dispozice právnické osoby, která je členem statutárního orgánu právnické osoby – člena voleného orgánu kapitálové společnosti.

Zadruhé, může se stát, že právnická osoba-člen orgánu je součástí řetězce právnických osob, členy jejichž statutárních orgánů jsou výlučně právnické osoby.

²³² Nehledě na to, že z jiných ustanovení nového občanského zákoníku jasně vyplývá, že zástupcem právnické osoby-člena orgánu může být jen fyzická osoba (viz požadavek plné svéprávnosti obsažený v § 152 odst. 2 věta druhá NOZ).

²³³ Shodně J. Lasák in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2014. 2380 s. ISBN 978-80-7400-529-9, str. 795; DĚDIČ, J. *Obecná úprava právnických osob v novém občanském zákoníku (se zaměřením na její význam pro obchodní korporace)*. *Obchodní právo*. 2012, roč. 21, č. 1, s. 2–12. ISSN 1210-8278, str. 8.

²³⁴ I. Štenglová in ŠTENGLOVÁ, PLÍVA, TOMSA 2010, op. cit. sub. 199, str. 310-311.

²³⁵ S tím rozdílem, že NOZ upřednostňuje výkon funkce smluvním zástupcem právnické osoby a působnost člena statutárního orgánu je pouze podpůrná.

²³⁶ Člen voleného orgánu právnické osoby nemůže udělit třetí osobě generální plnou moc, jejímž předmětem by byl výkon jeho funkce člena orgánu.

Ustanovení § 154 NOZ tak bude nutné aplikovat *opakovaně*, na každou další právnickou osobu, a to tak dlouho, dokud se nedohledá fyzická osoba, která bude moci právnickou osobu-člena orgánu při výkonu funkce zastupovat. V mnoha případech ovšem nebude tato fyzická osoba – zejména pro třetí osoby – reálně zjištělná (uvážíme-li, že článkem řetězce mohou být i zahraniční právnické osoby, v jejichž případě nemusí být totožnost členů jejich statutárního orgánu veřejně přístupná). Může tak docházet nejen k nežádoucímu řetězení právnických osob na postu člena voleného orgánu kapitálové společnosti, ale současně též k výraznému zeslabení ochrany třetích osob, pokud jim jednání fyzické osoby v zastoupení právnické osoby-člena orgánu způsobí újmu.

Zcela neřešitelná je pak situace v případě tzv. křížových členství, tj. právnická osoba (A) je jediným členem statutárního orgánu jiné právnické osoby (B), která je zase jediným členem statutárního orgánu první právnické osoby (A), resp. tehdy, pokud se v řetězci právnických osob dojde k takové právnické osobě, jejímž jediným členem statutárního orgánu je jedna z právnických osob nacházejících se v řetězci před ní²³⁷ – tím dochází k jakémusi zacyklení a jedinou cestou z tohoto bludného kruhu je zmocnění fyzické osoby dle ust. § 154 NOZ, které ovšem nelze právně vynutit.

Lze uzavřít, že zastoupení právnické osoby při výkonu funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti se kogentně řídí zvláštní zákonnou úpravou obsaženou v ust. § 154 NOZ, dle kterého právnickou osobu zastupuje v orgánu buďto fyzická osoba, kterou k tomu zmocní, anebo (jinak) člen jejího statutárního orgánu. Výhoda podpůrného pravidla o zastoupení členem statutárního orgánu spočívá v tom, že poskytuje okamžité řešení zejména v situacích, kdy je právnická osoba-člen orgánu ve vztahu k určení svého zástupce nečinná nebo kdy z nějakého důvodu „selže“ či zanikne zmocnění fyzické osoby, a tudíž posiluje právní jistotu ohledně toho, která fyzická osoba je oprávněna (a současně povinna) zastupovat právnickou osobu při výkonu funkce člena orgánu a nese za to příslušnou odpovědnost (§ 46 odst. 3 ZOK). Odvrácenou stranou mince je ovšem možnost, že aplikací tohoto podpůrného pravidla dojdeme jen k další právnické osobě (či dokonce více právnickým osobám), čímž se otevírá cesta pro možné zneužití, a to zejména s ohledem na vysoce pravděpodobnou

²³⁷ Například: členem voleného orgánu kapitálové společnosti je společnost A. Na tu navazuje řetězec pěti společností B-C-D-E-F, přičemž společnost B je jediným členem statutárního orgánu společnosti A, společnost C zase jediným členem statutárního orgánu společnosti B atd. až k společnosti F, jejímž jediným členem statutárního orgánu je některá ze společností A až E.

nedohledatelnost fyzické osoby, oprávněné skrze složitý propletenec vztahů zastupovat právnickou osobu při výkonu funkce člena orgánu.

Zahraniční právní úpravy operující s *určenou fyzickou osobou (zástupcem)* jsou důkazem toho, že méně je někdy více, a je škoda, že se jimi český zákonodárce neinspiroval. *De lege ferenda* by, dle mého názoru, mělo být po vzoru těchto zahraničních úprav vždy povinností právnické osoby, která byla povolána do funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti, určit konkrétní fyzickou osobu, která ji bude v orgánu zastupovat (jako jakýsi implicitní, nezbytný předpoklad výkonu funkce).

Ustanovení § 154 NOZ by mohlo znít například takto: „Je-li členem voleného orgánu právnické osoby jiná právnická osoba, zastupuje ji při výkonu funkce fyzická osoba, kterou tím pověří.“ Je zřejmé, že dokud by právnická osoba-člen orgánu nepověřila konkrétní fyzickou osobu, aby ji v orgánu zastupovala, nemohla by funkci reálně vykonávat. „Pověřeným zástupcem“ by mohl být zmocněnec právnické osoby stejně dobře jako třeba pověřený člen jejího statutárního orgánu – na základě jakého právního vztahu došlo k pověření fyzické osoby, by nebylo rozhodné. Takto by se předešlo výše uvedeným problémům, jež mohou vznikat *de lege lata*, neboť by bylo zajištěno, že právnickou osobu bude při výkonu funkce zastupovat vždy jen fyzická osoba, a to taková, kterou tato právnická osoba sama určí.

3.2 Rozdíly mezi zastoupením zmocněncem a členem statutárního orgánu

Ustanovení § 154 NOZ výslovně rozlišuje mezi zastoupením právnické osoby při výkonu funkce člena voleného orgánu jiné právnické osoby (kapitálové společnosti) zmocněncem a zastoupením členem statutárního orgánu. V obou případech se nicméně jedná o zastoupení ve smyslu ust. § 436 a násl. NOZ.²³⁸ Hovoří-li proto právní předpis o *zástupci* právnické osoby, která je členem voleného orgánu jiné právnické osoby (§ 152 odst. 2 NOZ, § 46 odst. 3 a 4 ZOK), či o osobě, která *zastupuje* právnickou osobu při výkonu funkce člena voleného orgánu jiné právnické osoby (§ 25 odst. 1

²³⁸ Ve vztahu ke kapitálové společnosti, členem jejíhož orgánu je právnická osoba, jsou pak zmocněnec či člen statutárního orgánu této právnické osoby v postavení speciálních substitučních zástupců – zastupují právnickou osobu, která je však sama pouhým zástupcem kapitálové společnosti (§ 151 odst. 1 NOZ). Ustanovení § 154 NOZ je speciální k ust. § 438 NOZ.

písm. g) a h) zákona o veřejných rejstřících²³⁹), je nutno příslušná ustanovení aplikovat na oba „typy“ zástupců. Na právní vztah mezi právnickou osobou-členem orgánu a jejím zástupcem se aplikují všeobecná ustanovení o zastoupení, není-li jejich použití vyloučeno speciální úpravou.

Čím se zástupci dle ust. § 154 NOZ liší, je právní důvod vzniku zastoupení – v případě zmocněnce vzniká zastoupení na základě smlouvy o zastoupení (jde o smluvní zastoupení ve smyslu ust. § 441 a násl. NOZ), člen statutárního orgánu oproti tomu zastupuje právnickou osobu na základě zákona, patrně jako její zákonný zástupce (§ 457 a násl. ZOK)²⁴⁰. Přestože naposled uvedený názor není sdílen všemi odborníky²⁴¹, osobně se k němu přikláním, a to z následujících důvodů. Oprávnění člena statutárního orgánu jednat za právnickou osobu vyplývá přímo ze zákona, tj. zákon – a nikoliv smlouva – stanoví, že člen statutárního orgánu je zástupcem právnické osoby (§ 151 odst. 1 NOZ) a v jakém rozsahu (§ 164 odst. 1 NOZ). Na rozdíl od smluvního zastoupení nelze rozsah zástupčího oprávnění modifikovat (omezit) dohodou stran s účinky vůči třetím osobám (§ 164 odst. 1 NOZ, § 47 ZOK) a ve vztahu k třetím osobám není třeba vystavovat plnou moc. Ačkoliv je právní vztah mezi členem statutárního orgánu a právnickou osobou do značné míry smluvní povahy (zj. s ohledem na způsob jeho vzniku a zániku), není jeho předmětem jednání za právnickou osobu jako v případě smluvního zastoupení, nýbrž výkon funkce člena jejího statutárního

²³⁹ Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o veřejných rejstřících“ nebo „ZVR“).

²⁴⁰ Shodně I. Štenglová a B. Havel in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK 2013, op. cit. sub. 230, str. 115, bod 8; J. Lasák in LAVICKÝ 2014, op. cit. sub. 234, str. 792-801; T. Dvořák in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I (§ 1 až 654)*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. 1667 s. ISBN 978-80-7478-370-8, str. 536 a 545; DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2013. 429 s. ISBN 978-80-7478-935-9, str. 277 a 306 (k tomu, že o členovi statutárního orgánu právnické osoby je přesto vhodné mluvit spíše jako o zástupci na základě zákona než jako o zástupci zákonném [když tento výraz je zpravidla vyhrazen pro zastoupení nezletilých fyzických osob], viz též str. 313); ČECH, P. *Rekodifikace: hlavní změny v právu společností. Právní rádce*. 2012, roč. 20, č. 5, s. 6–9. ISSN 1210-4817, str. 7; JURÁŠ, M. *Zastoupení právnické osoby v civilním právu – aktuální problémy. Právní rozhledy*. 2014, roč. 22, č. 12, s. 428–432. ISSN 1210-6410, str. 429-430.

²⁴¹ K. Svoboda například zastává názor, že se jedná o specifickou formu přímého zastoupení na pomezí mezi zákonným a smluvním zastoupením s převažujícími prvky smluvního zastoupení (s ohledem na způsob vzniku zastoupení, neboť člen statutárního orgánu získává své postavení na základě zakládajícího dokumentu právnické osoby, resp. na podkladě rozhodnutí příslušného orgánu); z toho dovozuje, že je kromě obecných ustanovení o zastoupení třeba aplikovat jak ustanovení o zákonném, tak smluvním zastoupení, a jejich případnou kolizi řešit s přihlédnutím ke zvláštnímu charakteru jednání členů statutárního orgánu za právnickou osobu (K. Svoboda in ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA 2014, op. cit. sub. 241, str. 1037; SVOBODA, K. *Institut zastoupení v NOZ. Rekodifikace & praxe*. 2012, s. 12–15, str. 13.). Dle mínění J. Dědiče se jedná o zvláštní druh zastoupení „na základě zákona“, na které lze aplikovat jen obecná ustanovení o zastoupení a zvláštní úpravu zastoupení členy statutárního orgánu obsaženou v § 164 a § 165 NOZ (DĚDIČ, J. *Úprava konfliktů zájmů v zákoně o obchodních korporacích ve vazbě na nový občanský zákoník. Právní rozhledy*. 2014, roč. 22, č. 15–16, s. 524–532. ISSN 1210-6410, str. 525). O členovi statutárního orgánu jako o zástupci *sui generis* (ani smluvním, ani zákonném) hovoří též J. Lasák in LAVICKÝ 2014, op. cit. sub. 234, str. 841.

orgánu (jednatele, člena představenstva apod.). Právo (resp. povinnost) zastupovat právnickou osobu je pak obsahem tohoto právního vztahu na základě kogentního ustanovení zákona jako jedna ze (zákonem stanovených) složek funkce člena statutárního orgánu²⁴² – jedná se tedy o zákonný důsledek ustanovení určité osoby do funkce člena statutárního orgánu, který právnická osoba nemůže nijak vyloučit.

Ostatně na obdobném principu jako zastoupení členy statutárního orgánu funguje zastoupení právnické osoby členy jiných jejích orgánů²⁴³ nebo zastoupení právnické osoby jejími zaměstnanci²⁴⁴ (i zde se zastoupení zakládá na smluvním vztahu, ale zástupčí oprávnění a jeho rozsah jsou dány přímo zákonem a nevyžaduje se udělení plné moci) a právní teorie²⁴⁵ i judikatura²⁴⁶ zásadně klasifikovaly a i po rekodifikaci stále klasifikují tyto případy zastoupení jako zastoupení zákonné.

S ohledem na výše uvedené jsem toho názoru, že zastoupení právnické osoby členem jejího statutárního orgánu rozhodně není smluvním zastoupením a že jej i přes jisté odlišnosti ještě lze subsumovat pod zastoupení zákonné. Nicméně nutno dodat, že použitelnost většiny ustanovení upravujících zákonné zastoupení (§ 457 a násl. NOZ) na zastoupení právnické osoby členem jejího statutárního orgánu je *de lege lata* jen velmi omezená, neboť je v mnoha případech vyloučena speciální právní úpravou (např. úprava střetu zájmů obsažená v § 54 a násl. ZOK a úprava smlouvy o výkonu funkce v § 59 a násl. ZOK vylučují ve vztahu k obchodním korporacím aplikaci § 460 –

²⁴² Tímto opatřením zákon zajišťuje, aby se právnická osoba, která není schopna samostatně právně jednat, mohla účastnit právního styku, naplňovat svá práva a chránit své zájmy (stejně jako v případě osoby nikoliv plně svéprávné). Naopak institut smluvního zastoupení je určen osobám, které jsou způsobilé k právnímu jednání, ale z nějakého důvodu samy jednat nechtějí nebo nemohou.

²⁴³ Např. zastoupení společnosti členem dozorčí rady ve sporu o náhradu újmy vůči jednatelem dle § 159 ZOK nebo proti členovi představenstva dle § 374 ZOK (dříve § 182 odst. 1 písm. c) ObchZ), či obecně dle § 447 ZOK (dříve § 199 odst. 2 ObchZ).

²⁴⁴ Ust. § 166 odst. 1 a § 430 odst. 1 NOZ (před rekodifikací § 20 odst. 2 ObčZ a § 15 odst. 1 ObchZ).

²⁴⁵ K povaze zastoupení zaměstnanci (resp. osobami pověřenými určitou činností při provozu závodu, dříve podniku) jako zákonnému zastoupení srov. např.: DĚDIČ 2002a, op. cit. sub. 199, str. 114; S. Plíva in ŠTENGLOVÁ, PLÍVA, TOMSA 2010, op. cit. sub. 199, str. 36 a 48; T. Horáček in POKORNÁ, KOVAŘÍK, ČÁP 2009, op. cit. sub. 199, str. 62 a 86; K. Eliáš a J. Nykodým in ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., ŠKÁROVÁ, M., SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. 1465 s. ISBN 80-7179-486-4, str. 188; ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava : Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2, str. 131; T. Dvořák in ŠVESTKA, DVORÁK, FIALA 2014, op. cit. sub. 241, str. 545; J. Lasák in LAVICKÝ 2014, op. cit. sub. 234, str. 854; I. Štenglová a B. Havel in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK 2013, op. cit. sub. 230, str. 115 a 116. Odlišný názor zaujala I. Pelikánová in PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 1. díl, § 1–55*. 4. aktualiz. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2004. 607 s. ISBN 80-7357-009-2, str. 206-207.

K povaze zastoupení právnické osoby členy jiných než statutárních orgánů jako zákonnému zastoupení srov. např. PELIKÁNOVÁ 2004a, op. cit. výše, str. 209; J. Pokorná in LASÁK, J. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2014. 1576 s. ISBN 978-80-7478-537-5, str. 933 (§ 159 ZOK); J. Lasák in LASÁK 2014, op. cit. sub. výše, str. 2106 (§ 447 odst. 4 ZOK); I. Štenglová in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK 2013, op. cit. sub. 230, str. 708 (§ 447 odst. 4 ZOK).

²⁴⁶ Např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 29 Odo 569/2002, ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 31 Odo 11/2006, a ze dne 12. 8. 2011, sp. zn. 23 Cdo 41/2011.

§ 462 NOZ). Některá ustanovení jsou z povahy věci na zákonné zastoupení právnické osoby nepoužitelná zcela (§ 458 a § 459 NOZ).

Oproti tomu, zastupuje-li právnickou osobu v orgánu kapitálové společnosti dle § 154 NOZ její zmocněnec, řídí se jejich právní vztah ustanoveními o smluvním zastoupení (§ 441 a násl. NOZ) – použitelná bude většina z nich (výjimkou je zj. § 443 NOZ, neboť zmocněncem právnické osoby pro účely výkonu funkce člena voleného orgánu může být pouze fyzická osoba). Sporná je v podmínkách této speciální formy smluvního zastoupení otázka smluvní volnosti při sjednání rozsahu zástupčího oprávnění (§ 441 NOZ), otázka jeho překročení (§ 446 NOZ) a otázka porušení zástupčího oprávnění v důsledku překročení pokynů zmocnitele obsažených v plné moci (§ 447 NOZ).

Ustanovení § 441 NOZ je v tomto případě, dle mého soudu, třeba vykládat ve spojitosti s ust. § 154 NOZ, tedy tak, že si právnická osoba ujedná s fyzickou osobou zastupování v rozsahu všech právních jednání náležejících k výkonu její funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti a všech právních jednání s tím souvisejících. Domnívám se, že rozsah tohoto zástupčího oprávnění nelze s účinky vůči třetím osobám (včetně předmětné kapitálové společnosti) ani zúžit²⁴⁷, ani omezit pokyny s důsledky uvedenými v ust. § 447 NOZ²⁴⁸, a to hned z několika důvodů.

Zprvce, připuštěním této eventuality by došlo k situaci, kdy zástupčí oprávnění zástupce právnické osoby dle § 154 NOZ jednou zúžit či jinak vnitřně omezit lze (pokud jím je zmocněnec), podruhé nikoli (pokud jím je člen jejího statutárního orgánu – § 164 odst. 1 NOZ, § 47 ZOK), a to v závislosti na tom, z jakého titulu zastoupení vzniklo. Právní předpisy ale bezvýjimečně staví oba typy zástupců na roveň (srov. § 152 odst. 2 věta druhá NOZ, § 46 odst. 3 a 4 ZOK, § 25 odst. 1 písm. g) a h) ZVR) a zakládat na odlišném právním důvodu vzniku zastoupení tak markantní rozdíl v jejich právním postavení by se dle mého názoru přičilo smyslu zákona.

Zadruhé, zákon o veřejných rejstřících nepočítá s tím, že by se do obchodního rejstříku zapisoval rozsah zástupčího oprávnění osoby, která zastupuje právnickou osobu při výkonu funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti, ani právní důvod vzniku tohoto zastoupení – publikují se pouze osobní údaje o zástupci. Účelem tohoto zápisu je

²⁴⁷ Shodně DĚDIČ, J., LASÁK, J. Právnická osoba jako člen orgánu obchodní korporace – vybrané otázky (1. část). *Obchodněprávní revue*. 2013, roč. 5, č. 11–12, s. 305–311. ISSN 1803-6554, str. 309. K názoru, že rozsah zmocnění zástupce lze stanovit libovolně, tj. i zúžit, viz SVEJKOVSKÝ, J., DEVEROVÁ, L. a kol. *Právnické osoby v novém občanském zákoníku. Komentář. § 118–418*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. 522 s. ISBN 978-80-7400-445-2, str. 84.

²⁴⁸ J. Dědič s J. Lasákem zastávají názor odchylný, tj. že aplikaci ust. § 447 NOZ předem vyloučit nelze (DĚDIČ, LASÁK 2013, op. cit. sub. 247, str. 310).

mimo jiné bezpečnost a právní jistota třetích osob ohledně toho, že jednání zástupce je závazné pro kapitálovou společnost, v jejímž orgánu působí. Bylo by zcela v rozporu s tímto účelem, pokud by třetí osoby musely zkoumat další okolnosti, které nejsou z obchodního rejstříku seznatelné (např. vyžadovat po zmocněnci zapsaném v obchodním rejstříku předložení plné moci za účelem kontroly, zda zástupčí oprávnění nebylo zmocnitelem zúženo).

Zatřetí, nejde-li navenek zúžit ani jinak omezit (např. udělením určitého pokynu ze strany valné hromady či stanovením povinnosti vyžádat si k určitému právnímu jednání její předchozí souhlas) zástupčí oprávnění samotného člena orgánu (právnícké osoby), *a fortiori* nelze omezit ani zástupčí oprávnění jeho zmocněnce.

Domnívám se tedy, že se rozsah zástupčího oprávnění zástupce právnícké osoby dle § 154 NOZ nemůže lišit v závislosti na tom, zda je zástupce zmocněncem či členem statutárního orgánu, a že tito jsou ve všech případech (bez ohledu na povahu orgánu, zastoupené právnícké osoby i kapitálové společnosti, o jejíž orgán se jedná) univerzálními zástupci právnícké osoby při výkonu funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti, oprávněnými činit jejím jménem všechna právní jednání, k nimž při výkonu jí zastávané funkce dochází. Z toho rovněž vyplývá, že aplikace ust. § 446 NOZ přichází v úvahu jen zcela výjimečně – zmocněnec právnícké osoby dle § 154 NOZ by musel jednat ve věci, která je zcela mimo rámec výkonu funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti (např. by jménem právnícké osoby propustil jednoho z jejích zaměstnanců)²⁴⁹.

Lze uzavřít, že rozdíly mezi zastoupením právnícké osoby ve voleném orgánu kapitálové společnosti jejím zmocněncem a členem jejího statutárního orgánu se týkají především právního důvodu vzniku zastoupení, způsobu jeho zániku a obsahu právního vztahu zástupce a zastoupeného – tj. projevují se zásadně pouze „dovnitř“, v rámci vzájemného vztahu zástupce a zastoupeného. Neměly by však, dle mého názoru, výrazným způsobem ovlivnit vlastní výkon funkce člena orgánu – při jednání zástupce v orgánu, v němž právníckou osobu zastupuje, vůči kapitálové společnosti, o jejíž orgán se jedná, i navenek společnosti vůči třetím osobám by měla být právní povaha

²⁴⁹ V takových případech však osoba, s níž zástupce právně jednal, má a může z okolností bez pochybností poznat, že zmocněnec zástupčí oprávnění zjevně překračuje, a proto neschválí-li zastoupená právnícká osoba právní jednání bez zbytečného odkladu, bude z něj zavázán sám zástupce (§ 440 odst. 2 NOZ).

zastoupení zásadně irelevantní²⁵⁰ a právní jednání (určeného a způsobilého) zástupce, pokud je zastoupením při výkonu funkce, by mělo právnickou osobu-člena orgánu vždy zavazovat, bez ohledu na jakákoli případná omezení zástupce z její strany (zúžení zástupčího oprávnění, dohody, pokyny). Nebylo-li by tomu tak, zavládla by v právním styku s kapitálovou společností, členem jejíhož voleného orgánu je právnická osoba, značná právní nejistota a nezřídka by byla negativně dotčena práva třetích osob. Takový však zřejmě nebyl záměr zákonodárce, neboť nové soukromé právo dbá o ochranu třetích osob v dobré víře, a proto se domnívám, že sporná místa právní úpravy je třeba interpretovat ve světle shora uvedených principů.

3.3 Specifika členství právnické osoby ve voleném orgánu kapitálové společnosti

3.3.1 Předpoklady pro výkon funkce a povinnosti člena voleného orgánu

Právnická osoba, která se má stát členem voleného orgánu kapitálové společnosti, musí splňovat požadavky a předpoklady pro výkon funkce stanovené zákonem (popř. též společenskou smlouvou), které jsou nastaveny stejně pro fyzické i právnické osoby (s výjimkou požadavku svéprávnosti obsaženého v ust. § 152 odst. 2 věta první NOZ, který se samozřejmě vztahuje jen na fyzické osoby). Okamžikem svého povolání do funkce vstupuje do všech práv a povinností člena příslušného voleného orgánu, a to opět s jednou výjimkou – z povahy věci se na ni nemůže vztahovat povinnost osobního výkonu funkce (§ 159 odst. 2 NOZ), neboť právnická osoba musí být při právním jednání vždy zastoupena (při výkonu funkce člena voleného orgánu způsobem určeným v ust. § 154 NOZ). Za výkon funkce nese právnická osoba stejnou odpovědnost jako člen voleného orgánu, který je fyzickou osobou. Zásadně proto platí, že mezi postavením člena voleného orgánu kapitálové obchodní společnosti, který je fyzickou osobou, a tím, který je právnickou osobou, není žádný rozdíl.

Klíčové je ovšem to, že pokud je členem voleného orgánu právnická osoba, všechny tyto požadavky, předpoklady, povinnosti i odpovědnost se jaksi zdvojují, neboť dopadají nejen na samotného člena orgánu, ale i na fyzickou osobu, která právnickou

²⁵⁰ Relevantní bude, zda zástupce splňuje požadavky a předpoklady pro výkon funkce zástupce a zda dodržuje veškeré povinnosti, které mu právní předpisy ukládají.

osobu v orgánu zastupuje (jak zmocněnce, tak člena statutárního orgánu). Tuto právní konstrukci vytvořila již v 60. letech minulého století francouzská nauka a následně ji převzaly další státy kontinentální Evropy, naposledy Maďarsko a Česká republika (viz první kapitola této diplomové práce).

Zákon o obchodních korporacích v ust. § 46 odst. 3 stanoví, že zástupce právnické osoby, která je členem orgánu obchodní korporace, musí splňovat požadavky a předpoklady pro výkon funkce stanovené zákonem pro samotného člena orgánu.²⁵¹ Nadto nový občanský zákoník stanoví, že zástupce musí být plně svéprávný (§ 152 odst. 2 věta druhá NOZ). To znamená, že osoba, která má právnickou osobu-člena orgánu zastupovat při výkonu funkce, musí „dosahovat stejných kvalit“, jako kdyby sama měla být členem dotčeného orgánu. Tím je zabezpečeno, že se na pozici člena voleného orgánu kapitálové společnosti nikdy *de iure* ani *de facto* neocitne fyzická osoba, která by z pohledu práva nebyla k výkonu této funkce způsobilá.

Takový přístup navazuje na úpravu obsaženou v obchodním zákoníku (§ 76 odst. 3 a § 93 odst. 3 ObchZ) a lze jej hodnotit velmi kladně, neboť se tímto způsobem současně zabraňuje tomu, aby mohly být právnické osoby, resp. možnost povolat právnickou osobu členem voleného orgánu kapitálové společnosti, zneužity fyzickými osobami k obcházení zákona – jinak si lze jistě představit, že by se fyzické osoby postrádající způsobilost pro výkon funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti snažily k těmto funkcím dostat nepřímo, jako zástupci jimi plně ovládaných a jen *pro forma* členy orgánů zvolených právnických osob, které by zákonné požadavky splňovaly.

Na základě ustanovení odstavce čtvrtého § 46 ZOK je zástupce právnické osoby, která je členem orgánu obchodní korporace, povinen jednak dodržovat pravidla o střetu zájmů a zákazu konkurence obsažená v zákoně o obchodních korporacích²⁵², jednak vykonávat funkci člena orgánu jménem právnické osoby s péčí řádného hospodáře ve smyslu § 159 NOZ²⁵³ ve spojení s § 51 a násl. ZOK, a sice pod hrozbou stejných následků porušení této povinnosti, které dopadají na samotné členy orgánu – ty zahrnují

²⁵¹ Na zástupce se použije obdobně ust. § 155 NOZ, které stanoví důsledky nezpůsobilosti pro výkon funkce člena voleného orgánu právnické osoby.

²⁵² Ust. § 54 a násl. ZOK, resp. § 199, § 201 odst. 4, § 441 a násl., § 451 a násl. a § 456 ZOK. Ust. § 442 a § 452 ZOK je dle mého názoru třeba ve vztahu k zástupci právnické osoby-člena orgánu vykládat tak, že tím, kdo má být upozorněn na výkon konkurenční činnosti a kdo má právo vyjádřit s ní nesouhlas, je stejně jako v případě samotného člena orgánu orgán oprávněný k volbě člena představenstva, resp. dozorčí rady, a nikoliv právnická osoba, o jejíž zástupce se jedná.

²⁵³ Na zástupce se – na rozdíl od právnické osoby, kterou zastupuje – plně vztáhne požadavek osobního výkonu funkce stanovený v odstavci druhém § 159 NOZ.

kromě obecné povinnosti k náhradě újmy, vzniklé v důsledku porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře, také speciální sankční mechanismy upravené zj. v § 159 odst. 3 NOZ a § 53 odst. 1, § 62 a § 68 ZOK. Dle ust. § 69 ZOK se pak na zástupce použijí také ustanovení o vyloučení z výkonu funkce člena orgánu obchodní korporace (§ 63 a násl. ZOK), přestože se, dle mého názoru, jedná vždy o následek porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře (ať již jde o vyloučení na základě skutkové podstaty obsažené v § 64 odst. 1 nebo odst. 2 nebo v § 65 ZOK) a zástupce by tak bylo možno diskvalifikovat i na základě ust. § 46 odst. 4 ZOK. Z výše uvedeného plyne, že zástupce právnické osoby, která je členem voleného orgánu kapitálové společnosti, je subjektem prakticky týchž povinností, jako kdyby byl sám členem orgánu.

Taková úprava je ve vztahu k zástupci velice přísná, nicméně zcela standardní, neboť se uplatňuje ve všech zemích, jejichž právní řády pracují s institutem zástupce právnické osoby-člena orgánu (s výjimkou Řecka), a také v evropském právu. Český zákonodárce je ve srovnání s nimi jen opět o něco konkrétnější (na což jsem poukazovala již výše v podkapitole 3.1, v souvislosti s problematickou formulací § 154 NOZ), neboť výslovně vypočítává ty povinnosti člena voleného orgánu kapitálové společnosti, které se vztahují rovněž na zástupce právnické osoby-člena orgánu (§ 46 odst. 4 a § 69 ZOK). Zahraniční úpravy si zpravidla vystačí s konstatováním, že zástupce podléhá stejným povinnostem jako člen orgánu (viz úprava francouzská, belgická, lucemburská, španělská, rumunská, maďarská).

Domnívám se však, že v tomto případě není konkrétnost české úpravy na škodu, leč je třeba mít na paměti, že se jedná o taxativní výčet, a proto stanoví-li zákonodárce členovi voleného orgánu obchodní korporace (nebo ve vztahu k němu) určitou povinnost (ať již v ZOK či jiném právním předpise), kterou bude chtít vztáhnout i na zástupce právnické osoby-člena orgánu, musí tak učinit vždy výslovně (na rozdíl od stanovení určitého požadavku či předpokladu pro výkon funkce, který se naopak na zástupce bude aplikovat na základě ust. § 46 odst. 3 ZOK vždy, nestanoví-li zvláštní zákon jinak).

Tím ovšem výčet povinností zástupce nekončí. Je nutné zdůraznit, že specifická úprava zastoupení právnické osoby při výkonu funkce člena voleného orgánu (§ 154 NOZ) nic nemění na tom, že vůle právnické osoby se bude utvářet standardním způsobem – je třeba odlišovat tvorbu vůle a její projev navenek vůči třetím osobám. Právnická osoba proto bude oprávněna udělovat svému zmocněnci pokyny,

resp. „zastupující“ člen vícečlenného statutárního orgánu bude vázán kolektivním rozhodnutím o tom, jak má při výkonu funkce jménem právnické osoby postupovat. Tato vnitřní opatření nebudou mít účinky vůči třetím osobám, zástupce sám ale bude povinen je dodržovat, jinak bude právnické osobě odpovídat za škodu, kterou jí jejich nedodržením způsobí. Pokud však zástupce shledá, že by dodržení pokynu či rozhodnutí vedlo k porušení zájmu kapitálové společnosti, v jejímž orgánu právnickou osobu zastupuje, a právnická osoba-člen orgánu přesto na pokynu či rozhodnutí trvá, nelze po něm požadovat, aby ve funkci zástupce setrval a nesl případné následky porušení povinnosti jednat vůči kapitálové společnosti s péčí řádného hospodáře.

Lze zhodnotit, že ujmout se funkce zástupce právnické osoby, která je členem voleného orgánu kapitálové společnosti, znamená převzít na sebe velkou dávku zodpovědnosti a rizika, zcela srovnatelnou jako v případě vlastního členství v daném orgánu, aniž by měl přítom zástupce „volné ruce“ v tom, jakým způsobem bude obsah funkce člena voleného orgánu realizovat, neboť bude vždy povinen respektovat zájmy zastoupené právnické osoby a řídit se jejími pokyny, resp. rozhodnutími. Současně ale musí dbát na to, co je v zájmu kapitálové společnosti, v jejímž orgánu právnickou osobu zastupuje, a zda jsou případné pokyny ze strany zastoupeného v souladu s péčí řádného hospodáře, kterou je směrem k dané kapitálové společnosti povinen vynakládat – pokud své povinnosti vůči kapitálové společnosti poruší, nezbaví se příslušné odpovědnosti jen poukazem na to, že pouze „plnil příkazy“ ze strany právnické osoby, kterou zastupuje.

Zástupce se tak ocitá v poměrně nezáviděníhodné pozici, uprostřed směsice zájmů svých, zájmů kapitálové společnosti a zájmů právnické osoby, která je členem jejího orgánu. Všechny tyto zájmy musí neustále pečlivě vyhodnocovat a eventuálně také řádně notifikovat a řešit jejich možný střet. Následky jednání v rozporu s péčí řádného hospodáře, které jej mohou postihnout, jsou dle platné právní úpravy velmi tvrdé a v krajním případě mohou zahrnovat i ničím neomezené ručení za dluhy kapitálové společnosti (§ 68 ZOK). Zejména zmocněnci právnické osoby-člena orgánu, kteří jsou vůči ní současně v zaměstnaneckém poměru, si proto musejí být dobře vědomi toho, že při výkonu funkce zástupce dle § 154 NOZ nejsou za žádných okolností chráněni omezenou odpovědností (limitovanou výší náhrady škody) vyplývající z pracovněprávních předpisů²⁵⁴.

²⁵⁴ Ust. § 257 a § 258 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

3.3.2 Solidární odpovědnost právnické osoby-člena orgánu a jejího zástupce

Po vzoru zahraničních úprav (zj. francouzské) stanoví zákon o obchodních korporacích také solidární odpovědnost zástupce a právnické osoby, kterou zastupuje, za újmu jím způsobenou obchodní korporaci při výkonu funkce člena voleného orgánu jménem této právnické osoby (§ 46 odst. 3 ZOK věta za středníkem). Jedná se o specifický projev odpovědnosti za výběr vhodné osoby (*culpa in eligendo*), kterou má právnická osoba-člen orgánu vůči kapitálové společnosti ohledně osoby, která ji bude dle ust. § 154 NOZ v jejím orgánu zastupovat. Vybrat na tuto pozici vhodnou osobu a následně dohlížet na to, jak tato osoba realizuje svěřenou činnost, je součástí péče řádného hospodáře, s níž je právnická osoba povinna svou funkci člena orgánu vykonávat.

Způsobí-li tedy zástupce právnické osoby-člena orgánu kapitálové společnosti újmu, lze se její náhrady domáhat vždy také po této právnické osobě. Zástupce a právnická osoba jsou povinni plnit jeden za všechny a všichni za jednoho; poškozená společnost může požadovat celé plnění nebo jeho libovolnou část jen na zástupci, nebo jen na právnické osobě, nebo na obou spoludlužnících současně (§ 1872 odst. 1 NOZ). Nahradí-li jeden z nich více, než činí jeho podíl, může posléze vůči druhému spoludlužníkovi uplatnit regresní nárok (§ 1876 odst. 2 NOZ ve spojení s § 1875 NOZ).

Tato zdvojená odpovědnost, tj. možnost obchodní korporace domáhat se náhrady újmy způsobené jí členem jejího orgánu ne po jednom, ale po dvou subjektech, a tím logicky dvojnásobně vyšší šance na její uspokojení, je jednou z hlavních výhod členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových obchodních společností (viz dále oddíl 4.1.2 této diplomové práce).

3.3.3 Zápis zástupce do obchodního rejstříku

Dalším důkazem toho, že zákonodárce hledí na zástupce právnické osoby zásadně stejnou optikou, jako kdyby byl sám členem orgánu, je fakt, že údaje o zástupci jsou dle ust. § 25 odst. 1 písm. g) a h) zákona o veřejných rejstřících skutečností zapisovanou do obchodního rejstříku. Je-li tedy členem statutárního nebo kontrolního orgánu kapitálové společnosti právnická osoba, zapisují se do obchodního rejstříku jak údaje o této právnické osobě, tak o fyzické osobě, která ji při výkonu funkce zastupuje;

zápis má v obou případech deklaratorní povahu. Zástupce je proto i po formální stránce v obdobném postavení jako samotný člen orgánu.

Povinnost zápisu se dle mého názoru vztahuje nejen na zmocněnce, ale i na člena statutárního orgánu právnické osoby, a to bez ohledu na to, zda se dá jeho totožnost a oprávnění zastupovat právnickou osobu-člena orgánu dohledat ve veřejném rejstříku. Zákon o veřejných rejstřících totiž mezi dvěma „typy“ zástupců dle § 154 NOZ nerozlišuje a stanoví povinnost zápisu ve vztahu k „osobě, která právnickou osobu zastupuje“ (což činí jak zmocněnec, tak člen statutárního orgánu).

Pokud dojde k situaci popsané v podkapitole 3.1, kdy právnická osoba-člen orgánu nezmocní fyzickou osobu, aby ji v orgánu zastupovala, žádný ze členů statutárního orgánu není fyzickou osobou a dle ust. § 154 NOZ by ji tak měla zastupovat osoba právnická, nelze takovou právnickou osobu v žádném případě zapsat jako zástupce do obchodního rejstříku, neboť – znovu zdůrazňuji – zástupcem může být jen fyzická osoba (§ 152 odst. 2 věta druhá NOZ), což plně reflektuje i zákon o veřejných rejstřících, když mezi zapisovanými skutečnostmi uvádí zástupcovu jméno a adresu pobytu (popř. také bydliště) a nikoliv jeho název a sídlo. Do obchodního rejstříku by se v takovém případě měla zapsat fyzická osoba, k níž se dospěje analogickou aplikací § 154 NOZ.

Ačkoliv to české právní předpisy (na rozdíl třeba od francouzských) výslovně nestanoví, měla by právnická osoba neprodleně po svém zvolení do funkce oznámit kapitálové společnosti, kdo ji bude zastupovat, poskytnout ji k tomu všechny potřebné podklady a informovat ji o veškerých případných změnách těchto údajů, aby daná společnost mohla řádně splnit svoje povinnosti vůči obchodnímu rejstříku. Jsem toho názoru, že rejstříkový soud by neměl rozhodnout o zápisu právnické osoby jako člena voleného orgánu kapitálové společnosti do obchodního rejstříku, dokud mu nebude doloženo, která fyzická osoba zastupuje právnickou osobu při výkonu funkce²⁵⁵. Je mi však známo, že rozhodovací praxe českých rejstříkových soudů je ve vztahu k této otázce značně nejednotná. Nelze proto vyloučit, že tato skutečnost nebude – v rozporu se zákonem – v obchodním rejstříku zapsána (tj. nebude veřejně dostupná).

²⁵⁵ Neobsahuje-li návrh na zápis do obchodního rejstříku údaje o zástupci a nebude-li na výzvu soudu řádně doplněn, domnívám se, že je třeba jej odmítnout dle ust. § 86 písm. c) ZVR jako návrh, který neobsahuje všechny předepsané náležitosti. Návrhu na výmaz zástupce z obchodního rejstříku oproti tomu bude rejstříkový soud povinen vyhovět vždy, bude-li mu řádně doložen zánik zástupčího oprávnění dané osoby, tedy i tehdy, nenavrhuje-li se současně zápis nového zástupce (viz závěry obsažené v usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. února 2001, sp. zn. 7 Cmo 271/2000, kdy soud rozhodl o výmazu člena statutárního orgánu, ačkoliv ještě nebyl ve své funkci nahrazen) – stav zapsaný v obchodním rejstříku má být totiž vždy v souladu se stavem skutečným.

Rovněž povinnost zápisu zástupce do obchodního rejstříku má svůj původ ve francouzském právu. Slouží k ochraně třetích osob, ale současně vychází z myšlenky, že právnická osoba si má vybrat *jednoho stálého zástupce (représentant permanent)*, tj. osobu, která bude mít výhradní právo (a současně povinnost) ji reprezentovat při výkonu funkce, a to dlouhodobě, ideálně po celou dobu jejího funkčního období. Tento koncept ve své ryzí (originální) podobě vylučuje, aby si právnická osoba zvolila více zástupců; dle české právní úpravy však zřejmě nelze tuto možnost předem zcela vyloučit (viz následující podkapitola).

3.4 Pluralita zástupců právnické osoby?

Důvodů, proč francouzská právní úprava a další úpravy z ní vycházející neumožňují, aby byla právnická osoba při výkonu funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti zastoupena více osobami, je hned několik a byly podrobněji rozebrány v první kapitole. Patří mezi ně zejména snaha zabránit rozměňování povinností spojených s výkonem funkce zástupce mezi více osob²⁵⁶ a snaha o zajištění maximálně stabilního, ustáleného a koncepčního výkonu funkce člena voleného orgánu, čehož lze v případě výhradního a stálého zastupování jednou fyzickou osobou dosáhnout mnohem snadněji, než pokud dochází k častému střídání osob, které právnickou osobu v orgánu zastupují. Současně to koresponduje s nosnou myšlenkou francouzské úpravy členství právnické osoby ve voleném orgánu kapitálové společnosti, kterou je co nejvíce přiblížit a připodobnit výkon funkce člena orgánu právnickou osobou k výkonu takové funkce fyzickou osobou.

Jinak je tomu v angloamerickém právním prostředí. Právní úpravy zemí *common law* (pokud umožňují členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností) neobsahují požadavek, aby právnická osoba-člen orgánu určila jednu konkrétní fyzickou osobu, která ji bude při výkonu funkce zastupovat, natož aby se zástupce právnické osoby zapisoval do obchodního rejstříku. Ba naopak, to, že se v reprezentování právnické osoby při výkonu funkce mohou střídát různé fyzické osoby, je považováno za jednu z velkých výhod tohoto uspořádání (k tomu podrobněji viz

²⁵⁶ Př.: Pokud jednáním člena orgánu, který je právnickou osobou a jehož zastupuje vícero zástupců, vznikne kapitálové společnosti újma (např. v důsledku chyb v řízení), mohou jednotliví zástupci „házet vinu“ jeden na druhého a dokázat porušení povinností konkrétnímu zástupci může být značně obtížné, zvláště došlo-li ke vzniku újmy až v důsledku souhrnu několika různých opatření, jež byla učiněna různými zástupci, aniž by jednotlivá opatření sama o sobě nutně naplnila intenzitu jednání v rozporu s péčí řádného hospodáře.

oddíl 4.1.1). Je však nutné brát v úvahu, že tyto právní úpravy nestanovují žádné zvláštní požadavky ani povinnosti, které by osoby zastupující právnickou osobu při výkonu funkce musely splňovat, resp. dodržovat – jde o koncepčně zcela odlišný přístup než v případě kontinentálního práva.

Přestože česká úprava členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností ideově vychází z civilistických právních úprav, formulace § 154 NOZ je značně svérázná a odpověď na otázku, zda může právnickou osobu při výkonu funkce zastoupit více zmocněnců či více členů statutárního orgánu, tak není vůbec jednoznačná. S ohledem na použití singuláru („fyzickou osobu“, „člen“) bychom čistě jazykovým výkladem došli k závěru, že to možné není. Na druhou stranu je nutné vycházet z ústavní zásady legální licence, dle které platí, že „co není zákonem zakázáno, je dovoleno“ (čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR), a která je pro oblast soukromého práva rozvedena v ust. § 1 odst. 2 NOZ.

Možnost, aby právnickou osobu zastupovalo v orgánu více zástupců, není zákonem výslovně zakázána. Takový stav zjevně nebude ani v rozporu s dobrými mravy nebo s veřejným pořádkem; zůstává otázkou, zda by nebyl v rozporu s obsahem a smyslem samotného § 154 NOZ, kteréžto ustanovení je dle mého názoru třeba považovat za regulující statusovou otázku, a tudíž kogentní (§ 1 odst. 2 NOZ věta za středníkem).

Základním východiskem k řešení otázky plurality zástupců budou právní názory J. Dědiče a J. Lasáka, kteří se doposud jako jediní k této problematice komplexněji vyjádřili²⁵⁷. Ti dovozují, že nedojde-li ke zmocnění fyzické osoby k zastupování právnické osoby v orgánu a statutární orgán této právnické osoby je kolektivní, vzniká dle § 154 NOZ zástupčí oprávnění *každému* členovi statutárního orgánu²⁵⁸ (obdobný závěr by pravděpodobně platil v případě, kdy má právnická osoba více monokratických statutárních orgánů). To by znamenalo, že pokud je členem voleného orgánu například akciová společnost s pětičlenným představenstvem, stává se zástupcem právnické osoby

²⁵⁷ DĚDIČ, LASÁK 2013, op. cit. sub. 247. DĚDIČ, J., LASÁK, J. Právnická osoba jako člen orgánu obchodní korporace – vybrané otázky (2. část). *Obchodněprávní revue*. 2014, roč. 6, č. 1, s. 1–5. ISSN 1803-6554.

²⁵⁸ DĚDIČ, LASÁK 2013, op. cit. sub. 247, str. 310. I. Štenglová a B. Havel k tomuto uvádějí, že v případě kolektivního statutárního orgánu „bude zřejmě moci zastupovat právnickou osobu *kterýkoliv* jeho člen“ (ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK 2013, op. cit. sub. 230, str. 126). Z toho ovšem nevyplývá zcela jasně, zda tím myslí kterýkoliv ve smyslu každý člen (tj. všichni způsobilí členové statutárního orgánu jsou zástupci a mohou ze zákona právnickou osobu v orgánu zastupovat), nebo kterýkoliv z nich v tom smyslu, že není třeba dodržet stanovený způsob jednání kolektivního orgánu (tedy, že může právnickou osobu zastupovat i takový člen statutárního orgánu, který jinak není oprávněn jednat za společnost vůbec nebo alespoň ne samostatně), nebo obojí.

ve smyslu § 152 odst. 2 věta druhá NOZ, § 46 odst. 3 a 4 ZOK a § 25 odst. 1 písm. g) a h) ZVR každý člen jejího představenstva, který splňuje zákonné předpoklady – tedy právnická osoba bude mít až pět zástupců a všichni by měli být jako zástupci zapsáni v obchodním rejstříku. Na to navazují J. Dědič s J. Lasákem s názorem, že není vyloučeno ani to, aby měla právnická osoba-člen orgánu více smluvních zástupců, tj. aby dle § 154 NOZ zmocnila k zastupování v orgánu více fyzických osob – šlo by v takovém případě o obdobnou situaci, jako když právnickou osobu zastupuje ve voleném orgánu kapitálové společnosti více členů jejího statutárního orgánu²⁵⁹. Dle jejich mínění tedy přichází v úvahu jak pluralita zástupců smluvních (zmocněnců), tak zákonných (členů statutárního orgánu).

Tato interpretace do značné míry koresponduje s názory, které byly v teorii vyjádřeny ve vztahu k obdobné problematice obsažené v obchodním zákoníku. Nutno však podotknout, že komentářová literatura k ust. § 76 odst. 3 ObchZ, resp. § 71 odst. 2 věta pátá ObchZ, se k otázkám, kdo vykonává práva a povinnosti společníka (resp. funkci) v případě kolektivního statutárního orgánu nebo zda je statutární orgán oprávněn pověřit touto činností více zástupců, vyjadřovala jen velmi sporadicky. I. Štenglová v komentáři k ust. § 76 odst. 3 ObchZ dovozovala, že v postavení společníka mohli v případě kolektivního statutárního orgánu vystupovat obecně *všichni* jeho členové splňující podmínky obsažené v § 76 odst. 2 ObchZ, v konkrétním případě vždy však jen jeden z nich²⁶⁰. Takovému závěru o přípustné pluralitě „zástupců“ nasvědčoval i fakt, že byla-li statutárním orgánem nebo jeho členem právnická osoba, zapisovala se do obchodního rejstříku dle § 35 písm. f) věta za středníkem ObchZ též jména a bydliště *osob*, které byly jejím statutárním orgánem nebo jeho členem.

Ocitla-li se před rekodifikací – ojedinele – právnická osoba v postavení likvidátora (resp. jednatele, člena představenstva nebo dozorčí rady²⁶¹), naznačoval možnou pluralitu osob, oprávněných jednat jménem právnické osoby v orgánu, sám zákonný text – dle § 71 odst. 2 věta pátá ObchZ vykonávala funkci jménem právnické osoby jí určená fyzická osoba, jinak její statutární orgán, popř. *jeho členové*. Z toho komentářová literatura opět dovozovala, že v případě kolektivního statutárního orgánu

²⁵⁹ DĚDIČ, LASÁK 2014, op. cit. sub. 257, str. 4.

²⁶⁰ I. Štenglová in ŠTENGLOVÁ, PLÍVA, TOMSA 2010, op. cit. sub. 199, str. 310.

²⁶¹ Ust. § 194 odst. 2 a na něj odkazující ust. § 135 odst. 2, § 138 odst. 2, § 200 odst. 3 ObchZ.

nebo více individuálních statutárních orgánů náležel výkon funkce jménem právnické osoby více fyzickým osobám – každému z těchto členů, resp. každému orgánu²⁶².

Nicméně, dle obchodního zákoníku nebyly fyzické osoby vykonávající jménem právnické osoby její společnická práva a povinnosti (a tedy i funkci statutárního orgánu), resp. funkci (člena) voleného orgánu obchodní společnosti, subjektem žádných speciálních povinností – na rozdíl od dnešní úpravy obsažené v zákoně o obchodních korporacích, kdy mají všechny osoby zastupující právnické osoby ve volených orgánech obchodních korporací povinnost jednat s péčí řádného hospodáře a další povinnosti dle § 46 odst. 4 ZOK. Tento rozdíl považuji za klíčový a spatřuji v něm jedno z hlavních úskalí názorů na možnou pluralitu zástupců reprezentovaných výše (a je též důvodem, proč se přikláním k závěru, že dle nové právní úpravy pluralita zástupců přípustná není).

Přijmeme-li totiž výklad, že v případě absence zmocnění fyzické osoby vzniká automaticky ze zákona, dle § 154 NOZ, zástupčí oprávnění každému, k výkonu funkce zástupce způsobilému, členovi statutárního orgánu (jde-li o orgán kolektivní nebo má-li právnická osoba více individuálních statutárních orgánů), neznamená to jen tu „výhodu“, že právnickou osobu může zastoupit libovolný člen jejího statutárního orgánu, ale rovněž to, že na každého z nich dopadá ust. § 46 odst. 3 a 4 ZOK. Nedomnívám se však, že bylo záměrem zákonodárce, aby se vždy, když právnickou osobu nebude v orgánu zastupovat zmocněnec, nýbrž člen jejího statutárního orgánu, vztahovaly zákaz konkurence, povinnost notifikovat možný střet zájmů, následky porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře atd. na *všechny* členy jejího statutárního orgánu. Takový důsledek však plyne z výše uvedeného výkladu, neboť každý člen statutárního orgánu by byl v postavení zástupce právnické osoby, a tedy i subjektem všech těchto povinností²⁶³.

Lze samozřejmě namítnout, že takové situaci by bylo možno jednoduše předejít ustanovením zmocněnce, neboť pak by se pravidlo o zastoupení členem statutárního orgánu neuplatnilo. I tato námitka má ovšem své slabiny, uvážíme-li, že fyzická osoba, která by byla způsobilá k výkonu funkce zástupce a zároveň ochotná se této funkce

²⁶² I. Štenglová in ŠTENGLOVÁ, PLÍVA, TOMSA 2010, op. cit. sub. 199, str. 296.

²⁶³ Podle mého názoru totiž nelze hledět na fyzickou osobu jako na zástupce právnické osoby pouze ve chvílích, kdy zástupčí oprávnění skutečně realizuje (např. dostaví se na zasedání orgánu), ale po celé časové období, kdy mu zástupčí oprávnění náleží. To vyplývá i z povahy povinností, které zákon zástupci ukládá (§ 46 odst. 4 ZOK) – jedná se o povinnosti, které je třeba dodržovat soustavně. Tyto povinnosti se proto nemohou přenášet z jednoho člena statutárního orgánu na druhého podle toho, který z nich zrovna v konkrétním případě právnickou osobu při výkonu funkce zastupuje.

ujmout, nemusí být vždy (okamžitě) k dispozici, a také že v mnoha případech bude zájem na tom, aby právnickou osobu v orgánu zastupoval právě některý ze členů jejího statutárního orgánu, který ovšem dle mého názoru nemůže být současně jejím zmocněncem²⁶⁴ (s výjimkou zmocnění k určitému právnímu jednání dle ust. § 164 odst. 2 in fine NOZ²⁶⁵), a tedy ani zmocněncem dle ust. § 154 NOZ²⁶⁶. Z toho vyplývá, že přestože by byla vůle taková, aby právnickou osobu zastupoval při výkonu funkce člena orgánu pouze jeden ze členů jejího kolektivního statutárního orgánu (resp. člen pouze jednoho z více statutárních orgánů), stali by se zástupci právnické osoby *ex lege* i ostatní způsobilí členové kolektivního statutárního orgánu (resp. členové ostatních statutárních orgánů). Takováto vnucená pluralita zákonných zástupců mi připadá nelogická, jdoucí proti vůli zúčastněných stran a absolutně se neslučující se smyslem ust. § 154 NOZ.

Neexistoval by však zřejmě právní nástroj, jak ji vyloučit. Z právních předpisů vyplývá, že zástupčí oprávnění člena statutárního orgánu nelze omezit (§ 164 odst. 1 NOZ, § 47 ZOK). V souladu s tím sami J. Dědič s J. Lasákem dovozují, že případné rozhodnutí kolektivního statutárního orgánu o tom, který z jeho členů má právnickou osobu při výkonu funkce zastupovat (není-li zmocněnce), by nemělo vliv na zástupčí oprávnění ostatních členů tohoto orgánu²⁶⁷. Jinými slovy, vnitřní pravidla právnické osoby ohledně toho, který z členů jejího kolektivního statutárního orgánu, resp. člen kterého z jejích statutárních orgánů, ji má při výkonu funkce zastupovat, by nepůsobila navenek vůči třetím osobám, nýbrž jen jako vnitřní omezení. Z pohledu třetích osob by tak byl za všech okolností zástupcem právnické osoby každý způsobilý člen statutárního orgánu, a to dokud by k zastupování právnické osoby v orgánu nebyla zmocněna jiná fyzická osoba (což by byl jediný způsob, jak v daném případě zabránit pluralitě zákonných zástupců, resp. pluralitě zástupců vůbec).

Znovu však zdůrazňuji, že funkce zástupce s sebou nese pouze zástupčí oprávnění, ale také významné povinnosti a odpovědnost (§ 46 odst. 3 a 4 ZOK).

²⁶⁴ I po rekodifikaci dle mého názoru ob stojí argumenty Nejvyššího soudu ČR uvedené v rozsudku ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 31 Odo 11/2006, a rozsudku ze dne 25. 1. 2011, sp. zn. 32 Cdo 4133/2009 – bylo by popřením právní úpravy odpovědnosti a ručení členů statutárních orgánů, kdyby mohl člen statutárního orgánu zastupovat právnickou osobu nejen z titulu své funkce, ale současně na základě zmocnění jako její smluvní zástupce, a vymanit se tak z tohoto zvláštního odpovědnostního režimu.

²⁶⁵ Domnívám se, že zmocnění k zastupování právnické osoby ve voleném orgánu jiné právnické osoby není zmocněním k určitému právnímu jednání, neboť je příliš široké a nesplňuje kritérium určitosti. Výjimky ze zákonného zákazu je třeba vždy vykládat restriktivně. Srov. názor I. Štenglové in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK 2013, op. cit. sub. 230, str. 128: „(...) zmocnění pro zastupování v určitém okruhu případů (např. ve všech věcech týkajících se uzavírání smluv s dodavateli) udělit nelze.“

²⁶⁶ Opačný názor vyjádřil J. Lasák in LAVICKÝ 2014, op. cit. sub. 234, str. 795.

²⁶⁷ DĚDIČ, LASÁK 2013, op. cit. sub. 247, str. 311.

Člen statutárního orgánu právnické osoby, který je současně jejím zástupcem ve voleném orgánu kapitálové společnosti, je povinen jednat vůči oběma s péčí řádného hospodáře (§ 159 NOZ, § 46 odst. 4 ZOK). Z tohoto důvodu působí výše uvedený závěr ještě absurdněji, neboť člen statutárního orgánu právnické osoby, který by nebyl dle jejího vnitřního pravidla oprávněn ji zastupovat v orgánu kapitálové společnosti (docházet na zasedání orgánu, hlasovat, činit vše potřebné a rozumně předpokladatelné k odvrácení jejího úpadku, jde-li o statutární orgán, apod.), by logicky nemohl dostát své povinnosti jednat vůči předmětné kapitálové společnosti s péčí řádného hospodáře; na druhou stranu, pokud by právnickou osobu v orgánu zastoupil, ač by k tomu s ohledem na existující vnitřní omezení nebyl oprávněn, jednal by v rozporu s péčí řádného hospodáře vůči „své“ právnické osobě. Nacházel by se tak ve zcela patové situaci, kdy by žádným způsobem nemohl řádně dostát všem svým zákonným povinnostem.

S ohledem na výše uvedené se proto domnívám, že ust. § 154 NOZ nelze vykládat tak, že pokud právnická osoba nezmocní fyzickou osobu, aby ji ve voleném orgánu jiné právnické osoby zastupovala, a pokud existuje více členů statutárního orgánu, způsobilých ji v orgánu zastupovat, vzniká ze zákona zástupčí oprávnění každému z nich. Osobně bych dané ustanovení interpretovala tak, že zástupčí oprávnění vznikne členovi statutárního orgánu *ex lege* jen tehdy, je-li pouze jeden takový, který splňuje zákonné požadavky pro výkon funkce zástupce (např. právnická osoba má jeden monokratický statutární orgán nebo sice tříčlenný statutární orgán, ale dva jeho členové jsou právnickými osobami). Bude-li způsobilých členů statutárního orgánu více, stane se podle mého názoru zástupcem pouze ten z nich, kterého právnická osoba určí – ať již výslovně či konkludentně (např. tím, že jej vyšle na zasedání orgánu). Pokud jej neurčí, nebude svou funkci vykonávat s péčí řádného hospodáře.

Zbývá zodpovědět otázku, zda může právnická osoba zmocnit více fyzických osob, resp. určit více členů statutárního orgánu, k tomu, aby ji zastupovali při výkonu funkce. Přikláním se k závěru, že to možné není, tedy že pluralita zástupců není přípustná v jakékoliv podobě – ať by šlo o zástupce smluvní či zákonné, ať by šlo o zastoupení právnické osoby-člena orgánu uvnitř či vně kapitálové společnosti, ať by byli zástupci oprávněni zastupovat právnickou osobu-člena orgánu samostatně či společně. Tento svůj názor zastávám opět především s ohledem na existenci speciálního

povinnostního a odpovědnostního režimu, kterému zástupci právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností podléhají (§ 46 odst. 3 a 4 ZOK).

Z logiky věci totiž vyplývá, že v konkrétní záležitosti může právnickou osobu při výkonu funkce zastoupit vždy jen jedna fyzická osoba – např. vykonat na zasedání orgánu hlasovací právo, zastoupit jménem právnické osoby společnost před soudem atp. Je samozřejmě vyloučeno, aby bylo za jednoho člena orgánu hlasováno vícekrát proto, že má více zástupců se samostatným zástupčím oprávněním, či aby např. jeho jménem uzavřel za společnost v téže věci samostatnou smlouvu každý z jeho zástupců atd. Judikatura již také dříve dovodila, že právnickou osobu nemůže na jednání orgánu zastoupit více osob ani na základě společného zmocnění²⁶⁸. Ačkoliv se v posuzovaném případě jednalo o zastoupení společníka na valné hromadě, logický výklad uvedený Nejvyšším soudem je dle mého názoru použitelný i ve vztahu k jiným (voleným) orgánům společnosti²⁶⁹. Společné zastoupení více osobami by tudíž připadalo v úvahu snad jen v některých případech zastoupení právnické osoby-člena orgánu vně společnosti – je ovšem přípustné, aby se tímto způsobem (prakticky z vůle člena orgánu) rozšiřoval počet osob, který je vyžadován zákonem, resp. zakladatelským právním jednáním, k právnímu jednání za kapitálovou společnost?²⁷⁰ Minimálně by to nebylo vůbec praktické ani hospodárné.

Jak tedy může každý z více zástupců vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře, pokud nemůže plně realizovat veškerá práva a povinnosti s ní spojená? Zástupce má ze zákona stejné povinnosti jako plnoprávný člen orgánu – ten však na rozdíl od něj bude mít vždy možnost zúčastnit se zasedání orgánu, přednést na něm své názory, hlasovat o návrhu, nechat si do zápisu zaznamenat svůj odchylný názor apod. Z více zástupců takto bude moci učinit vždy jen jeden z nich. Problém by tedy nastal pokaždé, pokud by měli zástupci odlišné představy o tom, jak by měla být funkce jménem právnické osoby vykonávána (např. jak hlasovat o návrhu týkajícím se klíčové otázky obchodního vedení společnosti), a nedokázali se dohodnout na společném řešení, které by následně jeden z nich prezentoval. I J. Dědič s J. Lasákem soudí, že pokud by

²⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. 29 Odo 215/2002.

²⁶⁹ Nejvyšší soud judikoval, že výkon práv na valné hromadě společně více osobami nelze připustit mj. proto, že „(...) z takového postupu by vznikaly neřešitelné situace tam, kde by jednání těchto osob směřovalo proti sobě (zejména pokud by jedna z těchto osob hlasovala pro přijetí usnesení valné hromady a druhá proti) (...)“.

²⁷⁰ Např.: dle stanov akciové společnosti zastupují společnost vždy společně dva členové představenstva. Pokud je jedním z těchto členů právnická osoba, která dle § 154 NOZ zmocní tři fyzické osoby, aby ji *společně* zastupovaly v orgánu, bude rázem k právnímu jednání za akciovou společnost třeba společné jednání čtyř osob (přestože vůle společníků jednoznačně směřovala k zavedení pravidla „čtyř očí“).

na jednání příslušného orgánu dorazilo více zástupců s individuálním zástupčím oprávněním, aniž by se dohodli, který z nich právnickou osobu zastoupí, neměla by kapitálová společnost umožnit výkon zástupčího oprávnění žádnému z nich²⁷¹. Zástupce by tedy objektivně nemohl dostát své zákonné povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře (např. zúčastnit se zasedání orgánu a hlasovat proti uzavření z jeho pohledu pro společnost krajně nevýhodné smlouvy).

Z výše uvedeného důvodu – posuzováno v kontextu příslušných ustanovení právních předpisů a s ohledem na nutnost vykládat právní normy spolu související ve vzájemné shodě, nepovažuji interpretaci připouštějící pluralitu zástupců právnické osoby ve voleném orgánu kapitálové společnosti za správnou.

Na základě použití jazykové, srovnávací a teleologické výkladové metody proto dospívám k závěru, že ustanovení více zástupců právnické osoby-člena orgánu je v rozporu s kogentním ustanovením zákona, a proto nepřípustné (§ 154 NOZ ve spojení s § 1 odst. 2 věta za středníkem NOZ). Právnickou osobu může dle mého názoru zastupovat ve voleném orgánu kapitálové společnosti vždy pouze jedna fyzická osoba – jeden zmocněnec, nebo jeden člen jejího statutárního orgánu; to nebrání tomu, aby právnická osoba svého zástupce kdykoliv v průběhu svého funkčního období změnila.

Standardní způsob zastupování právnické osoby členy statutárního orgánu, stanovený v zakladatelském právním jednání a zapsaný v obchodním rejstříku, se pro její zastupování ve voleném orgánu kapitálové společnosti neuplatní (specialita § 154 NOZ k § 164 odst. 2 NOZ). Právnickou osobu bude moci zastoupit kterýkoliv člen statutárního orgánu, splňuje-li zákonné předpoklady pro výkon funkce zástupce²⁷². Jedná se o zákonnou výjimku, podobně jako v případě zastupování právnické osoby při právních jednáních se zaměstnanci (§ 164 odst. 3 NOZ) nebo zastupování právnické osoby v občanském soudním řízení (§ 21 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu²⁷³).

²⁷¹ DĚDIČ, LASÁK 2014, op. cit. sub. 257, str. 4.

²⁷² Shodně I. Štenglová a B. Havel in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK 2013, op. cit. sub. 230, str. 119. Opačný názor uvedli J. Dědič s J. Lasákem in DĚDIČ, LASÁK 2014, op. cit. sub. 257, str. 5.

²⁷³ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

4. Výhody, nevýhody a rizika spojená s členstvím právnických osob ve volených orgánech kapitálových obchodních společností

V závěrečné kapitole svojí diplomové práce bych ráda prezentovala, jaké jsou zahraniční zkušenosti s obsazováním právnických osob do funkcí členů volených orgánů kapitálových společností. V některých státech funguje tento koncept již dlouhou řadu let a za tu dobu se dobře vykrytalizovaly jeho hlavní klady a zápory v porovnání s „klasickým“ výkonem funkce člena orgánu fyzickou osobou. Zhodnotím, které z nich najdou svůj odraz také v českém právním prostředí, a jaké další výhody, příp. rizika, s sebou tato novinka přináší.

4.1 Argumenty pro zvolení právnické osoby do funkce člena orgánu

4.1.1. Větší flexibilita a efektivita, odbornější výkon funkce a ušetření nákladů

Snížení administrativních nákladů, možnost zajistit výkon funkce člena orgánu prostřednictvím většího počtu fyzických osob a s tím spojená větší flexibilita a eventuálně také vyšší odbornost při výkonu funkce, jsou nejčastěji skloňované výhody obsazení právnické osoby do funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti v zemích *common law*. Nicméně, hned zkraje je nutné konstatovat, že v zemích kontinentálního práva (včetně České republiky) jsou tyto přednosti do jisté míry negovány požadavkem právních předpisů na určení konkrétního (a stálého) zástupce právnické osoby v orgánu.

Jak bylo uvedeno v první kapitole, právo obchodních společností zemí angloamerického práva, které připouštějí zvolení právnické osoby do funkce *directora*, neobsahuje pro tento případ žádnou speciální právní úpravu, tj. právo nerozlišuje, zda je *directorem* fyzická nebo právnická osoba, právní úprava je jednotná a vztahuje se bez rozdílu na všechny členy orgánu. Jak právnická osoba zabezpečí (po lidské stránce) výkon funkce je čistě její vnitřní záležitostí, právo si všímá pouze této právnické osoby jako člena orgánu a nikoliv také fyzických osob, které jejím jménem funkci vykonávají. Právnická osoba bude mít zpravidla (nejedná-li se jen o „skořápku“, která neprovozuje žádnou činnost – tzv. *shell company*) k dispozici širokou základnu fyzických osob, které

ji budou moci při výkonu funkce dostatečně kvalifikovaně zastoupit – členové jejího řídicího orgánu, další vysocí manažeři, právní zástupci, zaměstnanci, externí odborníci a další. To umožňuje značnou flexibilitu a maximálně profesionální a efektivní výkon funkce, neboť pro každou jednotlivou záležitost právnické osoby-člena orgánu lze vybrat z více osob tu, která bude v dané věci a v danou chvíli, vzhledem ke svým odborným znalostem, profesním zkušenostem, aktuálnímu pracovnímu vytížení, místní dostupnosti atd., nejvhodnějším zástupcem. Oproti tomu, je-li členem orgánu fyzická osoba, leží výkon funkce v celém rozsahu jen na této jedné fyzické osobě, tj. jeho kvalita se odvíjí od schopností a možností jediného člověka a každá jeho eventuální dočasná nepřítomnost (např. z důvodu nemoci) se na výkonu funkce negativně projeví (obzvláště, je-li jediným členem orgánu).

Je-li členem voleného orgánu kapitálové společnosti právnická osoba, lze tím také ušetřit velkou část administrativních nákladů. To je dáno výše uvedenou flexibilitou a také tím, že ze strany společnosti požadovanou či jinak potřebnou změnu ve faktickém personálním obsazení funkce (konkrétní fyzickou osobou) lze za určitých podmínek²⁷⁴ učinit prostřednictvím (v rámci) právnické osoby-člena orgánu, tj. aniž by bylo třeba svolávat orgán společnosti oprávněný k volbě a odvolání člena předmětného orgánu a publikovat příslušné změny v obchodním rejstříku, příp. i dalšími způsoby – člen orgánu se totiž *de iure* nemění, mění se jen fyzické osoby, které funkci *de facto* vykonávají. Výměnu jedné fyzické osoby za druhou tak lze v případě, že tyto figurují pouze jako zástupci právnické osoby-člena orgánu a nikoliv jako plnoprávní členové orgánu, provést levněji, méně formálně a více operativně (členy voleného orgánu kapitálové společnosti zpravidla volí a odvolává valná hromada, jejíž svolání může být otázkou týdnů; oproti tomu, o určení zástupce bude běžně rozhodovat statutární orgán právnické osoby-člena orgánu, který zpravidla bude schopný přijmout potřebné rozhodnutí okamžitě).

V prostředí českého práva se výše popsané výhody mohou projevit pouze částečně. Právní předpisy pracují s institutem konkrétně určeného zástupce právnické osoby v orgánu, který se zapisuje do obchodního rejstříku. Ve třetí kapitole jsem navíc dovodila, že není možné, aby právnická osoba měla v jednu chvíli více než jednoho zástupce a aby jakýmkoli způsobem zužovala rozsah jeho zástupčího oprávnění. Tím se

²⁷⁴ Samozřejmě za předpokladu, že společníci kapitálové společnosti mohou ovlivnit, kdo za právnickou osobu, která je členem orgánu této společnosti, funkci reálně vykonává (bude se jednat zj. o případy skupin společností).

značně omezuje výše popsaná flexibilita a variabilita, kdy lze pověřovat různé zástupce víceméně *ad hoc*. Dle českého práva například nebude možné to, aby právnická osoba rozhodla, že ji ve vybrané konkrétní záležitosti (např. při jednáních o uzavření určité smlouvy) zastoupí jiný zástupce než ten, který byl dle § 154 NOZ zmocněn či jinak povolán k tomu, aby ji při výkonu funkce zastupoval (např. proto, že má s daným smluvním partnerem zvláštní osobní vztahy nebo více zkušeností s daným typem transakce) – muselo by dojít ke změně zástupce celkově, tj. k odvolání zmocnění či pověření původního zástupce a určení zástupce nového, který by musel chtít nechtít převzít celou agendu člena orgánu (byť třeba pouze dočasně, např. než se završí jednání, k jejichž vyřízení byl primárně do funkce ustanoven), přičemž tato změna by se v souladu s právem měla také promítnout do zápisu v obchodním rejstříku. Každá taková změna je samozřejmě zpoplatněna, nedochází proto také k takovému ušetření nákladů jako v případě zemí, kde se publikují pouze údaje o právnické osobě jako členovi orgánu a nikoliv též o jejích zástupcích – fyzických osobách.

Výhodou přicházející v úvahu i v podmínkách českého práva je to, že má-li právnická osoba-člen orgánu kolektivní statutární orgán (či více statutárních orgánů), tak přestože za ni v orgánu bude jednat pouze jedna fyzická osoba, může se stále o způsobu výkonu funkce radit a zpravidla o něm bude také rozhodovat²⁷⁵ více erudovaných osob, lze tedy dosáhnout odbornějšího a kvalitnějšího výkonu funkce než v případě, že je členem orgánu fyzická osoba (ve smyslu rčení „víc hlav víc ví“). Relevantním přínosem je též možná, výše popsaná, úspora finančních a časových zdrojů související s možností činit personální změny na postu člena voleného orgánu nepřímo, prostřednictvím právnické osoby jako *de iure* člena tohoto orgánu.

4.1.2. Více osob odpovídajících za řádný výkon funkce

Pokud je členem voleného orgánu kapitálové společnosti fyzická osoba, odpovídá za řádný výkon funkce pochopitelně jen ona a společnost (příp. věřitelé) se mohou uspokojit pouze z jejího majetku. Je-li členem orgánu osoba právnická,

²⁷⁵ Kolektivní statutární orgán právnické osoby bude o způsobu výkonu funkce rozhodovat ve sboru a „zastupující“ člen bude vlastně jen jakýmsi zprostředkovatelem tohoto rozhodnutí – pokud ovšem nedojde současně s pověřením jednoho člena zastupováním právnické osoby v orgánu též k vyčlenění záležitostí spojených s výkonem funkce do jeho výlučné působnosti dle § 156 odst. 2 NOZ.

zakotvují civilistické právní úpravy, včetně české, odpovědnost více subjektů – primárně je samozřejmě odpovědná právnická osoba jako člen orgánu, ale spolu s ní i fyzické osoby, které za ni rozhodovaly a řídily její kroky, neboť, jak známo, za právním jednáním právnické osoby se vždy skrývá vůle a jednání jedné či více fyzických osob. Touto spoluodpovědnou fyzickou osobu je buď určený zástupce právnické osoby při výkonu funkce, anebo nepožadují-li právní předpisy určení konkrétního zástupce (viz úprava holandská a také francouzská – ale pouze ve vztahu k voleným orgánům SAS), pak členové řídicího orgánu právnické osoby. Fyzické osoby odpovídají vždy společně a nerozdílně s právnickou osobou.

Tento odpovědnostní mechanismus zvyšuje šance kapitálové společnosti a jejich věřitelů na uspokojení újmy, která jim v důsledku porušení povinnosti člena voleného orgánu této společnosti vznikla, neboť náhrady se lze domáhat z majetku právnické osoby-člena orgánu i spoluodpovědných fyzických osob. Poukazuje se v této souvislosti zejména na – ve srovnání s osobami fyzickými – „často vyšší ekonomickou sílu“²⁷⁶ právnických osob, která by měla být přínosem vedoucím k řádnému uspokojení poškozených osob. To samozřejmě v obecné rovině platí, pokud právnická osoba, která je členem orgánu, disponuje nějakým majetkem a je solventní. Při cíleném zneužívání právnických osob k protiprávnímu jednání však lze s pravděpodobností hraničící s jistotou očekávat, že právnická osoba-člen orgánu nebude víc než „prázdná skořápka“ bez vlastního majetku.

4.1.3. Možnost těžit ze specifických výhod

V některých zemích poskytují právní předpisy členům volených orgánů kapitálových společností, kteří jsou právnickými osobami, oproti fyzickým osobám v témže postavení určitá zvýhodnění.

Tak například dle francouzského obchodního zákoníku je zakázáno, aby akciová společnost poskytla členovi svého voleného orgánu, generálnímu řediteli či jeho náměstkovi půjčku nebo aby jakoukoli formou zajistila jeho závazek vůči třetí osobě²⁷⁷ (jedná se o regulaci transakcí v konfliktu zájmů, podobnou dřívější úpravě obsažené v ust. § 196a obchodního zákoníku) – z tohoto zákazu jsou ovšem výslovně vyjmuty

²⁷⁶ HAVEL, B. a kol. *Zákon o obchodních korporacích s aktualizovanou důvodovou zprávou rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava : Sagit, 2012. 287 s. ISBN 978-80-7208-923-9, str. 174.

²⁷⁷ Čl. L225-43 a čl. L225-91 CC.

právnícké osoby. Je-li členem správní rady nebo dozorčí rady právnická osoba (jinou z výše uvedených funkcí právnická osoba zastávat nemůže), vztahuje se zákaz pouze na fyzickou osobu, která ji při výkonu funkce zastupuje (*représentant permanent*)²⁷⁸. Dochází tedy k jisté dichotomii, kdy si fyzická osoba, která je členem správní rady nebo dozorčí rady akciové společnosti, od společnosti půjčit atd. nemůže (pod sankcí neplatnosti), zatímco právnická osoba v tomtéž postavení ano.

Dle kyperského práva je zákaz poskytování půjček a zajištění mezi společnostmi a členem její správní rady prolomen ve prospěch mateřských společností, které vykonávají funkci *directora* své dceřiné společnosti²⁷⁹ (v tomto případě tedy nikoliv ve prospěch jakékoli právnické osoby, která by byla členem orgánu). Z pohledu skupiny společností se však jedná o významný benefit, který bude jedním z důvodů, proč *directorem* dceřiné společnosti jmenovat právnickou osobu (mateřskou společnost) namísto jedné či více fyzických osob.

Další příklad: jen na fyzické osoby se dle některých právních úprav vztahují omezení týkající se maximálního počtu funkcí ve volených orgánech kapitálových společností, které může jedna osoba současně zastávat. Tato omezení vycházejí z myšlenky, že při překročení určitého počtu mandátů již není v možnostech jednoho člověka věnovat se řádně výkonu všech svých funkcí; právnických osob se proto z logiky věci netýkají. Tak například dle francouzského práva platí, že fyzická osoba nemůže být členem správní rady nebo dozorčí rady současně ve více než pěti akciových společnostech se sídlem na francouzském území a funkci generálního ředitele, resp. člena představenstva v dualistickém modelu, může vykonávat pouze v jediné společnosti²⁸⁰. Na právnické osoby se tato omezení nevztahují, týkají se opět jen jejich stálých zástupců. Prakticky stejnou úpravu obsahuje také rumunský zákon o obchodních společnostech²⁸¹. Pokud by se fyzická osoba chtěla podílet na řízení či dohledu ve více společnostech, než jí zákon umožňuje, může k tomu teoreticky využít jako prostředníka jí ovládanou právnickou osobu, a tím zákon částečně obejít.

České právní předpisy ovšem přistupují ke všem členům volených orgánů kapitálových společností stejně, ať se jedná o osobu fyzickou či právnickou. Žádné zvláštní výhody, resp. žádná zvláštní omezení ve vztahu pouze k jedné z těchto dvou

²⁷⁸ Čl. L225-43 alinea třetí, věta první a čl. L225-91 alinea druhá, věta první CC.

²⁷⁹ Čl. 182 odst. 1 písm. (b) KZS.

²⁸⁰ Čl. L225-21, L225-54-1, L225-67, L225-77 a L225-94 CC. Určité výjimky se uplatňují ve prospěch propojených osob.

²⁸¹ Čl. 153 odst. 16 RZOS.

skupin, nejsou dána. Výhody plynoucí z povolání právnické osoby do funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti je proto třeba hledat jinde.

4.1.4. Share qualification

Právní předpis nebo stanovy kapitálové společnosti mohou určit, že podmínkou výkonu funkce člena voleného orgánu je vlastnictví určitého podílu na společnosti (v anglicky mluvících zemích se pro tento podíl používá označení *qualification shares*) – jinými slovy, aby se určitá osoba mohla stát členem voleného orgánu kapitálové společnosti, musí být zároveň jejím společníkem. Vyžaduje-li splnění takové podmínky větší finanční investici, kterou fyzická osoba nechce či v danou chvíli nemůže z vlastního majetku vynaložit, může k získání funkce využít právnickou osobu, kterou vlastní či jinak ovládá a která disponuje dostatečným kapitálem – podíl se nakoupí z majetku právnické osoby, jež bude formálně členem orgánu, ve skutečnosti však bude funkci vykonávat jí ovládající fyzická osoba jako její zástupce (stane se tedy *de facto* členem orgánu, aniž by musela investovat do nákupu podílu ve společnosti). S tím je ovšem spojené riziko, že pokud fyzická osoba způsobí při výkonu funkce újmu, bude možno postihnout i majetek právnické osoby.

Úprava, dle které se může členem voleného orgánu kapitálové společnosti stát výhradně její společník, platila dříve například ve Francii²⁸² (dnes již se nejedná o zákonný předpoklad pro výkon funkce, jeho splnění však mohou požadovat stanovy²⁸³). Požadavek na držení určitého podílu ve společnosti je běžný třeba v Holandsku²⁸⁴, výslovně se o něm a o následcích jeho nedodržení zmiňují také maltský a kyperský zákon o společnostech²⁸⁵.

Česká právní úprava nepožaduje, aby byl člen voleného orgánu kapitálové společnosti současně jejím společníkem. Může tak ale určit zakladatelské právní jednání; schéma popsané výše, využívající jako prostředníka právnickou osobu, tak může najít své uplatnění i v české podnikatelské praxi.

²⁸² MERLE 2013, op. cit. sub. 56, str. 439.

²⁸³ Čl. L225-25 a čl. L225-72 CC.

²⁸⁴ GERNER-BEUERLE, PAECH, SCHUSTER 2013, op. cit. sub. 49, str. A 614.

²⁸⁵ Čl. 139 odst. 2 MZS a čl. 176 KZS.

4.1.5. Konkrétní případy oblíbeného využití právnické osoby jako člena orgánu

4.1.5.1. Skupina společností

Jak dokazují zahraniční zkušenosti, možnost povolat do funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti právnickou osobu našla své největší uplatnění v rámci skupin společností. I proto se jako jedna z hlavních výjimek ze zákazu *corporate directors* ve Velké Británii zvažuje právě výjimka ve prospěch skupin společností, neboť v tomto směru se využívání *corporate directors* skutečně osvědčilo. V praxi se objevují zejména dva základní modely správy a řízení společnosti s využitím právnických osob jako členů volených orgánů – buďto spravuje dceřiné (příp. též vnukovské) společnosti sama mateřská společnost, anebo tuto funkci plní jako své hlavní, či dokonce výhradní, poslání jedna z dceřiných společností (ostatní dceřiné společnosti tedy spravuje jejich sesterská společnost).

V koncernu se mohou naplno projevit výhody spojené s členstvím právnické osoby ve voleném orgánu (zj. řídicím) kapitálové společnosti, o nichž bylo pojednáno v předcházejících oddílech. Dosazení ovládající právnické osoby do funkce člena statutárního orgánu ovládané společnosti, tj. bezprostřední vliv na správu a řízení dceřiných společností, výrazně posiluje jednotné řízení skupiny, které je základním rysem každého koncernu. O záležitostech dceřiné společnosti bude rozhodovat kolektiv schopných manažerů (vedení mateřské společnosti), aniž by bylo třeba utvářet také její statutární orgán jako kolektivní, čímž odpadnou formality s tím spojené. Řízení celé skupiny lze organizovat centrálně a mnohem efektivněji, neboť záležitosti spravovaných společností je možno projednávat a rozhodovat v rámci jedné schůze – na zasedání statutárního orgánu mateřské (správcovské) společnosti. Případná změna v jeho personálním obsazení se spravovaných společností formálně nijak nedotkne, neboť členy jejich statutárních orgánů nebudou jednotlivé fyzické osoby z vedení správcovské společnosti, ale sama tato společnost (maximálně vyvstane potřeba určit nového zástupce v orgánu spravované společnosti). Vše výše uvedené také vede k ušetření významné porce administrativních nákladů, správa a řízení skupiny tudíž vyjde levněji.

V mnoha případech (obzvláště u větších skupin, resp. u skupin velkých společností) bude samozřejmě jistá decentralizace řízení a vertikální delegace v rámci

skupiny nezbytná; pokud se má ale na správě dceřiné společnosti podílet management jiné společnosti ze skupiny, bude vždy mnohem výhodnější jmenovat členem voleného orgánu tuto společnost samotnou než konkrétní fyzické osoby z jejího vedení.

4.1.5.2. Joint ventures

Joint venture, v češtině se také někdy používá označení „společně kontrolovaný podnik“, je přeshraniční forma společného podnikání, kdy dva či více podniků společně zakládají nový podnik (zpravidla kapitálovou společností), vytvářejí společně jeho kapitál a spolupodílejí se na jeho řízení, a to obvykle za účelem realizace určitého projektu (tj. na omezenou dobu)²⁸⁶.

Spojení partneři (ve většině případů právnické osoby) často sami figurují jako členové řídicího orgánu společně vlastněného podniku, neboť je tím zajištěn jejich rovný přístup k řízení podniku a vysoká flexibilita, efektivita a odbornost tohoto řízení. Složení řídicího orgánu je stabilní a neměnné, odpadá potřeba procesovat změny spojené s neustálou fluktuací fyzických osob, přitom však zůstává ta výhoda, že *joint venture* může reprezentovat široká škála fyzických osob s potřebnými odbornými znalostmi.

Dá se předpokládat, že rozvolnění české obchodněprávní úpravy a umožnění členství ve volených orgánech kapitálových společností právnickým osobám, by mohlo přispět k tomu, že v budoucnu bude více společných podniků s českou účastí zakládáno podle českého práva.

4.1.5.3. Corporate service providers

O právnických osobách zabývajících se poskytováním korporátních služeb, v zahraničí označovaných jako *corporate service providers*, bylo již částečně pojednáno v podkapitole 1.2 v souvislosti s jejich nezastupitelným místem v podnikání v *offshore* finančních centrech. Využívání jejich služeb je ovšem stále častější i v České republice, a to včetně služby tzv. nominálního servisu (*nominee service*), který spočívá v poskytování způsobilých osob na pozice členů statutárních a kontrolních orgánů kapitálových společností.

²⁸⁶ SYNEK, M. a kol. *Manažerská ekonomika*. 5. aktualiz. a dopln. vyd. Praha : Grada, 2011. 471 s. ISBN 978-80-247-3494-1, str. 398 a 456.

Tento tzv. „body leasing“ je jedním z prostředků, jak posílit anonymitu osob skutečně kontrolujících kapitálovou společnost. Mezi další uváděné důvody jeho využívání patří například vyloučení rizik plynoucích z právních jednání mezi osobami blízkými či (dnes již ovšem málo relevantní) nedostatek osob pro účely obsazení voleného orgánu²⁸⁷. Často je poskytován zahraničním osobám podnikajícím v České republice nebo společnostem, které neprovozují aktivní podnikatelskou činnost (jejich účelem je např. držba a správa majetku apod.)²⁸⁸.

V zemích jako Holandsko nebo Anglie, v nichž se zvažoval (resp. v případě Anglie i následně prosadil) zákaz členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností, byli poskytovatelé korporátních služeb jedni z těch, kteří se důrazně vyjadřovali proti takovému zakazu²⁸⁹. S ohledem na podstatu svého podnikání totiž mají velký zájem na tom, aby se toto členství neomezovalo jen na fyzické osoby a oni tak mohli nominální servis zajišťovat jak prostřednictvím různých osob fyzických, tak právnických (včetně samotného poskytovatele), a tím se lépe přizpůsobit individuálním potřebám každého klienta. Právnické osoby se také často dosazují do volených orgánů „spících“ kapitálových společností, které firmy poskytující korporátní služby a další zprostředkovatelé zakládají za účelem jejich budoucího prodeje jako tzv. ready-made společnosti (společnost je až do uskutečnění prodeje zcela neaktivní).

I v tomto případě je členství právnických osob vítáno zejména s ohledem na větší flexibilitu a redukci administrativních nákladů. Pokud například poskytovatel ukončí spolupráci s určitou fyzickou osobou, kterou využívá při poskytování služby nominálního servisu, nebo je klient (kapitálová společnost) nespokojen s tím, jak taková osoba svěřenou činnost vykonává, a tato fyzická osoba je přímo členem voleného orgánu klienta, neobejde se příslušná změna „pronajímané osoby“ bez součinnosti klienta a nutných formalit (odvolání stávající a jmenování nové osoby atd.). Naopak, pokud jednotlivé fyzické osoby působí pouze jako zástupci „pronajímané“ právnické osoby, která je formálně členem voleného orgánu klienta, může poskytovatel požadované změny realizovat sám, okamžitě a s nižšími náklady.

²⁸⁷ SMART Companies. *Nominální servis není dosazováním bílých koní* [online]. 9. 9. 2010 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z [www: <http://firmy.finance.cz/zpravy/finance/279670-nominalni-servis-neni-dosazovanim-bilych-koni/>](http://firmy.finance.cz/zpravy/finance/279670-nominalni-servis-neni-dosazovanim-bilych-koni/).

²⁸⁸ SMART Companies. *Obsazení orgánů vaší společnosti* [online] [cit. 2015-10-27]. Dostupné z [www: <http://www.smartcompanies.cz/obsazeni-organu-vasi-spolecnosti/>](http://www.smartcompanies.cz/obsazeni-organu-vasi-spolecnosti/).

²⁸⁹ *Article 2:11 BW doorbraak van aansprakelijkheid bij de rechtspersoon-bestuurder* 2013, op. cit. sub. 85, str. 6. BROOKS, J. *A Reprieve for Corporate Directors?* [online]. 2015-03-23 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z [www: <http://www.fieldfisher.com/publications/2015/03/a-reprieve-for-corporate-directors#sthash.IEirD9mX.dpbs>](http://www.fieldfisher.com/publications/2015/03/a-reprieve-for-corporate-directors#sthash.IEirD9mX.dpbs).

Dá se proto předpokládat, že podobně jako v zahraničí budou i české firmy zabývající se poskytováním korporátních služeb rády využívat možnosti ustanovit do funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti právnickou osobu.

4.2 Argumenty proti zvolení právnické osoby do funkce člena orgánu

4.2.1. Obtížná postižitelnost fyzických osob skutečně řídících kapitálové společnosti

Hlavním argumentem proti zpřístupnění funkcí členů řídicích, výkonných a kontrolních orgánů kapitálových společností právnickým osobám a důvodem, proč se tomu mnoho zemí stále brání (např. Německo) a jiné od toho upouští (Velká Británie), je ten, že ze špatného řízení kapitálové společnosti, resp. z nedůsledné kontroly tohoto řízení, by se vždy měly zodpovídat a nést za to příslušné následky fyzické osoby, které se tohoto vadného jednání dopustily. Fyzické osoby jsou totiž výhradním původcem každého jednání každé právnické osoby, přestože členem jejího voleného orgánu bude jiná právnická osoba.

V zemích *common law* však právní předpisy neobsahují speciální úpravu odpovědnosti fyzických osob jednajících za právnickou osobu, která je členem voleného orgánu kapitálové společnosti. Pokud vykonává funkci *directora* právnická osoba, potom je subjektem odpovědnosti za porušení povinností spojených s výkonem funkce jen tato právnická osoba a jen na ni dopadají veškeré sankce, přestože právnická osoba nemůže sama rozhodovat, jednat ani způsobit někomu újmu, není konečným zdrojem jednání kapitálové společnosti – tím jsou vždy fyzické osoby. K velké nelibosti poškozených osob a v rozporu s účelem právní úpravy odpovědnosti členů volených orgánů kapitálových společností nedochází k potrestání skutečných viníků – fyzických osob, které za právnickou osobu jednaly; jejich eventuální postih je „v rukách“ této právnické osoby. V mnoha případech ovšem k tomuto postihu nemusí dojít – zejména, pokud jsou osoby jednající za právnickou osobu současně jejími vlastníky.

Fyzické osoby se tedy mohou cíleně vyhnout své vlastní osobní odpovědnosti tím, že využijí jako mezičlánek jimi kontrolovanou právnickou osobu (kapitálovou společnost), která bude formálně členem orgánu (a případně ponese veškeré následky), ve skutečnosti však nebude ničím víc než nastrčeným prostředníkem, který v případě

problému poslouží fyzickým osobám jako ochranný štít. Přísné sankce, které právní předpisy s porušením povinností člena orgánu spojují, se v takovém případě zcela míjejí účinkem. Současně tím dochází k úmyslnému zneužívání majetkové a právní samostatnosti právnických osob a beneficia omezeného ručení společníků kapitálových společností.

V Anglii proto bylo velmi diskutovanou otázkou, zda lze fyzické osoby, které jsou členy řídicího orgánu *corporate director* kapitálové společnosti, považovat za faktické vedoucí (*de facto directors*) této společnosti. Faktičtí vedoucí jsou totiž dle anglického práva subjektem stejných fiduciárních povinností jako po právu zvolení členové orgánu²⁹⁰ – v případě pochybení při výkonu funkce *director* by tak bylo možné postihnout nejenom samotnou právnickou osobu, ale i konkrétní fyzické osoby z jejího vedení, které se ve vztahu ke spravované společnosti dopustily porušení péče řádného hospodáře. Tato otázka se nakonec v roce 2010 dostala až před Nejvyšší soud Spojeného království – jedná se o již v oddílu 1.1.3.10 zmíněné rozhodnutí ve věci *Revenue and Customs Commissioners v Holland*.

Skutkový stav tohoto případu byl – velmi zjednodušeně – takový, že pan Holland byl jediným *directorem* kapitálové společnosti P, která sama byla jediným *directorem* dalších 42 kapitálových společností. Vlivem špatného řízení skončilo všech 42 společností v úpadku, přičemž bylo prokázáno, že všechna relevantní nesprávná rozhodnutí (protizákonné vyplácení dividend) učinil za společnost P pan Holland. Přesto Nejvyšší soud těsným poměrem hlasů 3:2 rozhodl, že pan Holland nebyl v postavení *de facto director* upadnuvších společností, a proto neručí jejímu věřiteli za neuhrazené závazky. Své rozhodnutí soud zdůvodnil tím, že *director* kapitálové společnosti, která je *corporate director* jiné kapitálové společnosti, není bez dalšího *de facto director* této druhé kapitálové společnosti – k tomu, aby se taková fyzická osoba dala považovat za *de facto director*, je třeba „něco víc“ než pouze její aktivní zapojení do rozhodovacího procesu spravované kapitálové společnosti (činí-li tak jménem jejího *corporate director* a nikoliv vlastním jménem). Protože pan Holland ovšem, dle názoru většiny, nedělal „nic víc“, než že vykonával působnost *director* společnosti P (k níž samozřejmě náleží i rozhodování o výplatě dividendy), nebyl shledán *de facto director* upadnuvších společností. I toto velmi kontroverzní rozhodnutí Nejvyššího

²⁹⁰ *Shepherds Investments Ltd v Walters* [2006] EWHC 836 (Ch). Rozhodnutí Kancléřské divize Vrchního soudu Anglie a Walesu ze dne 28. dubna 2006.

soudu Spojeného království, které *de facto* „posvětilo“ možné legální způsoby, jak prostřednictvím právnické osoby výrazně limitovat odpovědnost fyzické osoby za nepečlivý, či dokonce záměrně vadný, výkon funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti, přispělo k zavedení zákazu *corporate directors* v anglickém právu.

Civilistické právní úpravy řeší výše popsany problém buďto tím, že právní předpisy výslovně vztahují povinnosti a odpovědnost člena voleného orgánu kapitálové společnosti i na členy řídicího orgánu právnické osoby, která je tímto členem (Holandsko, francouzská úprava ve vztahu k SAS)²⁹¹, nebo vytvořením institutu zástupce právnické osoby v orgánu a zavedením jeho solidární odpovědnosti (ostatní státy). Účelem takové právní úpravy je v první řadě identifikovat fyzické osoby, které (prostřednictvím právnické osoby) činí rozhodnutí kapitálové společnosti, zbavit je ochranného štítu, který jim samostatná právní osobnost právnické osoby-člena orgánu poskytuje, a vystavit je příslušné odpovědnosti, která je s řízením kapitálových společností (resp. s výkonem jiných volených funkcí) spojena. Všechny fyzické osoby, které se ukázaly být nezpůsobilými k výkonu těchto činností s péčí řádného hospodáře, ať již proto, že k tomu neměly dostatečné znalosti (schopnosti) či neprokázaly potřebnou pečlivost, nebo proto, že kapitálové společnosti a svého vlivu v nich zneužívaly k páčání trestné či jiné protizákonné činnosti, je třeba hnát k odpovědnosti, a to bez ohledu na to, zda se na těchto činnostech podílely přímo či nepřímo prostřednictvím právnických osob.

Lze hodnotit velice pozitivně, že se stejnou cestou jako většina ostatních evropských států vydala i česká právní úprava a zavedla institut odpovědného zástupce právnické osoby-člena orgánu. Jedním dechem je však nutné dodat, že ani tato konstrukce neřeší problém obtížné postizitelnosti fyzických osob stojících za právnickými osobami – formálními členy orgánů – zcela a navíc její „česká verze“ má významné trhliny, jejichž využitím lze účinně zabránit naplnění jejího účelu a smyslu.

Nejdříve k prvně uvedenému „ale“: není vyloučeno, že zástupce právnické osoby, která je členem voleného orgánu kapitálové společnosti, nebude jen tzv. „bílým koněm“ jejího skutečného majitele, který si přeje zůstat v anonymitě. V zahraničí se pro tyto nastrčené osoby obvykle užívá termínu *intermediary* nebo *nominee director*. Tito prostředníci formálně (navenek) vystupují jako členové orgánu (resp. zástupci

²⁹¹ Jde vlastně o totéž, o co usiloval větitel v případě *Revenue and Customs Commissioners v Holland*, leč v Anglii pro takový postup nebyl zákonný podklad, proto nezbývalo, než se jej snažit prosadit skrze judikaturní koncepci *de facto directors*, což se v tomto případě, jak už bylo řečeno, nepodařilo.

člena orgánu, který je právnickou osobou), ve skutečnosti však jednají podle pokynů jisté fyzické osoby, typicky skutečného vlastníka společnosti²⁹² – jednoduše řečeno, dělají pouze to, co se po nich chce, bez jakéhokoliv vlastního přispění, jsou ve funkci jen na papíře. Problém tedy přetrvává – osoby fakticky řídící kroky kapitálové společnosti zůstávají zásadně mimo dosah právní úpravy odpovědnosti členů volených orgánů kapitálových společností a případných sankcí (diskvalifikace z výkonu funkce, ručení za dluhy společnosti apod.)²⁹³. Podvedeným či jinak poškozeným věřitelům nezbude, než se se svými nároky obrátit na právnickou osobu (ta však obvykle bude bez jakéhokoliv majetku) a na prostředníky, kteří jsou ale jen „malými rybami“, obvykle rovněž nebudou disponovat (alespoň oficiálně) majetkem, z něhož by bylo možné nároky věřitelů uspokojit, a navíc mnohdy „uplavou“ – věřitelům se proto zpravidla nedostane žádného či jen minimálního odškodnění. Skuteční vlastníci, kteří se takto vyhnuli vlastnímu postihu, mohou svá pochybení v budoucnu kdykoliv opakovat prostřednictvím jiných právnických osob. Společensky škodlivému chování, k němuž jsou kapitálové společnosti zneužívány, zůstává brána otevřena.

Samozřejmě lze namítnout, že působení bílých koní je neslavným fenoménem, s nímž jsme se v podnikatelských kruzích setkávali i před rekonstrukcí (prakticky od znovuoobnovení svobody podnikání v 90. letech). Ovšem nyní, kdy je členství ve volených orgánech kapitálových společností otevřeno i právnickým osobám a bílý kůň již nemusí figurovat přímo jako člen orgánu (jako tomu bylo dříve), ale může být „jen“ zástupcem člena orgánu – právnické osoby kontrolované skutečným vlastníkem kapitálové společnosti, který díky tomu bude mít své bílé koně lépe pod kontrolou a bude jich moci flexibilněji a efektivněji využívat, hrozí, že se tento negativní jev ještě více rozšíří. Je totiž prokázáno, že dostupnost a obecně větší přívětivost právních nástrojů ke skrývání identity skutečného vlastníka vede ke zvýšení počtu případů, kdy dochází k jejich zneužití²⁹⁴.

K druhému „ale“: kromě výše uvedeného je dalším jádrem potíží české právní úpravy samotné znění § 154 NOZ, jež není zárukou toho, že se jednu či více fyzických osob, které kapitálovou společnost ve skutečnosti řídí, resp. vůbec nějakého zástupce dle § 154 NOZ, podaří dohledat, a to vzhledem k problematickému subsidiárnímu pravidlu

²⁹² OECD 2001, op. cit. sub. 31, str. 31.

²⁹³ Není vyloučena jejich odpovědnost jako faktických vedoucích podle ustanovení ZOK upravujících odpovědnost vlivných nebo ovládajících osob (zj. § 71 odst. 1 a § 76 odst. 2 a 3 ZOK). Tento postup však bude spojen s nepoměrně většími důkazními obtížemi než prokázání role zástupce právnické osoby-člena orgánu.

²⁹⁴ KOSTOHRYZ, M., MIKULÁŠ, J. *Anonymita skutečného vlastnictví a její zneužívání*. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2013. 93 s. ISBN 978-80-87975-02-2, str. 31.

o zastoupení právnické osoby členem jejího statutárního orgánu, díky němuž lze skrze řetězec právnických osob (nejčastěji s využitím zahraničních společností) poměrně jednoduše „zamést cestu“ k fyzické osobě, která je skutečným majitelem a řídicím centrem celého uskupení (viz podkapitola 3.1 této diplomové práce). Tímto bílým místem v platné právní úpravě zákonodárce ještě více, byť zcela jistě nechtěně, podává pomocnou ruku osobám, které zneužívají anonymitu kapitálových společností k realizaci nezákonných aktivit a privilegium omezeného ručení k cílenému okrádání třetích osob.

Lze shrnout, že primárním rizikem vyplývajícím z členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností je nepostižitelnost fyzických osob, které tyto kapitálové společnosti skutečně řídí (prostřednictvím jiných právnických osob). Přes viditelnou snahu českého zákonodárce omezit po vzoru jiných kontinentálních právních úprav toto riziko na minimum – stanovením požadavku na určení konkrétní fyzické osoby, která bude za jednání právnické osoby-člena orgánu odpovídat, se toho díky nešťastné úpravě obsažené v § 154 NOZ nepodařilo dosáhnout. Nelze než konstatovat, že se nepodařilo podchytit hlavní riziko, které s sebou členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností přináší, přestože k tomu stačilo jen věrněji se přidržet prověřených zahraničních vzorů.

4.2.2. Anonymita skutečných vlastníků a neprůhlednost korporátních struktur jako prostředek k realizaci ilegálních činností

Využívání *corporate directors*, tedy obsazování volených orgánů kapitálových společností právnickými osobami, je jedním z nástrojů sloužících k zajištění anonymity skutečného vlastníka kapitálové společnosti (*beneficial owner*). Skutečným vlastníkem běžně rozumíme jednu nebo více fyzických osob, které v konečném důsledku vlastní nebo kontrolují společnost (být „jen“ fakticky)²⁹⁵. Klíčovým kritériem tedy je, kdo vykonává *skutečnou* kontrolu nad společností (*effective control*), nikoliv jen kontrolu formálně právní, přičemž se vždy musí jednat o osobu fyzickou²⁹⁶.

K primárnímu zajištění anonymity skutečného vlastníka slouží především akcie na majitele a tzv. nominální společníci (*nominee shareholders*), což jsou osoby, které na

²⁹⁵ FATF. *Methodology for Assessing Compliance with the FATF 40 Recommendations and the FATF 9 Special Recommendations* [online]. February 2004, updated as of February 2009 [cit. 2015-10-27]. FATF Reference Document. Dostupné z [www: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/methodology.pdf>](http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/methodology.pdf), str. 16 a 61.

²⁹⁶ Ibid. OECD 2001, op. cit. sub. 31, str. 14.

základě dohody se skutečným vlastníkem vystupují namísto něj, formálně, jako společníci kapitálové společnosti a vykonávají společnická práva podle jeho pokynů (jedná se o formu nepřímého zastoupení a o obdobný princip jako v případě *nominee directors*). Doprovodným nástrojem zachování anonymity je pak obsazení volených orgánů společnosti osobami bez zjiřitelných vazeb ke skutečnému vlastníkovi, neboť údaje o těchto osobách jsou – alespoň ve vyspělých *onshore* jurisdikcích – veřejně přístupným údajem. Co poslouží tomuto účelu lépe než právě jiná anonymní společnost? Možnost povolát do funkce člena voleného orgánu také právnickou osobu proto jednoznačně rozšiřuje právní prostředky, jak dosáhnout větší anonymity kapitálových společností, a může vést ke značnému zneprůhledňování korporátních struktur, zejména, dochází-li k řetězení právnických osob na postech členů statutárních a kontrolních orgánů společností.

Skutečný vlastník kapitálové společnosti může mít samozřejmě zájem na utajení své identity z legitimních důvodů – půjde především o snahu ochránit své soukromí a osoby blízké, může se také jednat o součást obchodní strategie při uzavírání legálních obchodů²⁹⁷. Odvrácenou stranou anonymity kapitálových společností je ovšem její zneužívání k páčání nezákonných činností, a to zejména tak závažných kriminálních aktivit, jako jsou praní špinavých peněz, daňové úniky nebo financování terorismu²⁹⁸. Řetězce neprůhledných transakcí, probíhajících skrze řadu domácích i zahraničních (zj. v *offshore* jurisdikcích inkorporovaných) anonymních společností, usnadňují zakrýt ilegální původ či účel finančních prostředků a legalizovat výnosy z trestné činnosti. V oblasti veřejného práva bývají anonymní subjekty také častým prostředkem k zakrývání korupce a nedovoleného nakládání s veřejnými zdroji nebo k obcházení pravidel obchodování na kapitálových trzích²⁹⁹. K jejich zneužívání však dochází pravidelně i v oblasti soukromoprávních vztahů, kde slouží zejména k ukrývání majetku skutečného vlastníka před jeho věřiteli, k nezákonné samokontraktaci a k dalším typům podvodného jednání³⁰⁰.

²⁹⁷ KOSTOHRYZ, MIKULÁŠ 2013, op. cit. sub. 294, str. 26–27.

²⁹⁸ OECD 2001, op. cit. sub. 31, str. 34 a 36. Transparency & Trust : Discussion Paper, July 2013, op. cit. sub. 30, str. 10. FATF. *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation : The FATF Recommendations* [online]. February 2012 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z [www: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf>](http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf), str. 18.

²⁹⁹ OECD 2001, op. cit. sub. 31, str. 35–37.

³⁰⁰ *Ibid.*

Na problém zneužívání anonymních korporátních struktur k rozvíjení ilegálních aktivit dlouhodobě upozorňuje zejména OECD a Finanční akční výbor (*Financial Action Task Force, FATF*), nezávislá mezivládní organizace, jejíž doporučení v oblasti boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu jsou uznávány za mezinárodní standard³⁰¹. Základním doporučením OECD i FATF, resp. i dalších mezinárodních organizací, jak zamezit (či alespoň omezit) zneužívání právnických osob k nezákonným účelům, je zvýšení transparentnosti a vytváření mechanismů umožňujících příslušným orgánům získat pravdivé a aktuální informace o skutečných vlastnících právnických osob³⁰². Je úkolem států zavést účinná opatření k tomu, aby právní nástroje umožňující zvýšenou míru anonymity, využívané v mnoha případech zcela legálně a legitimně, nebyly zneužívány k páčání trestné činnosti³⁰³.

Několik takových mechanismů a opatření již dříve zavedla také Česká republika – lze zmínit např. povinnost identifikace a kontroly klienta, jejichž součástí je také zjišťování skutečného majitele (je-li klientem právnická osoba), kterou mají dle zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, finanční a úvěrové instituce a další povinné osoby, nebo v roce 2013 přijatý zákon o některých opatřeních ke zvýšení transparentnosti akciových společností³⁰⁴, jímž došlo ještě před rekodifikací soukromého práva k přijetí opatření ke zrušení akcií na majitele v listinné podobě, které nebyly imobilizovány.

Po zvýšení transparentnosti v oblasti vlastnictví a kontroly obchodních společností se v posledních letech stále hlasitěji volá v Evropské unii i na mezinárodní scéně. Významným agitátorem v tomto směru je zejména Velká Británie, která již také sama příslušné kroky učinila – v březnu roku 2015 schválila britská vláda balíček významných reforem, jejichž cílem je usnadnit identifikaci osob, které skutečně vlastní a řídí kapitálové společnosti, tj. skutečných vlastníků (viz oddíl 1.1.2). Jedním z nově přijatých opatření byl také obecný zákaz *corporate directors*, a to právě z důvodu, že podobně jako *nominee directors* mohou být využíváni k zahalení totožnosti skutečného vlastníka společnosti; spolu s proaktivními opatřeními (zj. zavedení registru osob s významným vlivem – *People with Significant Control Register*) se tedy projevila

³⁰¹ FATF 2012, op. cit. sub. 298.

³⁰² OECD 2001, op. cit. sub. 31, str. 41 a násl. FATF 2012, op. cit. sub. 298, str. 22 (doporučení č. 24 a 25).

³⁰³ Ibid.

³⁰⁴ Zákon č. 134/2013 Sb., o některých opatřeních ke zvýšení transparentnosti akciových společností a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

snaha o odstranění překážek, které by naplnění výše uvedeného cíle mohly bránit. V materiálech k připravované reformě se zdůrazňovalo, že mezi nelegálními aktivitami a nedostatkem transparentnosti kapitálových společností je jasná a prokázaná korelace³⁰⁵.

V roce 2013, v době svého předsednictví skupině G8, se Velké Británii podařilo prosadit otázku zvýšení transparentnosti ve vztahu k vlastnictví kapitálových společností do popředí zájmu i na světové politické scéně a přesvědčit své partnery ze skupiny o nutnosti reformního úsilí v této oblasti. Na summitu G8 konaném v červnu roku 2013 v Severním Irsku se státy G8 shodly na souboru stěžejních principů³⁰⁶, jak do budoucna bránit zneužívání kapitálových společností a korporátních struktur. Ústředním principem je zajistit dostupnost dostatečných, pravdivých a aktuálních informací o skutečném vlastníkovi kapitálové společnosti; výslovně se zmiňuje potřeba zamezit zneužívání právních nástrojů, jimiž lze bránit dosažení požadované transparentnosti (mezi něž patří mj. i členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností). Tyto principy mají sloužit jako základ individuálních akčních plánů na implementaci doporučení (standardů) FATF, k nimž se členové G8 zavázali³⁰⁷. Konkrétní návrhy svých akčních plánů představily již na summitu kromě Velké Británie také Spojené státy, Kanada, Francie, Itálie a Japonsko³⁰⁸.

Jak je patrné, atmosféra na mezinárodní scéně se v posledních letech jednoznačně nese v duchu potírání anonymity a prosazování většího zprůhlednění vlastnických a kontrolních struktur kapitálových společností, na dlouhodobé apely mezinárodních organizací konečně začíná reagovat i řada významných světových ekonomik. V souladu s tímto trendem došlo v letošním roce k významným legislativním změnám i v rámci Evropské unie – Evropský parlament dne 20. května 2015 schválil v pořadí již čtvrtou směrnici proti praní špinavých peněz³⁰⁹, která mj. ukládá členským státům vytvoření centrálních rejstříků, do nichž se budou zapisovat údaje o skutečných vlastnících obchodních společností a dalších vybraných právnických osob, těmito

³⁰⁵ Transparency & Trust : Discussion Paper, July 2013, op. cit. sub. 30, str. 10, bod 13.

³⁰⁶ G8. *G8 Action Plan Principles to prevent the misuse of companies and legal arrangements* [online] [cit. 2015-10-27]. Lough Erne, 2013. Dostupné z [www: <https://www.gov.uk/government/publications/common-principles-on-misuse-of-companies-and-legal-arrangements>](https://www.gov.uk/government/publications/common-principles-on-misuse-of-companies-and-legal-arrangements).

³⁰⁷ Transparency & Trust : Discussion Paper, July 2013, op. cit. sub. 30, str. 11, bod 15. G8 2013, op. cit. sub. 306, str. 1.

³⁰⁸ Ibid.

³⁰⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2015/849, o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES (dále jen „čtvrtá směrnice proti praní špinavých peněz“).

subjekty povinně poskytované³¹⁰. K informacím z registru budou mít přístup zj. příslušné státní orgány a finanční zpravodajské jednotky, ale při prokázání oprávněného zájmu také veřejnost³¹¹.

Současný evropský i celosvětový postoj je z výše uvedeného jasně patrný: ano co maximální transparentnosti kapitálových společností a dalších právnických osob jako hlavního prostředku v boji proti zneužívání těchto subjektů k nezákonným účelům. Právní nástroje, které umožňují skrýt identitu skutečného vlastníka, se v jednotlivých státech buďto zakazují (např. zákaz *bearer shares* a *corporate directors* ve Velké Británii, vyloučení právnických osob z výkonu funkce jednatele IKE – nově zavedené formy řecké kapitálové společnosti), nebo se jejich používání právně ošetřuje tak, aby se zabránilo jejich zneužívání (srov. např. požadavek, aby členem voleného orgánu kapitálové společnosti byla vždy alespoň jedna fyzická osoba [např. Hong Kong], nebo možnost vydat akcie na majitele pouze jako zaknihovaný nebo imobilizovaný cenný papír – § 263 odst. 2 ZOK).

Vyvstává tak otázka, zda se český zákonodárce zavedením možnosti povolat členem voleného orgánu kapitálové společnosti právnickou osobu, tj. legislativním zakotvením jednoho ze základních nástrojů sloužících k zajištění anonymity skutečného vlastnictví, nevydal proti proudu aktuálního světového vývoje. Jak bylo uvedeno v pododdílu 1.1.3.8 této diplomové práce, k podobnému kroku se v roce 2013 rozhodlo také Maďarsko. Jeho právní úprava je ovšem mnohem méně benevolentní než ta česká – právnická osoba může ze všech funkcí ve volených orgánech kapitálových společností vykonávat pouze funkci jednatele společnosti s ručením omezeným (Kft), možnému zneužívání tohoto institutu se navíc staví do cesty požadavek poměrně vysokého minimálního základního kapitálu maďarských kapitálových společností, který komplikuje jejich zakládání za účelem jejich následného dosazení do voleného orgánu jiné kapitálové společnosti (tj. je obtížnější „opatřit si“ vhodnou právnickou osobu, která by – s úmyslem skrýt identitu skutečného vlastníka – byla dosazena do funkce jednatele Kft).

Není však žádných pochyb o tom, že se novou českou právní úpravu nepodařilo nastavit tak, aby nedocházelo k jejímu zneužívání – jak požadují mezinárodní organizace. Ničím neomezená možnost řetězení právnických osob nejen v postavení

³¹⁰ Kapitola III čtvrté směrnice proti praní špinavých peněz.

³¹¹ Čl. 30 odst. 5 čtvrté směrnice proti praní špinavých peněz.

jediných společníků kapitálových společností, ale nově také jako (i jediných) členů volených orgánů těchto společností a jejich zástupců (uplatní-li se dle § 154 NOZ pravidlo o zastoupení členem statutárního orgánu, kterým je jedna nebo více výlučně právnických osob), a to eventuálně napříč různými jurisdikcemi, umožňuje vytváření vysoce neprůhledných a spleťových struktur, které znemožňují vypátrat jejich skutečného vlastníka³¹². Tím se zvyšuje riziko, že nová právní úprava bude více než poctivým podnikatelům napomáhat těm, kteří nehrají podle pravidel, při realizaci jejich ilegálních aktivit.

4.2.3. Obcházení předpokladů pro výkon funkce

Dalším obecným problémem spojeným s členstvím právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností je možné zneužívání právnických osob a tohoto konceptu ze strany fyzických osob, které nesplňují zákonné požadavky a předpoklady pro výkon funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti, k tomu, aby navzdory své nezpůsobilosti tyto funkce vykonávali – fakticky, nepřímo, jako ovládající osoby právnických osob, které by zákonné požadavky splňovaly. Zejména se takto mohou k řízení a kontrole kapitálových společností (opětovně) dostat fyzické osoby, které se v minulosti při výkonu těchto činností neosvědčily.

V podmínkách českého práva tomuto zneužívání do značné míry brání to, že i zástupce právnické osoby v orgánu musí splňovat veškeré zákonné předpoklady pro výkon funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti. Nezpůsobilá fyzická osoba proto nemůže takovou funkci vykonávat ani jako zástupce jí ovládané a *pro forma* členem orgánu zvolené právnické osoby. Přesto bude moci kapitálovou společnost fakticky řídit – jen potřebuje najít vhodného a loajálního prostředníka (bílého koně), který bude formálně právnickou osobu při výkonu funkce člena orgánu zastupovat. Jedná se o obdobnou situaci jako sub. 4.2.1, kdy fyzické osoby využívají právnické osoby a prostředníky (bílé koně) k tomu, aby se vyhnuly odpovědnosti spojené s výkonem funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti. Třetí osoby, které přicházejí s kapitálovou společností do styku, proto nemají šanci zjistit, že za řízením společnosti ve skutečnosti stojí osoba, která byla v minulosti např. odsouzena pro úmyslný trestný čin v souvislosti

³¹² Srov. OECD 2001, op. cit. sub. 31, str. 32.

se stejným předmětem podnikání či vyloučena z výkonu funkce člena statutárního orgánu dle § 63 a násl. ZOK z důvodu přivedení obchodní korporace do úpadku.

I v tomto případě platí to, co bylo řečeno výše v oddílu 4.2.1, totiž, že obcházet tímto způsobem zákon bylo možno i dříve, dokud mohly být členem voleného orgánu kapitálové společnosti jenom fyzické osoby. Stejně tak je ale pravdou, že konstrukce se zapojením právnických osob jako *de iure* členů volených orgánů kapitálových společností obcházení zákona osobám s nekalými úmysly výrazně usnadňuje.

4.2.4. Nemožnost ovlivnit výběr zástupce právnické osoby-člena orgánu

Posledním základním problémem členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností, na který bych ráda upozornila, je ten, že pokud příslušný orgán kapitálové společnosti zvolí členem voleného orgánu této společnosti jinou právnickou osobu, nemá následně tato kapitálová společnost možnost určit, která fyzická osoba bude právnickou osobu při výkonu funkce zastupovat. Takové rozhodnutí náleží vždy výhradně právnické osobě, která byla zvolena členem voleného orgánu kapitálové společnosti.

Zatímco tři výše uvedené protiargumenty byly založeny na rizicích, které možnost zvolit právnickou osobu do funkce člena orgánu kapitálové společnosti přináší třetím osobám (zj. věřitelům a zaměstnancům kapitálové společnosti, investorům a spotřebitelům), podnikatelskému prostředí a lidské společnosti obecně, v tomto případě se jedná o nevýhodu pro samotnou kapitálovou společnost, která by se novinky v českém právu rozhodla využít.

Přesto se ve většině případů nebude jednat o významné riziko. Společníci či zástupci kapitálové společnosti totiž budou schopni ovlivnit rozhodnutí o výběru zástupce právnické osoby-člena orgánu už jen z toho důvodu, že pokud s ním nebudou souhlasit, může příslušný orgán kapitálové společnosti právnickou osobu z funkce kdykoliv odvolat. Zpravidla se ovšem výběr zástupce uskuteční na základě vzájemné dohody všech tří zúčastněných stran. Kapitálová společnost má také vždy pod kontrolou, kdo bude jako zástupce právnické osoby (člena jejího orgánu) zapsán v obchodním rejstříku. Rovněž se předpokládá, že k volbě právnických osob na významné posty v kapitálových společnostech bude docházet jen v případech určitého majtkového propojení těchto dvou právnických osob (zejména tehdy, mají-li stejného

skutečného vlastníka) nebo pokud k sobě mají fyzické osoby, které tyto právnické osoby vlastní či kontrolují, velkou vzájemnou důvěru (příp. navíc nějak právně ošetřenou).

Navzdory výše uvedenému nelze předem zcela vyloučit, že k nějakému zneužití ze strany právnické osoby-člena orgánu nedojde³¹³. V tomto případě se prostor pro možné zneužití otevírá zejména tím, že zápis zástupce do obchodního rejstříku je deklaratorní, což především znamená, že kapitálovou společnost může legálně a klidně i bez vědomí jejích společníků navenek zastupovat jiná fyzická osoba, než která je jako zástupce právnické osoby, která je statutárním orgánem této společnosti, zapsána v obchodním rejstříku. Cíle takové neoficiální změny zástupce zpravidla nebudou v souladu se zájmy spravované kapitálové společnosti. Do doby, než se tento „podvod“ odhalí a příslušný orgán kapitálové společnosti přijme potřebná opatření, mohou být společnosti způsobeny značné škody (obzvláště, pokud je korporátní člen statutárního orgánu oprávněn zastupovat společnost samostatně).

K odstranění tohoto rizika by vedlo připnutí konstitutivních účinků k zápisu zástupce do obchodního rejstříku. Kapitálová společnost, členem jejíhož voleného orgánu je právnická osoba, by vždy měla jistotu, že nikdo jiný než zapsaný zástupce ji po právu nemůže jménem právnické osoby-člena orgánu zastupovat. Taková legislativní změna je ovšem nežádoucí z toho důvodu, že by způsobila vnitřní nekonzistenci právní úpravy, neboť zápis samotného člena voleného orgánu kapitálové společnosti do obchodního rejstříku má pouze deklaratorní účinky. Navíc by zakládala nerovnost mezi členy orgánu, kteří jsou fyzickými osobami, a těmi, kteří jsou právnickými osobami, neboť fyzické osoby by mohly funkci vykonávat ihned od svého zvolení, zatímco osoby právnické až od chvíle, kdy bude jejich zástupce zapsán do obchodního rejstříku. Takovou úpravu *de lege ferenda* tudíž nenavrhují.

Především při volbě členů statutárního orgánu kapitálové společnosti tak musejí být její společníci, resp. členové správní nebo dozorčí rady, velmi obezřetní, zvažují-li zvolit do této funkce právnickou osobu, a předem musejí dobře zvážit veškerá rizika a přínosy takového rozhodnutí. Zneužije-li zvolená právnická osoba výše uvedeným způsobem svého postavení, ponese kapitálová společnost veškeré důsledky. Lze proto jedině doporučit, aby takové situace byly náležitě ošetřeny smlouvou o výkonu funkce.

³¹³ Samozřejmě s výjimkou případů, kdy je právnická osoba, která je členem voleného orgánu kapitálové společnosti, zároveň její ovládající osobou.

4.3 Zhodnocení závažnosti rizik s ohledem na další aspekty právní úpravy kapitálových společností – komparativní pohled

Závažnost sub. 4.2.1 až 4.2.3 uvedených rizik považuji za nezbytné hodnotit nejen ve světle toho, jaká je samotná právní úprava členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností, nýbrž v kontextu práva obchodních společností jako celku. Riziko zneužívání samostatné právní osobnosti právnických osob ze strany fyzických osob k vyhnutí se vlastní odpovědnosti za porušení povinností při výkonu funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti, k obcházení zákonných předpokladů pro výkon této funkce či k uskutečňování nezákonných aktivit se zvyšuje s tím, čím lepší je „dostupnost“ právnických osob jako nástrojů k takovému jednání a čím méně je překážek zabraňujících takovému zneužití.

Zprvu je nutné konstatovat, že nástrojem k dosažení těchto cílů, tj. právnickými osobami dosazovanými do volených orgánů kapitálových společností, jsou ve většině případů jiné kapitálové společnosti (v případě akciových společností ty s nekótovanými akciemi), a to s ohledem na anonymitu, kterou poskytují svým členům, a na omezené ručení společníků za závazky společnosti. V dalším výkladu se proto zaměřím jen na relevantní aspekty práva kapitálových společností.

4.3.1. Snadná dostupnost anonymních kapitálových společností jako faktor potenciálního zneužití

„Dostupností“ kapitálových společností mám na mysli zejména administrativní, finanční, personální a časovou náročnost jejich založení a fungování. Prakticky ve všech zkoumaných zemích jsou v dnešní době administrativní náklady na založení (vznik) kapitálové společnosti naprosto minimální a celý proces lze uskutečnit v řádu několika dní. Přibývá také firem, které nabízejí prodej již založených, tzv. ready-made společností (v zahraničí označovány jako *off-the-shelf companies*). V čem se úpravy jednotlivých států liší je aspekt finanční (kapitálový) a personální, tj. jaké množství finančních prostředků je třeba nashromáždit k založení společnosti a minimálně kolik a jakých osob (fyzických či právnických) vyžadují právní předpisy k jejímu fungování; odpověď na tyto otázky je závislá na právní úpravě minimální výše základního kapitálu, počtu zakladatelů

(společníků) a počtu a povahy členů obligatorně zřizovaných volených orgánů společnosti, jež se v jednotlivých zemích vyznačuje různým stupněm liberálnosti.

V České republice došlo s rekodifikací soukromého práva ke značnému rozvolnění právní úpravy obchodních korporací. Ta se projevuje mj. v odstranění požadavku na minimální výši základního kapitálu u společnosti s ručením omezeným³¹⁴, v zrušení zákazu řetězení jednočlenných s.r.o., jakož i omezení, že jedna fyzická osoba může být jediným společníkem nejvýše tří s.r.o.³¹⁵, a v zavedení pravidla, že volený orgán kapitálové společnosti může být z vůle společníků koncipován jako jednočlenný (§ 201, § 439 odst. 1, § 448 odst. 1 a § 457 ZOK)³¹⁶. Nadále platí, že obě formy kapitálové společnosti mohou být založeny jediným zakladatelem (§ 11 odst. 1 ZOK).

Zejména v případě společností s ručením omezeným proto platí, že mohou být zakládány takřkajíc „jako na běžícím páse“, neboť k jejich založení stačí kapitál ve výši 1 Kč (§ 142 odst. 1 ZOK) a jediná osoba (fyzická i právnická), která bude současně jediným společníkem a jediným jednatelem společnosti. S ohledem na to, že vlastníky i členy statutárního orgánu společnosti s ručením omezeným mohou být také (a to i výlučně) právnické osoby (domácí i zahraniční), jejichž řetězení není nijak omezeno, disponují tyto společnosti rovněž vysokou mírou anonymity. Platná právní úprava tedy umožňuje snadné, rychlé a nenákladné založení vysoce anonymní kapitálové společnosti. Můžeme proto konstatovat, že pro fyzické osoby zamýšlející zneužít možnost povolání právnickou osobu do voleného orgánu kapitálové společnosti, s úmyslem uskutečnit některý z výše uvedených cílů, je společnost s ručením omezeným naprosto ideálním nástrojem.

Stejně dobře lze využít akciovou společnost, která skutečnému vlastníkovi poskytuje ještě větší anonymitu. Jen s tím rozdílem, že zakládání akciových společností je limitováno zákonným požadavkem na základní kapitál ve výši alespoň 2 milionů Kč (§ 246 odst. 2 ZOK). Domnívám se tudíž, že spíše než k zakládání nových akciových společností za účelem jejich následného dosazení do voleného orgánu jiné kapitálové společnosti bude při realizaci tohoto záměru docházet k využívání již existujících společností.

Podobně liberální úprava je mezi státy Evropské unie, které umožňují členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností, naprostou raritou.

³¹⁴ Srov. § 108 odst. 1 ObchZ.

³¹⁵ Srov. § 105 odst. 2 ObchZ.

³¹⁶ Srov. § 139 odst. 3, § 194 odst. 3 a § 200 odst. 1 ObchZ.

Česká úprava společnosti s ručením omezeným se dá svou „volností“ srovnat snad jen s právní úpravou rumunské SRL, holandské BV a kyperské Ltd, které rovněž umožňují, aby společnost byla založena i řízena jedinou osobou, jíž může být i osoba právnická, a neobsahují požadavek na minimální výši základního kapitálu. V ostatních zemích se ve vztahu ke společnostem s ručením omezeným uplatňuje buďto požadavek na minimální výši základního kapitálu (Belgie, Lucembursko, Španělsko, Malta, Maďarsko) nebo omezení, že jednatelem společnosti může být pouze fyzická osoba, ačkoliv se členství právnických osob u jiných volených orgánů kapitálových společností připouští (Francie, Portugalsko, Řecko, Bulharsko). Je také vidět, že pokud určitá právní úprava z jednoho ze dvou výše uvedených požadavků upustí, automaticky jej nahradí druhým z těchto požadavků (viz úprava belgické „starter“ SRL a maltské „exempt“ Ltd – oproti klasickým SRL / Ltd nemusejí vytvářet základní kapitál ve stanovené výši, na druhou stranu však jejich jednatelem mohou být pouze fyzické osoby).

Ve vztahu k akciovým společnostem je podobně benevolentní jako české právo (tj. jediný zakladatel a jednočlenné volené orgány, jejichž členství je otevřeno také právnickým osobám – tedy společnost se formálně obejde zcela bez fyzických osob) pouze úprava lucemburská, portugalská, španělská a francouzská úprava SAS. Ostatní úpravy buďto koncipují volené orgány jako vícečlenné (Belgie, Řecko, Kypr, Malta, Bulharsko, Maďarsko) nebo z výkonu některých funkcí právnické osoby vylučují (Francie, Holandsko, Rumunsko, Maďarsko).

Z výše uvedeného jasně vyplývá, že mezi ostatními zeměmi Evropské unie, které umožňují členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností, nenalezneme žádnou, která by poskytovala stejně velkou míru smluvní volnosti jako česká úprava současně jak ve vztahu ke společnosti s ručením omezeným, tak akciové společnosti. Nezbyvá než konstatovat, že platná česká úprava kapitálových společností je – posuzováno výlučně z hlediska výše uvedených parametrů – ze všech zkoumaných evropských právních úprav, jež připouštějí členství právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností, tou nejliberálnější.

4.3.2. Překážky stojící v cestě možnému zneužití

Většina překážek způsobilých snížit riziko zneužití možnosti povolat členem voleného orgánu kapitálové společnosti právnickou osobu již byla načrtnuta v předchozím

oddílu. Jedná se o určení minimální výše základního kapitálu (u společností s ručením omezeným, neboť u akciových společností se jedná o standard vyžadovaný evropským právem), které alespoň částečně zabraňuje neomezenému zakládání nových společností, dále koncipování volených orgánů kapitálových společností jako vícečlenných, čímž se navyšuje počet osob, které je třeba do procesu fungování společnosti zapojit, a konečně požadavek na výkon určitých volených funkcí v kapitálových společnostech pouze fyzickými osobami, čímž se snižuje anonymita korporátních struktur.

Další překážky představují zákaz řetězení jednočlenných kapitálových společností (Belgie, Řecko, Rumunsko), který znesnadňuje vytváření neprůhledných vlastnických struktur, a určení maximálního počtu funkcí ve volených orgánech kapitálových společností (resp. funkcí zástupců právnické osoby-člena orgánu), jež může jedna osoba současně zastávat (Francie, Holandsko, Rumunsko), což může vyvolat potřebu „opatřit si“ více různých právnických osob a bílých koní.

Tou hlavní překážkou, která je způsobilá bránit zneužívání právnických osob vykonávajících funkce členů volených orgánů kapitálových společností, ovšem zůstává povinnost určit fyzickou osobu, která bude právnickou osobu při výkonu funkce zastupovat. Uplatňuje se ve všech zemích kontinentální Evropy, v nichž je tento koncept znám a dovozen – s výjimkou České republiky.

Všechna výše uvedená opatření, která se objevují v evropských úpravách práva kapitálových společností, mají obecně za cíl snížit nebezpečí jejich zneužívání ze strany fyzických osob, a jsou způsobilá zmírnit závažnost i těch rizik, která jsou spojena s členstvím kapitálových společností ve volených orgánech jiných kapitálových společností. Není bez významu, že se žádný z těchto bezpečnostních mechanismů nevyskytuje v platném českém společenském právu (snad jen s drobnou výjimkou, kterou představuje požadavek výkonu funkce statutárního ředitele monistické akciové společnosti fyzickou osobou).

Víceméně jediným nástrojem, jehož český zákonodárce využil k vykompenzování rozsáhlé smluvní volnosti, již se rekonfigurované právo obchodních korporací vyznačuje, je výrazně zpřísněná odpovědnost členů volených orgánů obchodních korporací (a jejich zástupců). Toto opatření ovšem zcela selhává, pokud nelze dohledat fyzickou osobu, na níž příslušná právní úprava dopadá; to je bohužel situace, která dle současné dikce § 154 NOZ může nastat. Věřitelé v takovém případě zůstávají bez výraznější ochrany.

Závěr

Legislativní řešení, dle kterého může být členem orgánu kapitálové společnosti zvolena nejen fyzická, ale také právnická osoba, není ve světě ničím neznámým. Takový způsob obsazení řídicích a kontrolních orgánů kapitálových společností v současné době umožňují (vedle České republiky) právní řády dalších třinácti států Evropské unie a rovněž řady mimoevropských zemí, zejména *offshore* jurisdikcí („daňových rájů“), pro jejichž ekonomiky má poskytování služeb *corporate directors* a dalších korporátních služeb nemalý význam.

Přístup kontinentálního a angloamerického práva k úpravě této otázky je ovšem diametrálně odlišný. Právní předpisy zemí *common law* neobsahují žádné speciální právní normy pro případ, že bude členem orgánu kapitálové společnosti zvolena právnická osoba, nestanovují korporátnímu členovi orgánu navíc žádné zvláštní povinnosti. Jak právnická osoba zabezpečí (po lidské stránce) výkon funkce je čistě její vnitřní záležitostí, právo si všímá pouze této právnické osoby jako člena orgánu a nikoliv také fyzických osob, které jejím jménem funkci reálně vykonávají. Jednou z hlavních výhod z toho plynoucích je to, že právnickou osobu-člena orgánu mohou při výkonu funkce zastupovat různé fyzické osoby podle potřeby a možností, tj. prostřednictvím právnické osoby lze docílit velmi flexibilního a efektivního výkonu řízení, resp. kontroly řízení kapitálové společnosti. Odvrácená strana takto nastavené právní úpravy je taková, že odpovědnost za výkon funkce dopadá zásadně jen na člena orgánu, tedy právnickou osobu, a nikoliv (také) na fyzické osoby, které jejím jménem funkci skutečně vykonávají (jedná se o projev samostatné právní osobnosti právnických osob). Tím se otevírá prostor pro možné zneužití této právní konstrukce ze strany fyzických osob k tomu, aby unikly osobní odpovědnosti a sankcím za špatné řízení kapitálových společností.

Oproti tomu, všechny právní úpravy zemí s kontinentálním systémem práva (s výjimkou Holandska) stanoví právnické osobě, která byla zvolena členem orgánu kapitálové společnosti, povinnost určit konkrétní fyzickou osobu, která ji bude ve funkci zastupovat. Ve vztahu k této fyzické osobě pak právní předpisy stanoví, že je subjektem stejných práv, povinností i odpovědnosti, jako kdyby sama byla členem orgánu. Rozdíly mezi výkonem funkce člena orgánu fyzickou osobou na straně jedné a právnickou

osobou na straně druhé se ztenčují, neboť v obou případech funkci – *de facto* – vykonává jedna fyzická osoba, která je nositelem všech práv a povinností člena orgánu. Výhodou tohoto přístupu je zejména lepší ochrana věřitelů kapitálové společnosti a dalších třetích osob spočívající v tom, že i v případě, kdy je členem voleného orgánu kapitálové společnosti právnická osoba, nese odpovědnost za výkon funkce vždy (také) určitá fyzická osoba. Osoby, které za právnickou osobu-člena orgánu jednají, se proto v případě porušení povinností člena orgánu nevyhnou patřičné odpovědnosti a sankčním následkům. Na druhou stranu, povinnost určit stálého zástupce právnické osoby v orgánu nedává prostor pro tak flexibilní a efektivní výkon funkce, který umožňují angloamerické právní úpravy. Z toho plyne, že minimalizace rizik, která jsou s členstvím právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností spojena, s sebou nese i částečnou redukci s tím spojených výhod.

Mezi těmito dvěma póly se nachází třetí základní řešení – holandské, které vychází z angloamerického pojetí, ale bojuje s jeho zásadním nedostatkem (obtížnou postizitelností faktických vedoucích kapitálové společnosti) tím, že vztahuje odpovědnost za porušení povinností při výkonu funkce nejen na samotnou právnickou osobu, ale také na členy jejího řídicího orgánu, a to až na úroveň fyzických osob. Problémem tohoto přístupu je, že pro poctivé podnikatele je takto nastavená odpovědnost až příliš přísná (a proto odrazující) a ti nepoctiví ji naopak mohou až příliš jednoduše obejít prostřednictvím dosazení zahraničních právnických osob, jejichž vnitřní poměry se řídí právem jiného státu, a proto jejich řídicí osoby nelze na základě holandského práva (či obecně práva státu inkorporace kapitálové společnosti) postihnout.

Od 1. ledna 2014, s účinností nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích, mohou být právnické osoby členy volených orgánů kapitálových společností také podle českého práva. Přestože už za platnosti staré právní úpravy přicházelo členství právnických osob ve volených orgánech společností v úvahu u všech právních forem obchodních společností, u společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti byla tato varianta omezena jen na velmi úzký okruh specifických případů – obchodní zákoník totiž po německém vzoru vycházel ze zásady, že členem statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností (resp. jejich likvidátory) mají být pouze fyzické osoby. Ustanovení právnické osoby do některé z těchto funkcí bylo

pouze jakýmsi nouzovým, ojedinělým řešením, „vnuceným“ právnické osobě za určitých podmínek ze strany veřejné moci. S ohledem na to nevyvolávaly takové situace žádné problémy ani obavy z možného zneužití.

Podle rekodifikovaného práva může být právnická osoba, nestanoví-li zvláštní právní předpis nebo zakladatelské právní jednání jinak, členem jakéhokoliv voleného orgánu společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti, s výjimkou statutárního ředitele akciové společnosti s monistickým systémem vnitřní struktury. Jak vyplývá z přehledu nabídnutého v první kapitole této diplomové práce, zpřístupnění funkcí ve volených orgánech kapitálových společností právnickým osobám v takto širokém rozsahu je v Evropě poměrně neobvyklé – setkáváme se s ním pouze v právu belgickém, lucemburském a španělském (ponecháme-li stranou země *common law*). V případě ostatních zemí platí, že právnické osoby mohou zastávat vždy jen vybrané typy funkcí.

Právnická osoba, která byla zvolena, jmenována či jinak povolána do funkce člena orgánu kapitálové společnosti, zmocní fyzickou osobu, aby ji v orgánu zastupovala, jinak ji zastupuje člen jejího statutárního orgánu. Zástupce právnické osoby musí splňovat stejné předpoklady a požadavky pro výkon funkce a je subjektem stejných povinností a stejné odpovědnosti, jako kdyby byl sám členem orgánu. Jeho osobní údaje se zapisují do obchodního rejstříku. Na zástupce právnické osoby-člena orgánu se ve všech směrech nahlíží stejnou optikou, jakou se nahlíží na plnoprávného člena orgánu.

Český zákonodárce se tedy přiklonil k pojetí, které zastává většina ostatních zemí Evropské unie s civilistickou právní tradicí a rovněž evropské právo. To hodnotím kladně, neboť angloamerická koncepce je až příliš náchylná k možnému zneužití a ani holandské řešení není s ohledem na jeho územní limity příliš uspokojivé.

Kromě toho lze ovšem vyzorovat i značné ovlivnění předchozí českou právní úpravou, neboť se předpokládá, že pokud si právnická osoba nevybere jiného zmocněnce (fyzickou osobu), bude ji *ex lege* zastupovat člen jejího statutárního orgánu. Toto podpůrné pravidlo o zastoupení právnické osoby členem jejího statutárního orgánu je ovšem za stávajících podmínek kamenem úrazu platné právní úpravy. Může se totiž stát, že členem statutárního orgánu právnické osoby-člena orgánu bude zase jen právnická osoba; i tato však může mít ve svém statutárním orgánu jen další právnické osoby a tak dále. Za předpokladu, že nedojde ke zmocnění fyzické osoby, proto

v takové situaci narážíme na řetězec právnických osob na pozici člena voleného orgánu kapitálové společnosti. Fyzická osoba stojící na jeho konci (a obvykle kontrolující a řídící celé toto uskupení) bude jen těžko dohledatelná, obzvláště, bude-li součástí řetězce i jedna nebo více zahraničních právnických osob inkorporovaných v jurisdikcích, které neposkytují údaje o řídících osobách a skutečných vlastnících kapitálových společností. Nabízí se tak nový způsob, jak výrazně posílit a zefektivnit kontrolu nad řízením určité kapitálové společnosti za současného zachování vysokého stupně anonymity jejího skutečného vlastníka.

Osoby, které zneužívají kapitálových společností k provádění ilegálních činností, se jistě nebudou ostýchat využít toto velmi slabé místo nové právní úpravy ve svůj prospěch. Problémem je, že prakticky jedinou zbraní rekodifikovaného společenstevního práva proti zneužívání kapitálových společností (jejich majetkové a právní samostatnosti a principu omezeného ručení jejich společníků) a současně jediným prostředkem ochrany jejich věřitelů a dalších třetích osob, je výrazné rozšíření povinností člena voleného orgánu obchodní korporace a citelné zpřísnění následků jejich porušení.

De lege ferenda proto považuji za nezbytně nutné upravit dikci § 154 NOZ tak, aby nemohlo docházet k výše popsanému řetězení právnických osob, tzn. odstranit pravidlo o subsidiárním zastoupení právnické osoby v orgánu členem jejího statutárního orgánu a stanovit jí jako *povinnost* určit fyzickou osobu, která ji bude při výkonu funkce zastupovat. Jen tak lze docílit toho, že bude ve všech případech známa fyzická osoba, na kterou dopadá ust. § 46 odst. 3 a 4 ZOK – jen tak lze naplnit smysl těchto ustanovení a zajistit, aby přijatá varianta s institutem stálého zástupce právnické osoby v orgánu nevedla pouze k okleštění výhod spojených s členstvím právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností bez současného dosažení požadované minimalizace rizik vázících se k tomuto konceptu.

Domnívám se, že nově zavedená možnost povolat členem statutárního, kontrolního či jiného voleného orgánu kapitálové společnosti právnickou osobu nebude v praxi příliš často využívána. Není tomu tak ostatně ani v jiných evropských státech, včetně těch, jejichž právo upravuje tuto problematiku mnohem benevolentněji než to české, jak lze vidět na příkladu Velké Británie. Tím spíše potom ne, jedná-li

se o poměrně těžkopádnou konstrukci (tak jako tak může práva a povinnosti spojená s funkcí člena orgánu vykonávat jen konkrétně určená fyzická osoba splňující veškeré požadavky a předpoklady pro výkon funkce) s přísně nastavenými podmínkami fungování (solidární odpovědnost právnické osoby a jejího zástupce, z nichž každý je subjektem všech povinností člena orgánu v plném rozsahu, za újmu způsobenou spravované kapitálové společností a jejím věřitelům), které nejsou v českých podmínkách – posuzováno z pohledu běžného malého či středního podnikatele – kompenzovány dostatečně velkými výhodami. Dá se proto předpokládat, že většina kapitálových společností, zj. společností s ručením omezeným, i nadále setrvá u „osvědčeného“, klasického a jednoduššího modelu, kdy funkce volených orgánů zastávají přímo fyzické osoby, neboť nebudou mít důvod volit komplikovanější variantu corporate governance s mezičlánkem v podobě právnické osoby.

To neznamená, že pro jisté procento (zj. větších) kapitálových společností nemůže být tato novinka velmi užitečná – obzvláště v rámci skupin společností se mohou plně projevit výhody takového uspořádání, spočívající především v efektivnějším, odbornějším a levnějším řízení spravovaných kapitálových společností, v tomto případě dceřiných společností. Praktická je tato varianta také pro společnosti, na kterých se kapitálově podílejí výlučně jiné korporátní entity, jako jsou *joint ventures*, a jistě ji uvítají také poskytovatelé korporátních služeb (*corporate service providers*), kterým se takto rozšiřují možnosti, jak zajišťovat pro své klienty nominální servis.

Ambivalentní povahu má takové využívání právnických osob jako členů volených orgánů kapitálových společností, jehož primárním účelem je zvýšení anonymity vlastnické a řídicí struktury spravované kapitálové společnosti. Dosazením anonymní právnické osoby (nejčastěji jiné kapitálové společnosti) do voleného orgánu kapitálové společnosti lze posílit přímý vliv určité fyzické osoby – skutečného vlastníka právnické osoby-člena orgánu – na řízení a správu kapitálové společnosti za současného zachování jeho skryté identity. Z pohledu skutečného vlastníka je anonymita bezesporu výhodou, která může být využita zcela legitimním způsobem (zj. k ochraně soukromí podnikatele a jeho rodiny), z pohledu třetích osob a státních orgánů, tedy z jakési celospolečenské perspektivy, se však jedná o jev nežádoucí, neboť netransparentnost kapitálových společností a zatemňování korporátních struktur prokazatelně usnadňují

zneužívání právnických osob k realizaci trestné a jiné nezákonné činnosti a znesnadňují vypátrání jejich pachatelů.

Argumenty proti anonymitě skutečného vlastnictví jsou v současné době přesvědčivější než argumenty v její prospěch. Na evropské i světové politické scéně se proto prosazují opatření posilující transparentnost kapitálových společností a zajišťující, aby právní nástroje umožňující zvýšenou míru anonymity nebyly zneužívány ke společensky škodlivému jednání. Zřetelně v rozporu s tímto trendem se český zákonodárce rozhodl nově zavést do českého práva jeden z nástrojů sloužících k posilování anonymity kapitálových společností – zpřístupnil funkce ve volených orgánech kapitálových společností také právnickým osobám. A co hůře, nenastavil právní úpravu tak, aby byla řádně ošetřena proti možnému zneužití. Kombinace děravé úpravy obsažené v § 154 NOZ a velmi liberálně nastavených podmínek zakládání a fungování kapitálových společností, které nemají v rámci právních řádů Evropské unie obdoby, vytváří výbušný koktejl, jenž může v nesprávných rukách napáchat významné škody.

Na úplný závěr shrnuji, že nová česká právní úprava otevírající členství ve volených orgánech kapitálových společností také právnickým osobám – tak, jak je aktuálně koncipována – na jednu stranu vnáší do českého práva nové možnosti, jak zvýšit úroveň řízení a správy kapitálových společností a jak šetřit administrativní náklady s tím spojené, a v určitém okruhu případů dozajista najde své legitimní využití, na druhou stranu ovšem zvyšuje rizika zneužívání kapitálových společností k nelegálním aktivitám a může také sloužit jako prostředek k obcházení odpovědnosti a předpokladů spjatých s výkonem funkce člena voleného orgánu kapitálové společnosti.

S ohledem na uvedená „ale“ nemohu tuto novinku, v její dnešní podobě, hodnotit kladně, neboť hrozí, že bude častěji než k dobrým účelům využívána k těm nekalým. Riziko takového zneužití a neprůhlednost korporátních struktur mohou ve svém důsledku vést k narušení důvěry v české kapitálové společnosti a k vytvoření nepříznivého podnikatelského a investičního klimatu – tedy ke zcela opačnému výsledku, než kterého chtěl zákonodárce zavedením nových možností a výrazné flexibility do českého práva obchodních korporací dosáhnout. Domnívám se, že výše navrhovaná změna *de lege ferenda* by mohla tyto nejpalcivější problémy výrazně zmírnit a je základním krokem k tomu, jak uvést českou právní úpravu členství

právnických osob ve volených orgánech kapitálových společností do souladu s aktuálním evropským vývojem a uznávanými mezinárodními standardy.

Zda najde tato novinka v českém podnikatelském prostředí své pozitivní využití, zda si vyžádá navrhovaná, a případně i další, zpřesnění a novelizace či zda se mé obavy vyvěrající z dle mého názoru nešťastné formulace zákonného textu a celkově nepříliš vydařené implementace tohoto konceptu nakonec projeví býti plané, však naplno ukáže až praxe a několik následujících let.

Seznam použitých zkratek

AE	<i>Anonymi Etairia</i> , řecká akciová společnost
AktG	<i>Aktiengesetz</i> , zákon ze dne 6. září 1965, GBl. B I 1089, ve znění pozdějších předpisů
BOZ / bulharský občanský zákoník	<i>Turgovski zakon</i> , zákon č. 48 ze dne 18. června 1991, SG 48/18.06.1991, ve znění pozdějších předpisů
BV	<i>besloten vennootschap mit beperkte aansprakelijkheid</i> , holandská soukromá společnost s ručením omezeným
CC / francouzský obchodní zákoník	<i>Code de commerce</i> , ve znění pozdějších předpisů (nařízení č. 2000-912 ze dne 18. prosince 2000 týkající se legislativní části obchodního zákoníku ratifikováno zákonem č. 2003-7 ze dne 3. ledna 2003)
Companies Act 2006 / anglický zákon o společnostech z roku 2006	<i>Companies Act 2006</i> , zákon č. 46/2006 ze dne 8. listopadu 2006, ve znění pozdějších předpisů
CS / belgický zákoník o společnostech	<i>Code des sociétés</i> , zákon ze dne 7. května 1999, č. 1999-05-07/69, ve znění pozdějších předpisů
čtvrtá směrnice proti praní špinavých peněz	Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2015/849, o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu

DGRN	<i>Dirección General de los Registros y del Notariado</i> , španělské Generální ředitelství rejstříků a notářství
EHZS	evropské hospodářské zájmové sdružení
EPE	<i>Etairia Periorismenis Euthinis</i> , řecká společnost s ručením omezeným
FATF	<i>Financial Action Task Force</i> , Finanční akční výbor
GmbHG	<i>Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung</i> , zákon ze dne 20. dubna 1892, BGBl. III/FNA 4123-1, ve znění pozdějších předpisů
HOZ / holandský občanský zákoník	<i>BurgerlijkWetboek</i> , zákon č. 395/1976 ze dne 1. 7. 1976, ve znění pozdějších předpisů
IKE	<i>Idiotiki Kefalaiouchiki Etairia</i> , řecká soukromá kapitálová společnost
Kft	<i>korlátolt felelősségű társaság</i> , maďarská společnost s ručením omezeným
KZS / kyperský zákon o společnostech	<i>The Companies Law</i> , CAP 113/1951, ve znění pozdějších předpisů
Lda	<i>sociedade por quotas</i> , portugalská společnost s ručením omezeným
Ltd	<i>private limited company</i> , kyperská / maltská soukromá společnost s ručením omezeným
LZOS / lucemburský zákon o obchodních společnostech	<i>Loi concernant les sociétés commerciales</i> , zákon ze dne 10. srpna 1915, Mém. č. 90 z 10/08/1915, ve znění pozdějších předpisů

MOZ / maďarský občanský zákoník	<i>Polgári Törvénykönyvről</i> , zákon V/2013 ze dne 26. 2. 2013, ve znění pozdějších předpisů
MZS / maltský zákon o společnostech	<i>Companies Act</i> , zákon č. 25/1995, Cap. 386, ve znění pozdějších předpisů
nařízení o EHZS	Nařízení Rady (EHS) č. 2137/85, o evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS)
NOZ / nový občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
NV	<i>naamloze vennootschap</i> , holandská akciová společnost
Nyrt	<i>nyilvánosan működő részvénytársaság</i> , holandská veřejná akciová společnost
ObčZ / občanský zákoník	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObchZ / obchodní zákoník	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OR / švýcarský obligační zákon	<i>Obligationenrecht</i> , spolkový zákon č. 220 ze dne 30. března 1911, ve znění pozdějších předpisů
Plc	<i>public limited company</i> , kyperská / maltská veřejná společnost s ručením omezeným
PZOS / portugalský zákon o obchodních společnostech	<i>Código das Sociedades Comerciais</i> , zákonný dekret č. 262/86 ze dne 2. září 1986, ve znění pozdějších předpisů

RZOS / rumunský zákon o obchodních společnostech	<i>Legea societătilor comerciale</i> , zákon č. 31/1990 ze dne 16. listopadu 1990, ve znění pozdějších předpisů
řecký občanský zákoník	<i>Astikos Kodikas</i> , zákon ze dne 23. února 1946, ve znění pozdějších předpisů
SA	<i>société anonyme / sociedad anónima / sociedade anónima / societate pe acțiuni</i> , francouzská / belgická / lucemburská / španělská / portugalská / rumunská akciová společnost
SARL	<i>société à responsabilité limitée</i> , francouzská / lucemburská společnost s ručením omezeným
SAS	<i>société par actions simplifiée</i> , francouzská zjednodušená společnost na akcie
SE	evropská akciová společnost
Small Business, Enterprise and Employment Act 2015	britský zákon o malých společnostech, podnikání a zaměstnanosti z roku 2015, zákon č. 26/2015 ze dne 26. března 2015
SPRL	<i>société privée à responsabilité limitée</i> , belgická soukromá společnost s ručením omezeným
SRL	<i>sociedad de responsabilidad limitada / societate cu răspundere limitată</i> , španělská / rumunská společnost s ručením omezeným

ŠZKS / španělský zákon o kapitálových společnostech	<i>Ley de Sociedades de Capital</i> , královský legislativní dekret č. 1/2010 ze dne 2. července 2010, ve znění pozdějších předpisů
zákon o AE	<i>Nomos peri Anonymon Etaireion</i> , zákon č. 2190/1920 ze dne 30. června 1920, ve znění pozdějších předpisů
zákon o bankách	zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů
zákon o EHZS	zákona č. 360/2004 Sb., o evropském hospodářském zájmovém sdružení, ve znění účinném do 31. 12. 2013
zákon o EPE	<i>Nomos peri Etaireion Periorismenis Euthynis</i> , zákon č. 3190/1955 ze dne 16. dubna 1955, ve znění pozdějších předpisů
zákon o IKE	<i>Nomos peri tis Idiotikis Kefalaiouchikis Etairias</i> , zákon č. 4072/2012 ze dne 11. dubna 2012, ve znění pozdějších předpisů
zákon o penzijním připojištění	zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů
zákon o SE	zákon č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti, ve znění pozdějších předpisů

ZOK / zákon o obchodních korporacích

zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

Zrt

zártkörűen működő részvénytársaság,
holandská soukromá akciová společnost

ZVŘ / zákon o veřejných rejstřících

zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury a pramenů

A. České právní předpisy

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 360/2004 Sb., o Evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS) a o změně zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o evropském hospodářském zájmovém sdružení), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 93/2009 Sb., o auditorech a o změně některých zákonů (zákon o auditorech), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

Zákon č. 134/2013 Sb., o některých opatřeních ke zvýšení transparentnosti akciových společností a o změně dalších zákonů.

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

B. Legislativní akty Evropské Unie

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2015/849, o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES.

Nařízení Rady (EHS) č. 2137/85, o evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS).

Nařízení Rady (ES) č. 2157/2001, o statutu evropské společnosti (SE).

C. Zahraniční právní předpisy

Austrálie. Zákon o korporacích z roku 2001 (*Corporations Act 2001*), zákon č. 50/2001, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<https://www.comlaw.gov.au/Details/C2015C00336>>.

Belgie. Zákoník o společnostech (*Code des sociétés*), zákon ze dne 7. května 1999, č. 1999-05-07/69, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<http://www.ejustice.just.fgov.be/loi/loi.htm>>.

Bulharsko. Obchodní zákon (*Turgovski zakon*), zákon ze dne 18. června 1991, SG 48/18.06.1991, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<http://lex.bg/laws/ldoc/-14917630>>.

Dánsko. Zákon o společnostech (*Selskabsloven*), zákon č. 470/2009, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z [www: <http://www.jurition.dk/selskabsloven/>](http://www.jurition.dk/selskabsloven/) .

Estonsko. Obchodní zákoník (*Äriseadustik*), zákon ze dne 15. února 1995, RT I 1995, 26, 355, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z [www: <https://www.riigiteataja.ee/akt/121032014022>](https://www.riigiteataja.ee/akt/121032014022).

Finsko. Zákon o společnostech (*Osakeyhtiölaki*), zákon č. 624/2006 ze dne 21. 7. 2006, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z [www: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624 #L6P10>](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624 #L6P10).

Francie. Obchodní zákoník (*Code de commerce*), ve znění pozdějších předpisů (nařízení č. 2000-912 ze dne 18. prosince 2000 týkající se legislativní části obchodního zákoníku ratifikováno zákonem č. 2003-7 ze dne 3. ledna 2003). Dostupný také z [www: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000005634379&dateTexte=20150813>](http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000005634379&dateTexte=20150813).

Holandsko. Občanský zákoník (*BurgerlijkWetboek*), zákon č. 395/1976 ze dne 1. 7. 1976, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z [www: <http://wetten.overheid.nl/zoeken/>](http://wetten.overheid.nl/zoeken/).

Hong Kong. Nařízení o společnostech (*Companies Ordinance*), Cap. 622, L. N. 163/2013, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné také z [www: <http://www.legislation.gov.hk/blis_pdf.nsf/6799165D2FEE3FA94825755E0033E532/707C1C4DC6BDF92848257A5500549A21/\\$FILE/CAP_622_e_b5.pdf>](http://www.legislation.gov.hk/blis_pdf.nsf/6799165D2FEE3FA94825755E0033E532/707C1C4DC6BDF92848257A5500549A21/$FILE/CAP_622_e_b5.pdf).

Chorvatsko. Zákon o obchodních společnostech (*Zakon o trgovačkim društvima*), zákon ze dne 23. listopadu 1993, NN 111/93, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z [www: <http://www.zakon.hr/z/546/Zakon-o-trgova%C4%8Dkim-dru%C5%A1tvima>](http://www.zakon.hr/z/546/Zakon-o-trgova%C4%8Dkim-dru%C5%A1tvima).

Irsko. Zákon o společnostech z roku 1963 (*Companies Act 1963*), zákon č. 33/1963 ze dne 23. prosince 1963, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z [www: <http://www.irishstatutebook.ie/1963/en/act/pub/0033/>](http://www.irishstatutebook.ie/1963/en/act/pub/0033/).

Irsko. Zákon o společnostech z roku 2014 (*Companies Act 2014*), zákon č. 38/2014 ze dne 23. prosince 2014, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z [www: <http://www.irishstatutebook.ie/2014/en/act/pub/0038/>](http://www.irishstatutebook.ie/2014/en/act/pub/0038/).

Itálie. Občanský zákoník (*Codice Civile*), královský dekret č. 262 ze dne 16. března 1942, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z [www: <http://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2015/01/02/codice-civile>](http://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2015/01/02/codice-civile).

Jižní Afrika. Zákon o společnostech z roku 2008 (*Companies Act 2008*), zákon č. 71/2008, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z [www: <http://www.acts.co.za/companies-act-2008/>](http://www.acts.co.za/companies-act-2008/).

Kanada. Zákon o obchodních korporacích z roku 1985 (*Business Corporations Act 1985*), Cap. 50 (R.S.C., 1985, c. C-44), ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z [www: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-44/INDEX.HTML>](http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-44/INDEX.HTML).

Kypr. Zákon o společnostech (*The Companies Law*), Cap. 113, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z [www: < http://www.olc.gov.cy/olc/olc.nsf/all/E1EAEB38A6DB4505C2257A70002A0BB9/\\$file/The%20Companies%20Law,%20Cap%20113.pdf?openelement >](http://www.olc.gov.cy/olc/olc.nsf/all/E1EAEB38A6DB4505C2257A70002A0BB9/$file/The%20Companies%20Law,%20Cap%20113.pdf?openelement).

Litva. Občanský zákoník Litevské republiky (*Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas*), zákon č. VIII-1864 ze dne 18. července 2000, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z [www: <http://www.infolex.lt/ta/100228>](http://www.infolex.lt/ta/100228).

Litva. Zákon o společnostech Litevské republiky (*Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas*), zákon č. VIII-1835 ze dne 13. července 2000, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z [www: <http://www.infolex.lt/ta/68110>](http://www.infolex.lt/ta/68110).

Lotyšsko. Obchodní zákon (*Komerclikums*), zákon ze dne 13. dubna 2000, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z [www: <http://likumi.lv/doc.php?id=5490>](http://likumi.lv/doc.php?id=5490).

Lucembursko. Zákon o obchodních společnostech (*Loi concernant les sociétés commerciales*), zákon ze dne 10. srpna 1915, Mém. č. 90 z 10/08/1915, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z [www: <http://eli.legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/1915/08/10/n1>](http://eli.legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/1915/08/10/n1).

Maďarsko. Občanský zákoník (*Polgári Törvénykönyvről*), zákon V/2013 ze dne 26. února 2013, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <http://ptk2013.hu/wpcontent/uploads/2013/03/uj_ptk_szov.html>.

Malta. Zákon o společnostech (*Companies Act*), zákon č. 25/1995, Cap. 386, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8853>>

Německo. Akciový zákon (*Aktiengesetz*), zákon ze dne 6. září 1965, BGBl. I 1089, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<http://www.gesetze-im-internet.de/aktg/>>.

Německo. Zákon o společnostech s ručením omezeným (*Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung*), zákon ze dne 20. dubna 1892, BGBl. III/FNA 4123-1, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<http://www.gesetze-im-internet.de/gmbhg/>>.

Norsko. Zákon o soukromých společnostech s ručením omezeným (*Lov om aksjeselskaper*, zkr. *Aksjeloven*), zákon č. 44/1997 ze dne 13. června 1997, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-06-13-44/>>.

Norsko. Zákon o veřejných společnostech s ručením omezeným (*Lov om allmennaksjeselskaper*, zkr. *Allmennaksjeloven*), zákon č. 45/1997 ze dne 13. června 1997, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-06-13-45/>>.

Nový Zéland. Zákon o společnostech z roku 1993 (*Companies Act 1993*), zákon č. 105/1993, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<http://www.legislation.govt.nz/act/public/1993/0105/latest/whole.html#DLM320630>>.

Polsko. Zákoník obchodních společností (*Kodeks spółek handlowych*), zákon ze dne 15. září 2000, Dz.U. 2000 č. 94 pol. 1037, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20000941037>>.

Portugalsko. Zákoník o obchodních společnostech (*Código des Sociedades Comerciais*), zákonný dekret č. 262/86 ze dne 2. září 1986, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=524&tabela=leis>.

Rakousko. Akciový zákon (*Aktiengesetz*), zákon ze dne 31. března 1965, BGBl. 98/1965, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <[http://www.jusline.at/Aktiengesetz_\(AktG\).html](http://www.jusline.at/Aktiengesetz_(AktG).html)>.

Rakousko. Zákon o společnostech s ručením omezeným (*Gesetz über Gesellschaften mit beschränkter Haftung*), zákon ze dne 6. března 1906, RGBl č. 58/1906, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <[http://www.jusline.at/GmbH-Gesetz_\(GmbHG\).html](http://www.jusline.at/GmbH-Gesetz_(GmbHG).html)>.

Rumunsko. Zákon o obchodních společnostech (*Legea societătilor comerciale*), zákon č. 31/1990 ze dne 16. listopadu 1990, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/798>>.

Řecko. Zákon o akciových společnostech (*Nomos peri Anonymon Etaireion*), zákon č. 2190/1920 ze dne 30. června 1920, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<http://www.et.gr/>>.

Řecko. Občanský zákoník (*Astikos Kodikas*), zákon ze dne 23. února 1946, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<http://www.et.gr/>>.

Řecko. Zákon o společnostech s ručením omezeným (*Nomos peri Etaireion Periorismenis Euthynis*), zákon č. 3190/1955 ze dne 16. dubna 1955, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<http://www.et.gr/>>

Řecko. Zákon o soukromé kapitálové společnosti (*Nomos peri tis Idiotikis Kefalaiochikis Etairias*), zákon č. 4072/2012 ze dne 11. dubna 2012, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<http://www.et.gr/>>.

Singapur. Zákon o společnostech (*Companies Act*), zákon č. 42/1967, Cap. 50, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<http://statutes.agc.gov.sg/>>.

Španělsko. Nařízení o obchodním rejstříku (*Reglamento del Registro Mercantil*), královský dekret č. 1784/1996 ze dne 19. července 1996, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné také z www: <<http://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1996-17533>>.

Španělsko. Zákon o kapitálových společnostech (*Ley de Sociedades de Capital*), královský legislativní dekret č. 1/2010 ze dne 2. července 2010, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2010-10544>>.

Španělsko. Zákon č. 31/2014 ze dne 3. prosince 2014, kterým se mění zákon o kapitálových společnostech. Dostupný také z www: <https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2014-12589>.

Švédsko. Zákon o společnostech (*Aktiebolagslagen*), zákon č. 2005:551, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Aktiebolagslag-2005551_sfs-2005-551/>.

Švýcarsko. Obligační zákon (*Obligationenrecht*), spolkový zákon č. 220 ze dne 30. března 1911, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19110009/index.html>>.

Velká Británie. Zákon o společnostech z roku 2006 (*Companies Act 2006*), zákon č. 46/2006 ze dne 8. listopadu 2006, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>>.

Velká Británie. Vládní nařízení č. 3495 z roku 2007 (*The Companies Act 2006 [Commencement No. 5, Transitional Provisions and Savings] Order 2007, SI 2007/3495*). Dostupné z www: <<http://www.legislation.gov.uk/uksi/2007/3495/contents/made>>.

Velká Británie. Zákon o malých společnostech, podnikání a zaměstnanosti z roku 2015 (*Small Business, Enterprise and Employment Act 2015*), zákon č. 26/2015 ze dne 26. března 2015, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný také z www: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/26/introduction/enacted>>.

D. Monografie a příspěvky v monografiích

Code des sociétés. Commenté. 30e éd. Paris : Dalloz, 2013. 2751 s. ISBN 978-2-247-12950-8.

COZIAN, M., VIANDIER, A., DEBOISSY, F. *Droit des sociétés.* 16e éd. Paříž : Litec, 2003. 749 s. ISBN 2-7110-0311-6.

ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací.* 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2015. 637 s. ISBN 978-80-7478-735-5.

DAVIES, P. L., WORTHINGTON, S. *Gower and Davies' Principles on Company Law.* 9th ed. London : Sweet & Maxwell, 2012. 1343 s. ISBN 978-04-1402-272-0.

DĚDIČ, J. *Obchodní zákoník. Komentář. Díl I, § 1–92e.* 1. vyd. Praha : Polygon, 2002. 847 s. ISBN 80-7273-071-1.

DĚDIČ, J. *Obchodní zákoník. Komentář. Díl III, § 176–220zb.* 1. vyd. Praha : Polygon, 2002. S. 1747–3055. ISBN 80-7273-071-1.

DĚDIČ, J., ČECH, P. *Evropská akciová společnost.* 1. vyd. Praha : Polygon, 2006. 619 s. ISBN 80-7273-133-5.

DĚDIČ, J., ČECH, P. *Evropské právo společností.* 1. vyd. Praha : Polygon, 2004. 531 s. ISBN 80-7273-110-6 .

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2013. 429 s. ISBN 978-80-7478-935-9.

ELIÁŠ, K. a kol.. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* 1. vyd. Ostrava : Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

HAVEL, B. a kol. *Zákon o obchodních korporacích s aktualizovanou důvodovou zprávou rejstříkem.* 1. vyd. Ostrava : Sagit, 2012. 287 s. ISBN 978-80-7208-923-9.

- KOSTOHRYZ, M., MIKULÁŠ, J. *Anonymita skutečného vlastnictví a její zneužívání*. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2013. 93 s. ISBN 978-80-87975-02-2.
- KROPFF, B., SEMLER, J. (Hrsg.). *Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. Bd. 3, §§ 76–117*. 2. Aufl. München : C. H. Beck, c2004. 1479 s. ISBN 3-406-45303-1.
- LASÁK, J. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2014. 1576 s. ISBN 978-80-7478-537-5.
- LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2014. 2380 s. ISBN 978-80-7400-529-9.
- MAYSON, S. W., FRENCH, D., RYAN, CH. L. *Mayson, French & Ryan on Company Law*. 31st ed. (2014–2015). Oxford : Oxford University Press, 2014. 741 s. ISBN 9780198716532.
- MERLE, P. *Droit commercial : sociétés commerciales*. 17e éd. (2014). Paříž : Dalloz, 2013. 977 s. ISBN 978-2-247-13011-5.
- PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 1. díl, § 1–55*. 4. aktualiz. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2004. 607 s. ISBN 80-7357-009-2.
- PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 2. díl, § 56–104e*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha : Aspi Publishing, 2004. 574 s. ISBN 0-86395-99-5.
- PELIKÁNOVÁ, I., ČERNÁ, S. a kol. *Obchodní právo. 2. díl. Společnosti obchodního práva a družstva*. 1. vyd. Praha : ASPI, 2006, 545 s. ISBN 80-7357-149-8.
- POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2009. 1079 s. ISBN 978-80-7357-491-8.
- PRUDHOE, T. Corporate Directors – Problems With and From Them. In *Gore-Browne on Companies : Special Release 2014*. 2014, s. SR104–SR116.
- SAENGER, I., INHESTER, M., BAYER, F. (Hrsg.). *GmbHG. Handkommentar*. 2. Aufl. Baden-Baden : Nomos, 2013. 1747 s. ISBN 978-3-8487-0006-6.

SEALY, L. S., WORTHINGTON, S. *Sealy and Worthington's Cases and Materials in Company Law*. 10th ed. Oxford : Oxford University Press, 2013. 844 s. ISBN 9780199676446.

SVEJKOVSKÝ, J., DEVEROVÁ, L. a kol. *Právnícké osoby v novém občanském zákoníku. Komentář. § 118–418*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013. 522 s. ISBN 978-80-7400-445-2.

SYNEK, M. a kol. *Manažerská ekonomika*. 5. aktualiz. a dopln. vyd. Praha : Grada, 2011. 471 s. ISBN 978-80-247-3494-1.

ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013. 994 s. ISBN 978-80-7400-480-3.

ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vyd. Praha : C. H. Beck, 2010. 1447 s. ISBN 978-80-7400-354-7.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I (§ 1 až 654)*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2014. 1667 s. ISBN 978-80-7478-370-8.

ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., ŠKÁROVÁ, M., SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. 1465 s. ISBN 80-7179-486-4.

E. Odborné články

CUC, V. *Directors and Administrators of Romanian Companies* [online] [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <<http://www.romanianlawoffice.com/administrators-directors-romania.htm>>.

ČECH, P. Rekodifikace soukromého práva za dveřmi (a přesto zahalena nejistotou). *Právní rádce*. 2012, roč. 20, č. 4, s. 28–31. ISSN 1210-4817.

ČECH, P. A. s. po rekodifikaci. *Právní rádce*. 2012, roč. 20, č. 5, s. 22–24. ISSN 1210-4817.

ČECH, P. Rekodifikace: hlavní změny v právu společností. *Právní rádce*. 2012, roč. 20, č. 5, s. 6–9. ISSN 1210-4817.

ČECH, P. Vnitřní obchodování a zájmová kolize v nové úpravě obchodních korporací. *Právní rádce*. 2014, roč. 22, č. 1, s. 23–27.

ČECH, P. S.r.o. po rekodifikaci. *Právní rádce*. 2012, roč. 20, č. 5, s. 14–16. ISSN 1210-4817.

DĚDIČ, J. Obecná úprava právnických osob v novém občanském zákoníku (se zaměřením na její význam pro obchodní korporace). *Obchodní právo*. 2012, roč. 21, č. 1, s. 2–12. ISSN 1210-8278.

DĚDIČ, J. Úprava konfliktů zájmů v zákoně o obchodních korporacích ve vazbě na nový občanský zákoník. *Právní rozhledy*. 2014, roč. 22, č. 15–16, s. 524–532. ISSN 1210-6410.

DĚDIČ, J., LASÁK, J. Monistický systém řízení akciové společnosti: výkladové otázky (1. část). *Obchodněprávní revue*. 2013, roč. 5, č. 3, s. 65–71. ISSN 1803-6554.

DĚDIČ, J., LASÁK, J. Monistický systém řízení akciové společnosti: výkladové otázky (2. část). *Obchodněprávní revue*. 2013, roč. 5, č. 4, s. 97–105. ISSN 1803-6554.

DĚDIČ, J., LASÁK, J. Právnická osoba jako člen orgánu obchodní korporace – vybrané otázky (1. část). *Obchodněprávní revue*. 2013, roč. 5, č. 11–12, s. 305–311. ISSN 1803-6554.

DĚDIČ, J., LASÁK, J. Právnická osoba jako člen orgánu obchodní korporace – vybrané otázky (2. část). *Obchodněprávní revue*. 2014, roč. 6, č. 1, s. 1–5. ISSN 1803-6554.

FIFE, A. Corporate Directors and the Limits of Responsibility. *Trust Quarterly Review*. Prosinec 2013, s. 3–15. Dostupné také z www: <<http://www.step.org/journal/tqr-december-2013/corporate-directors-and-limits-responsibility>>

GARDÓS, P. Recodification of the Hungarian Civil Law. *European Review of Private Law*. 2007, vol. 15, č. 5, s. 702–722. Dostupné také z www: <<http://www.gfmt.hu/cikkek/recodification-of-the-hungarian-civil-law.php>>

JURÁŠ, M. Zastoupení právnické osoby v civilním právu – aktuální problémy. *Právní rozhledy*. 2014, roč. 22, č. 12, s. 428–432. ISSN 1210-6410.

MUÑOZ, L. B. *La persona física y la reforma de las sociedades de capital* [online]. 2015 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <http://www.expansion.com/2015/02/04/juridico/1423075480.html>.

SVOBODA, K. Institut zastoupení v NOZ. *Rekodifikace & praxe*. 2012, s. 12–15.

F. Česká judikatura

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. srpna 1999, sp. zn. 32 Cdo 505/99, uveřejněné v časopise Soudní rozhledy, ročník 1999, č. 12, s. 407.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. února 2001, sp. zn. 7 Cmo 271/2000, uveřejněné pod č. 16/2002 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. 29 Odo 215/2002, dostupné na www.nsoud.cz.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 29 Odo 569/2002, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 3/2003, dostupné na www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2003, sp. zn. 29 Odo 223/2003, uveřejněné pod č. 82/2004 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, dostupné na www.nsoud.cz.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 31 Odo 11/2006, uveřejněné pod č. 76/2009 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, dostupné na www.nsoud.cz.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2011, sp. zn. 32 Cdo 4133/2009, dostupný na www.nsoud.cz.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2011, sp. zn. 23 Cdo 41/2011, dostupný na www.nsoud.cz.

G. Zahraniční judikatura

D Group v. Schreurs [2011] JOR 2011/114. Rozhodnutí nizozemského Nejvyššího soudu ze dne 18. března 2011, dostupné z www: <<https://www.rechtspraak.nl/Pages/default.aspx>>.

L Van der Meer v. Pieper [2012] JOR 2013/3. Rozhodnutí nizozemského Nejvyššího soudu ze dne 24. října 2012, dostupné z www: <<https://www.rechtspraak.nl/Pages/default.aspx>>.

Lord v Sinai Securities Ltd [2004] EWHC 1764 (Ch). Rozhodnutí Kancléřské divize Vrchního soudu Anglie a Walesu ze dne 21. července 2004, dostupné z www: <<http://legalresearch.westlaw.co.uk/>>.

Re Bulawayo Market and Offices Co Ltd. [1907] 2 Ch. 458. Rozhodnutí Kancléřské divize Vrchního soudu Anglie a Walesu ze dne 23. července 1907, dostupné z www: <<http://legalresearch.westlaw.co.uk/>>.

Re Hydrodam (Corby) Ltd [1994] 2 BCLC 180. Rozhodnutí Kancléřské divize Vrchního soudu Anglie a Walesu ze dne 17. prosince 1993, dostupné z www: <<http://legalresearch.westlaw.co.uk/>>.

Re Unisoft Group Ltd (No 3) [1994] 1 BCLC 609. Rozhodnutí Kancléřské divize Vrchního soudu Anglie a Walesu ze dne 8. června 1993, dostupné z www: <<http://legalresearch.westlaw.co.uk/>>.

Revenue and Customs Commissioners v Holland [2010] UKSC 51. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojeného království ze dne 24. listopadu 2010, dostupné z www: <<http://legalresearch.westlaw.co.uk/>>.

Shepherds Investments Ltd v Walters [2006] EWHC 836 (Ch). Rozhodnutí Kancléřské divize Vrchního soudu Anglie a Walesu ze dne 28. dubna 2006, dostupné z www: <<http://legalresearch.westlaw.co.uk/>>.

Ultraframe (UK) Ltd v Fielding [2005] EWHC 1638 (Ch). Rozhodnutí Kancléřské divize Vrchního soudu Anglie a Walesu ze dne 27. července 2005, dostupné z www: <<http://legalresearch.westlaw.co.uk/>>.

H. Ostatní zdroje

Arceland Finance. *Limited Liability Companies* [online] [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <<http://www.arceland.bg/?id=8>>.

Article 2:11 BW doorbraak van aansprakelijkheid bij de rechtspersoon-bestuurder [online]. Diplomová práce (autor anonymizován). Universiteit van Amsterdam, 2013 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <<http://dare.uva.nl/cgi/arno/show.cgi?fid=493249>>.

DeMontford Bell. *Malta Private Companies* [online] [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <<http://www.demontfordbell.com/malta-private-companies>>.

Eversheds. *Changes in Hungarian Corporate Law in the New Civil Code* [online]. 2014 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <http://www.eversheds.com/global/en/what/publications/shownews.page?News=en/hungary/en/Newsletter_2014_1>.

FATF. *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation : The FATF Recommendations* [online]. February 2012 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf>.

FATF. *Methodology for Assessing Compliance with the FATF 40 Recommendations and the FATF 9 Special Recommendations* [online]. February 2004, updated as of February 2009 [cit. 2015-10-27]. FATF Reference Document. Dostupné z www: <<http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/methodology.pdf>>.

G8. *G8 Action Plan Principles to prevent the misuse of companies and legal arrangements* [online]. Lough Erne, 2013 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <<https://www.gov.uk/government/publications/common-principles-on-misuse-of-companies-and-legal-arrangements>>.

GERNER-BEUERLE C., PAECH, P., SCHUSTER, E. P. *Annex to Study on Director's Duties and Liability* [online]. London : LSE Enterprise, 2013 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/board/2013-study-reports_en.pdf>.

BROOKS, J. *A Reprieve for Corporate Directors?* [online]. 2015-03-23 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <<http://www.fieldfisher.com/publications/2015/03/a-reprieve-for-corporate-directors#sthash.IEirD9mX.dpbs>>.

Francie. Rozhodnutí Koordinačního výboru francouzského obchodního rejstříku (*Comité de coordination du registre du commerce et des sociétés*) ze dne 1. dubna 1999.

OECD. *Behind the Corporate Veil : Using Corporate Entities for Illicit Purposes* [online]. Paříž : OECD Publications, 2001 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <<http://www.oecd.org/corporate/ca/43703185.pdf>>.

Practical Law. *Corporate Governance and Director's Duties in ...* [online] [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <<http://uk.practicallaw.com/4-501-7404>>.

Practical Law. *Doing a Business in ...* [online] [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <<http://uk.practicallaw.com/7-501-3536>>.

Practical Law. *Establishing a Business in ...* [online] [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <<http://uk.practicallaw.com/1-554-3176>>.

SMART Companies. *Nominální servis není dosazováním bílých koní* [online]. 2010-09-09 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <<http://firmy.finance.cz/zpravy/finance/279670-nominalni-servis-neni-dosazovanim-bilych-koni/>>.

SMART Companies. *Obsazení orgánů vaší společnosti* [online] [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <<http://www.smartcompanies.cz/obsazeni-organu-vasi-spolecnosti/>>.

Španělsko. Rozhodnutí Generálního ředitelství rejstříků a notářství ze dne 10. července 2013 [online] [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <<http://www.boe.es/boe/dias/2013/08/08/pdfs/BOE-A-2013-8780.pdf>>.

UK Government. Department for Business Innovation & Skills. *Transparency & Trust: Enhancing the Transparency of UK Company Ownership and Increasing Trust in UK Business. Discussion Paper* [online]. July 2013 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <<https://www.gov.uk/government/consultations/company-ownership-transparency-and-trust-discussion-paper>>.

UK Government. Department for Business Innovation & Skills. *Transparency & Trust: Enhancing the Transparency of UK Company Ownership and Increasing Trust in UK Business. Government Response* [online]. April 2014 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <<https://www.gov.uk/government/consultations/company-ownership-transparency-and-trust-discussion-paper>>.

UK Government. Department for Business Innovation & Skills. *Corporate Directors : Scope of Exceptions to the Prohibition of Corporate Directors* [online]. November 2014 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <<https://www.gov.uk/government/consultations/corporate-directors-exceptions-to-prohibition>>.

UK Government. Department of Trade and Industry. *Company Law Reform : White Paper* [online]. Norwich : The Stationery Office, March 2005 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z www: <<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.dti.gov.uk/cld/WhitePaper.pdf>>.